

**Filozofická fakulta
Prešovskej univerzity v Prešove**

**Témy školiteľov dizertačných prác v akreditovanom študijnom
programe 3. stupňa štúdia (doktorandského štúdia)
na akademický rok 2026/2027**

Študijný odbor: filozofia

Študijný program: systematická filozofia (jazyk poskytovania štúdia slovenský)

Študijný program: Systematic Philosophy (jazyk poskytovania štúdia anglický)

OZŠP študijného programu: prof. Mgr. Vladislav Suvák, PhD.

Dr. h. c. prof. PhDr. Rudolf Dupkala, CSc. (rudolf.dupkala@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským).

1. Filozofia a ideológia (Príspevok k problematike indoktrinácie v slovenskej filozofii 20. storočia)

Philosophy and ideology (Contribution to the issue of indoctrination in Slovak philosophy of the 20th century)

Anotácia: Leitmotívom dizertačnej práce je vymedzenie a precizovanie vzťahu filozofie a ideológie (stručný historický exkurz k problematike etymológie a chápania obsahu týchto pojmov v dejinách filozofie). Analytický aj interpretačný dôraz bude položený na exemplifikáciu vzťahu filozofie a ideológie v jednotlivých smeroch a koncepciách slovenskej filozofie 20. storočia (masarykizmus, marxizmus, novotomizmus, blondelizmus, kritický realizmus, atď.). Indoktrinácia bude v práci vymedzená ako politický aj kultúrno-spoločenský tlak vyvíjaný na filozofiu s cieľom jej ideologického „preniknutia“, ovplyvnenia a ovládania. Vyústením práce bude formulovanie podmienok plurality filozofických smerov a interpretácií na Slovensku ako *conditio sine qua non* slobodného rozvoja filozofického myslenia v súčasnosti aj v budúcnosti.

2. Reinterpretácia axiologického pluralizmu ako (nielen) filozofický problém

Reinterpretation of axiological pluralism (not only) as a philosophical problem

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce bude „apológia“ axiologického pluralizmu ako interdisciplinárne zameranej koncepcie, ktorá skúma problematiku hodnôt v komparácii jednotlivých systémov hodnôt, pričom vychádza z predpokladu, že tieto systémy hodnôt môžu mať „monistický“ (absolutistický) alebo „relativistický“ charakter. Axiologický pluralizmus bude v práci prezentovaný (a zdôvodňovaný) ako koncepcia „realistická“, ktorá v rámci jednotlivých systémov hodnôt pripúšťa aj pozíciu „axiologického monizmu“, aj pozíciu „axiologického relativizmu“, pričom sa neredukuje na žiadnu z nich. Metodologicky by sa výskum témy, v rámci dizertačnej práce, mal opierať o pozície I. Berlina a J. Pauera. Vyústením práce by mohla byť jednak reinterpretácia tradičného, t. j. „multikultúrneho“ chápania „plurality hodnôt“, a jednak zdôvodnenie „pluralizmu kultúr“ ako alternatívy tradičného multikulturalizmu.

prof. Mgr. Vladislav Suvák, PhD. (vladislav.suvak@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Antické a moderné prístupy k filozofii ako spôsobu života

Ancient and Modern Approaches to the Philosophy as a Way of Life

Anotácia: Antické chápanie filozofie sa úzko spája s hľadaním adekvátneho spôsobu života. Táto tradícia začína u Sókrata a jeho žiakov – ako na to upozorňuje P. Hadot a ďalší historici. Jedným z cieľov dizertačnej práce by mohlo byť systematické zmapovanie tak antických (Sókratés, kynici, stoici), ako aj moderných (Montaigne, Kierkegaard, Nietzsche, Foucault) prístupov k filozofii ako spôsobu života. Hlavným zámerom práce by mala byť otázka, či môže filozofia v súčasných podobách zohrávať nejakú úlohu pri utváraní subjektu. Na filozofiu sa nemusíme dívať iba ako na nástroj poznania, ale mohli by sme ju chápať ako spôsob transformácie seba samého.

Abstract: The ancient understanding of philosophy is closely linked to the search for an adequate way of life. This tradition begins with Socrates and his disciples – as P. Hadot and other historians point out. One of the aims of a dissertation could be to systematically cover both ancient (Socrates, Cynics, Stoics) and modern (Montaigne, Kierkegaard, Nietzsche, Foucault) approaches to philosophy as a way of life. The main aim of the thesis should be to the question whether philosophy in its contemporary forms can play any role in formation of the subject. Philosophy does not need to be seen only as a tool of knowledge but could be seen as a way of transforming the self.

2. Foucault: Od estetiky existencie k hermeneutike nás samých

Foucault: From Aesthetics of Existence to the Hermeneutics of Ourselves

Anotácia: Foucault venoval analýzam antickej etiky svoje posledné kurzy na Collège de France. Jeho zámerom bolo vypracovanie genealógie starosti o seba, ktorú načrtol od klasickej doby až po neskoré antické koncepcie filozofie ako umenia života. Dizertačná práca by sa mala odvíjať od Foucaultových analýz antickej etiky, ktoré boli súčasťou širšej témy hermeneutiky nás samých. Foucault ju vzťahoval ku kritickej genealógii moderného subjektu, ale viaceré problémy nestihol dopracovať. Práve tieto problematizácie by bolo dobré domyslieť a dať ich do vzťahu so súčasnými diskusiami o možnostiach utvárania seba samého v moderných západných spoločnostiach.

Abstract: Foucault devoted his last courses at the Collège de France to analyses of ancient ethics. His aim was to develop a genealogy of the care of the self, which he sketched from classical times to late antique concepts of philosophy as the art of life. The dissertation would be based on Foucault's analyses of ancient ethics, which were part of the broader theme of the hermeneutics of ourselves. Foucault related it to a critical genealogy of the modern subject, but he did not manage to finish several problems. It is these problematizations that it would be useful to think through and relate to contemporary debates about the possibilities of forming one's self in modern Western societies.

doc. Mgr. Peter Kyslan, PhD. (peter.kyslan@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Pojem kultúry vo filozofii osvietenstva

The Concept of Culture in the Enlightenment Philosophy

Anotácia: Dizertačná práca sa zameria na analýzu literárnych a filozofických textov osvietenských filozofov. Základná snaha bude smerovať k identifikácii východísk filozofického záujmu o pojem kultúry a ku komparácii koncepcií kultúry v nemeckom, francúzskom a britskom osvietenstve, čo predstavuje možný spôsob vysvetlenia súčasného problematického diskurzu o kultúre. Interdisciplinárny záber témy kultúry ako fundamentu viacerých humanitných a spoločenských vied predpokladá rozsiahlu analytickú a interpretačnú aktivitu.

Abstract: The dissertation focuses on the analysis of literary and philosophical texts of Enlightenment philosophers. The main effort will be directed towards identifying the origins of philosophical interest in the concept of culture and towards comparing conceptions of culture in the German, French and British Enlightenment, which represents a possible way of explaining the current problematic discourse on culture. The interdisciplinary scope of the topic of culture as a foundation of several social sciences and humanities presupposes extensive analytical and interpretative activity.

doc. Mgr. Ondrej Marchevský, PhD. (ondrej.marchevsky@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Fenomén intelektuálnych dvojníkov v ruskom filozofickom myslení

The Phenomenon of Intellectual Doubles in Russian Philosophical Thought

Anotácia: V aktuálnych skúmaníach ruského filozofického a myšlienkového dedičstva rezonuje problematika tzv. intelektuálnych dvojníkov, ktorej povahu sformuloval M. A. Maslin. Tento problém a zároveň filozofický interpretačný koncept spočíva v narušení etablovaných – často tendenčných – výkladov odkazu ruských filozofov a v identifikácii ich autentickej tváre čakajúcej na odkrytie či neustále odkrývanie v procese nového čítania ich prác. Iniciovanie nových čítaní sa stáva jedným z dôležitých poslaní konceptu Maslina. Dizertačná práca vytvára priestor pre takéto skúmania, a to tak v religiózne, ako aj sekulárne orientovanom spektre ruského filozofického myslenia.

Abstract: In the current investigations of the Russian philosophical and intellectual heritage, the problem of the so-called intellectual doubles, the nature of which was formulated by M. A. Maslin, resonates. This problem, and at the same time a philosophical interpretation concept, consists in the disruption of established – often tendentious – interpretations of the legacy of Russian philosophers and in the identification of their authentic faces waiting to be uncovered or continuously uncovering in the process of new reading their works. Initiating

new readings becomes one of the important missions of Maslin's concept. The dissertation creates a space for such explorations, both in the religiously and secularly oriented spectrum of Russian philosophical thought.

2. Utópie a (ako) ideové východiská ruských spoločenských transformácií

Utopia and (as) the ideological basis of Russian social transformations

Anotácia: Jednou z tém, ktorá má svoje tradičné zastúpenie nielen v skúmaní sociálneho a politického myslenia je vzťah utópií k formovaniu reálnych spoločenských zmien. Ide o jeden z aspektov prepojenia medzi teóriou a praxou. Dizertačná práca vytvára priestor pre takéto skúmania, a to tak v religiózne, ako aj sekulárne orientovanom spektre ruského filozofického myslenia. Poskytuje priestor na uchopenie utópie ako vyjadrenia spoločenskej požiadavky zmeniť existujúci stav. Skúmania v tejto oblasti môžu ozrejmiť povahu hranice medzi utopickým a politicky nerealizovateľným v ruskej filozofickej a taktiež širšie vnímanej spoločenskej či politickej kultúre.

Abstract: One of the themes that has traditionally been represented not only in the study of social and political thought is the relationship of utopias to the formation of real social changes. This represents an aspect of the link between theory and practice. The dissertation creates a space for such research, both in the religiously and secularly oriented spectrum of Russian philosophical thought. It provides a space for grasping utopia as an expression of a social demand to change the existing situation. Research in this area can clarify the nature of the boundary between the utopian and the politically unrealizable in Russian philosophical as well as more broadly perceived social or political culture.

3. Dejiny v ruskej filozofii práva

History in Russian Philosophy of Law

Anotácia: Uvedený vzťah kreuje široké pole pôsobnosti pre systematické štúdium vo filozofii, ktorého záujmom nie je apologetika starých postojov či politických výsledkov, lež snaha o nové a kritické posúdenie tvorby ruských mysliteľov v predmetnej oblasti. Ide o široko koncipovaný problém, ktorý je možné doplniť o rad parciálnych zadaní realizovateľných vo vzťahu k pôvodnému ruskému mysleniu ako aj k mysleniu iných – európskym či svetovým – proveniencií, s ktorými to ruské intenzívne interagovalo. Dizertačná práca umožňuje prehĺbenie uvažovania o koncepte, ktorý by bolo možné pracovne nazvať filozofia (z) dejín v ruskom filozofickom uchopovaní práva a jurisprudencie.

Abstract: The relationship between history and Russian philosophy of law creates a broad area for systematic study in philosophy, whose interest is not the apologetics of old attitudes or political results, but the pursuit of a new and critical assessment of the work of Russian thinkers in the field. It is a broadly conceived problem, which can be supplemented by a series of partial assignments realizable in relation to the original Russian thought as well as to the thought of other – European or world – origin with which the Russian one interacted intensively. The dissertation allows for a deeper consideration of a concept that could be informally called the philosophy from/of history in the Russian philosophical grasping of law and jurisprudence.

4. Ruské myslenie medzi filozofiou a ideológiou

Russian Thought between Philosophy and Ideology

Anotácia: Problematika osobitostí ruského filozofického myslenia v svojich charakteristických črtách a tendenciách formovania sa stáva jedným z obsahových rámcov ponúkanej dizertačnej práce. Ďalším z možných aspektov hodných záujmu je vnímanie filozofie ako intelektuálneho symbolu v službách formujúcej sa ideológie naprieč dejinami ruského myslenia. Predmetom osobitého záujmu tu môže byť reakčná zmena vnímania osvietenstva určená udalosťami roku 1789. Ďalším z vlastných priestorov tu môžu byť udalosti začiatku 20. storočia a ich ideové či ideologické východiská. Práca poskytuje pole pôsobnosti pre komparáciu západného a ruského vnímania vybraných osvietenských motívov ako aj identifikáciu takých, ktoré sú vlastné ruskému prostrediu. Dizertačná práca môže výrazne prispieť k širšiemu uchopeniu výsostne aktuálnych tenzií, ktoré na úrovni geopolitickej vnikli medzi Ruskom a jeho susedmi.

Abstract: The issue of the peculiarities of Russian philosophical thought in its characteristic features and tendencies of formation becomes one of the content frameworks of the dissertation. Another possible aspect of interest is the perception of philosophy as an intellectual symbol in the service of a forming ideology across the history of Russian thought. Of particular interest here may be the reactionary change in the perception of the Enlightenment determined by the events of 1789. Another of its own premises here may be the events of the early twentieth century and their idea or ideological background. The thesis provides a scope for comparing Western and Russian perception of selected Enlightenment motifs as well as identifying those that are peculiar to the Russian milieu. The dissertation can make a significant contribution to a broader grasp of the eminently topical tensions that have arisen at the geopolitical level between Russia and its neighbours.

doc. Mgr. Sandra Zácutná, PhD. (sandra.zakutna@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Immanuel Kant a ľudské práva

Immanuel Kant and Human Rights

Anotácia: Dizertačná práca bude zameraná na skúmanie prieniku Kantovej sociálnej a politickej filozofie a súčasnej teórie ľudských práv. Práca bude vychádzať zo skúmania Kantovej koncepcie ľudskej dôstojnosti, autonómie a kategorického imperatívu a následne analyzovať, ako Kantove myšlienky (napr. vrodené právo na slobodu) súvisia s modernými prístupmi k problematike ľudských práv. Práca by sa mala pokúsiť zhodnotiť silné a slabé stránky Kantových úvah a posúdiť ich význam a uplatniteľnosť v súčasnom filozofickom diskurze o ľudských právach.

Abstract: The dissertation will focus on the exploration of the intersection between Kant's social and political philosophy and contemporary human rights theory. The thesis will deal with an examination of Kant's conception of human dignity, autonomy and the categorical imperative, and analyze how Kant's ideas (e.g. the innate right to freedom) relate to modern approaches to human rights. The thesis should attempt to evaluate the strengths and weaknesses of Kant's reflections and assess their relevance and applicability to contemporary philosophical discourse on human rights.

2. Utopická a dystopická literatúra v kontexte politickej filozofie

Utopian and Dystopian Literature in the Context of Political Philosophy

Anotácia: Práca sa bude venovať problematike literárnych a filozofických utopických a dystopických diel britských autorov (T. More, F. Bacon, G. Orwell, H. G. Wells a Huxley), ktoré budú podrobené analýze s prihliadnutím na interpretácie autorov ako napr. J. Rawls, R. Nozick či H. Marcuse. Hlavným zámerom práce bude skúmanie kategórií politickej filozofie akými sú zákon, sloboda, útlak, politická moc, manipulácia a pod. v týchto dielach.

Abstract: The thesis focuses on the issue of literary and philosophical utopian and dystopian works of British authors (T. More, F. Bacon, G. Orwell, H. G. Wells and A. Huxley), which will be analysed considering the interpretations of authors such as J. Rawls, R. Nozick and H. Marcuse. The main aim of the thesis will be to examine the categories of political philosophy such as law, freedom, coercion, political power, manipulation, etc. in these works.

doc. Mgr. Andrea Javorská, PhD. (andrea.javorska@upjs.sk)

1. Sloboda, politické konanie a fenomén totalitarizmu v diele Hannah Arendtovej

Freedom, Political Action and the Phenomenon of Totalitarianism in the Work of Hannah Arendt

Anotácia: Dizertačná práca je filozofickou analýzou Arendtovej poňatia slobody a politického konania v kontexte vymedzenia základných podmienok ľudskej existencie a reflexie ľudských postojov v podmienkach totalitných systémov. Analýza sa primárne orientuje na vymedzenie pojmov konania a myslenia, s ktorými nás podľa Arendtovej konfrontuje politický život, postupne ozrejmuje Arendtovej prístup k otázkam pôvodu fenoménu totalitarizmu, moci a zodpovednosti človeka vo výzvach súčasného sveta. Dizertačná práca si kladie za cieľ preskúmať, ktoré podmienky sú podľa Arendtovej nevyhnutné pre slobodné politické konanie, objasniť motívy ľudského konania a zdôvodniť ich súvisť so spôsobom myslenia, morálnou súdnosťou a zmyslom pre ľudskú dôstojnosť. Dizertačná práca má byť výsledkom kritickej a tvorivej analýzy uvedených problémov na základe interpretácie primárnej a sekundárnej literatúry.

Abstract: The dissertation is a philosophical analysis of Hannah Arendt's conception of freedom and political action in the context of defining the basic conditions of human existence and reflecting on human attitudes under totalitarian systems. The analysis primarily focuses on delineating the concepts of action and thinking, through which, according to Arendt, political life confronts us; it gradually clarifies Arendt's approach to questions concerning the origins of the phenomenon of totalitarianism, power, and human responsibility in the challenges of the contemporary world. The dissertation aims to examine which conditions Arendt considers necessary for free political action, to elucidate the motives of human action, and to justify their interrelation with modes of thinking, moral judgment, and a sense of human dignity. The dissertation is intended to be the result of a critical and creative analysis of these issues based on an interpretation of primary and secondary literature

2. Filozofia pre deti a rozvoj myslenia

Philosophy for children and the development of thinking

Anotácia: Dizertačná práca si kladie za cieľ preskúmať metódu filozofického dialógu s prihliadnutím na program Filozofia pre deti, ktorý sa koncentruje na proces rozvoja kritického myslenia a individuálneho rozhodovania. Bude sa venovať analýze a vysvetľovaniu fenoménu kritického myslenia z hľadiska špecifickosti povahy filozofickej argumentácie, terminologického ujasnenia významu pojmov myslenie, rozhodovanie, kritické myslenie, argumentácia a argument v procese zdôvodňovania svojich rozhodnutí. Zároveň bude analyzovať možnosti kritického myslenia a rozhodovania v sociálnej a politickej sfére v kontexte prepojenosti otázky individuálneho rozhodovania a dobre vyargumentovaného myslenia v súvislosti slobodného konania faktorov, ktoré bránia slobodnému konaniu, napr. tlak na rozhodnutie vôbec, tlak skupiny na rozhodnutie, tlak na rozhodnutie podľa konkrétnej metódy. Základné výskumné otázky dizertačnej práce budú: Čo je kritické myslenie a prečo má človek kriticky myslieť; aké prostriedky zvolíť, aby rozvíjali jednotlivé komponenty kritického myslenia, čiastočné intelektové schopnosti (thinking skills); aký je vplyv kognitívnych predsudkov a heuristik na procesy rozhodovania. Hlavnou metodikou bude metafilozofická analýza povahy a hraníc procesov myslenia a metakritika kritického myslenia.

Abstract: The dissertation aims to examine the method of philosophical dialogue with regard to the Philosophy for Children programme, which focuses on the process of developing critical thinking and individual decision-making. It will analyze and explain the phenomenon of critical thinking from the perspective of the specific nature of philosophical argumentation, and it will clarify the meaning of the terms *thinking*, *decision-making*, *critical thinking*, *argumentation*, and *argument* within the process of justifying one's decisions. At the same time, it will analyze the possibilities of critical thinking and decision-making in the social and political spheres, in the context of the interconnectedness between individual decision-making and well-argued thinking, with respect to free action and to factors that hinder free action—for example, pressure to make a decision at all, group pressure on decision-making, or pressure to decide according to a specific method. The dissertation's core research questions will be: What is critical thinking and why should a person think critically? What means should be chosen to develop the individual components of critical thinking and partial intellectual abilities (thinking skills)? What is the influence of cognitive biases and heuristics on decision-making processes? The main methodology will be a metaphilosophical analysis of the nature and limits of thinking processes and a metacritique of critical thinking.

doc. PhDr. Marián Ambrozy, PhD., MBA (ambrozy@ismpo.sk)

1. Problém kreativity v kontexte Wittgensteinovej filozofie

The problem of creativity in the context of Wittgenstein's philosophy

Anotácia: Vzhľadom na to, že podľa Wittgensteinovej filozofie jazyka jazykové hry nemajú esenciu, sociálna rola jazyka vzniká na úrovni foriem života. Tie v jeho veľmi neskorom myslení, pod vplyvom O. Spenglera, preberajú funkciu kultúry. Možnosť fungovania komunikácie, teda hrania jazykových hier v rámci foriem života (kultúry), je daná schopnosťou riadiť sa pravidlom. Pravidlá teda tvoria implicitný aj explicitný rámec kultúry. V rámci Wittgensteinovho myslenia môže takýto systém fungovať len za predpokladu, že účastníci kultúry sa v nejakom bode stretávajú – všetci sú *normálni*. Otázka, ktorú si chceme v práci položiť je, akým spôsobom dochádza potom v kultúre k zmene. Kreativita je proces charakterizovaný funkčným a cieľeným porušovaním pravidiel. Pokrok v umení napríklad vychádza z neustálej deviácie existujúcich pravidiel. Je nutné si povšimnúť aj relačný

charakter tohto procesu – je dialekticky založený na kontraste. Aby mohlo vzniknúť niečo *nenormálne*, musí už existovať niečo *normálne*. Cieľom práce je podniknúť prieskum tohto procesu za využitia rámca, ktorý ponúka Wittgensteinova filozofia. Pochopiť, akým spôsobom dochádza k *porušovaniu pravidiel*. Súčasťou práce bude aj subjekt tohto procesu, teda kreatívny subjekt. Pôjde o analýzu konceptu génia z filozofického hľadiska, a to v historickom kontexte (u Wittgensteina v rámci jeho polemiky/diskusie s inými autormi, ako Schopenhauer či Shakespeare) a v psychologickom kontexte (nahliadnutie role psychózy v kreatívnom procese za využitia nami zvolených filozofických kontextov). Pravdepodobná štruktúra práce teda bude nasledujúca: opis pozície, z ktorej vychádzame (Wittgensteinov pohľad na základe textovej evidencie), ilustrácia problému na dejinách umenia (konkrétne hudby), psychologicko-filozofická analýza procesu kreativity a konceptu geniality (aj v kontexte psychopatológie) a záver, v ktorom by sme mali dospieť k teórii, akým spôsobom je možný akýkoľvek (nielen umelecký) pokrok v kultúre.

Given that, in Wittgenstein's philosophy of language, language-games have no essence, the social role of language arises at the level of forms of life. In his very late thought, under the influence of Oswald Spengler, these assume the function of culture. The possibility of communication functioning—i.e., of playing language-games within forms of life (culture)—is grounded in the capacity to follow a rule. Rules thus constitute both the implicit and explicit framework of culture. Within Wittgenstein's thinking, such a system can function only on the assumption that participants in a culture meet at some point—everyone is normal. The question we wish to pose in this work is how cultural change then occurs. Creativity is a process characterized by functional and purposeful violations of rules. Progress in art, for example, stems from the continual deviation from existing rules. It is also necessary to note the relational character of this process—it is dialectically based on contrast. For something abnormal to arise, something normal must already exist. The aim of the work is to explore this process using the framework offered by Wittgenstein's philosophy: to understand how rule-breaking occurs. The work will also address the subject of this process, namely the creative subject. This will involve a philosophical analysis of the concept of genius, both in a historical context (in Wittgenstein, within his polemic/discussion with other authors such as Arthur Schopenhauer or William Shakespeare) and in a psychological context (an examination of the role of psychosis in the creative process, drawing on the philosophical contexts we have chosen). The probable structure of the work will therefore be as follows: a description of the position from which we proceed (Wittgenstein's view on the basis of textual evidence), an illustration of the problem through the history of art (specifically music), a psychological-philosophical analysis of the process of creativity and the concept of genius (also in the context of psychopathology), and a conclusion in which we should arrive at a theory of how any (not only artistic) progress in culture is possible.

prof. PaedDr. Slávka Kopčáková, PhD. (slavka.kopcakova@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Súčasné estetické myslenie na Ukrajine s akcentom na problémy estetiky a filozofie hudby

Current Aesthetic Thinking in Ukraine with an accent on problems of aesthetics and philosophy of music

Anotácia: Moderné estetické myslenie na Ukrajine sa rozvíja v rámci filozofického myslenia. Koncentruje sa okolo Kyjevskej filozofickej školy založenej V. I. Shynkarukom, v súčasnosti ho reprezentujú L. T. Levchuk, V. I. Panchenko, A. S. Kanarskyi, O. I. Levytska. V centre stoja ontologické otázky, estetická senzibilita, komparácie so západoeurópskou tradíciou. Pre slovenské estetické myslenie „terra incognita“, ktorú je potrebné zaradiť do európskych súradníc. (B2 úroveň jazykových kompetencií v ukrajinskom jazyku)

Abstract: Contemporary aesthetic thought in Ukraine develops within the framework of philosophical thinking. It is concentrated around the Kiev philosophical school founded by V. I. Shynkaruk, and is currently represented by L. T. Levchuk, V. I. Panchenko, A. S. Kanarskyi, O. I. Levytska. Ontological issues, aesthetic sensibility, comparisons with the Western European tradition are at the centre. For the Slovak aesthetic thinking “terra incognita”, contemporary aesthetic thought in Ukraine needs to be included in the European coordinates. (B2 level of linguistic competence in Ukrainian language is necessary)

doc. Mgr. Adrián Kvokačka, PhD. (adrian.kvokacka@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Estetika udržateľnosti. Filozofické skúmanie environmentov človeka

The Aesthetics of Sustainability. A Philosophical Investigation into Human Environments

Anotácia: Úvahy o environmentálnej kríze globálneho rozmeru s alarmujúcimi hrozbami už prebiehajúcich klimatických zmien, sa rozvinuli do skúmaní environmentálnej etiky a filozofie, environmentálnej politiky a manažmentu a i. Súčasná estetika obdobne obracia pozornosť na udržateľnosť pri projektovaní človekom vytváraných prostredí. Cieľom dizertačnej práce je verifikovať možnosti teoretických pozícií a aplikovateľnosti napr. integratívnej estetiky (E. Brady) a pluralistických prístupov (A. Carlson a i.).

Abstract: Reflections on an environmental crisis of global scale, with alarming threats of climate change already ongoing, have evolved into explorations of environmental ethics and philosophy, environmental policy and management, etc. Contemporary aesthetics similarly turns its attention to sustainability in the design of man-made environments. The aim of this dissertation is to verify the possibilities of theoretical positions and applicability of e.g., integrative aesthetics (E. Brady) and pluralistic approaches (A. Carlson et al.).

2. Estetický obrat ku každodennosti. Filozofické a estetické skúmanie jeho genézy a významu pre súčasnú estetiku

Everyday Aesthetics Turn. A Philosophical and Aesthetic Exploration of its Genesis and Significance for Contemporary Aesthetics

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je identifikovať diskurz estetiky každodennosti v historickom priereze, analyzovať metodologické orientácie a posúdiť ich adekvátnosť pri skúmaní problémov tejto estetiky. Študent/ka má zároveň realizovať výskum v oblasti

hlavných teoretických línií estetiky každodennosti v súčasnosti (Saito, Haapala, Di Stefano a i.) a ich uplatniteľnosť v rámci rozširujúceho sa poľa výskumu súčasnej teoretickej estetiky.

Abstract: The aim of this dissertation is to identify the discourse of everyday aesthetics in a historical cross-section, to analyse the methodological orientations and to assess their adequacy in exploring the problems of this aesthetics. At the same time, the student is to carry out research on the main theoretical lines of everyday aesthetics today (Saito, Haapala, Di Stefano, etc.) and their applicability within the expanding field of research in contemporary theoretical aesthetics.

doc. Mgr. Lukáš Makky, PhD. (lukas.makky@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Metamorfózy evolucionistickej estetiky na prelome 20. a 21. storočia

The metamorphosis of evolutionist aesthetics at the turn of the 20th and 21st centuries

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je skúmať aktuálnosť, perspektívy a produktivnosť evolucionistickej estetiky s fokusom na pojmy estetické myslenie, estetická skúsenosť, estetická potreba, estetické uspokojenie, umenie a vybrané estetické kategórie. Teoretickým východiskom práce sú B. Creed, D. Dutton, S. Davis, E. Dissanayake a D. Hellberg, ktorí rozvíjajú diskurz evolucionistickej estetiky ostatných 40 rokov a predstavujú kritické prehodnotenie darwinovských východísk.

Abstract: The aim of this dissertation is to explore the relevance, perspectives and productivity of evolutionist aesthetics with a focus on the concepts of aesthetic thought, aesthetic experience, aesthetic need, aesthetic satisfaction, art and selected aesthetic categories. The theoretical basis of the thesis are scholars as B. Creed, D. Dutton, S. Davis, E. Dissanayake and D. Hellberg, who develop the discourse of evolutionist aesthetics of the last forty years and present a critical reassessment of Darwinian premises.

2. Georges Didi-Huberman: čitateľnosť obrazov ako epistemologicko-estetická dilema

Georges Didi-Huberman: the legibility of images as an epistemological-aesthetic dilemma

Anotácia: G. Didi-Huberman nazerá na obrazy ako na dokumenty/„výrony“ minulosti. Analyzuje kritickú konfiguráciu obrazov (De Cauwer – Smith 2020) a ilustruje prepojenie obrazu a politiky (Didi-Huberman 2008, Smith 2020), čím jednoznačne preniká do širších filozoficko-estetických kontextov. Cieľom predloženej práce je analýza epistemologických problémov (Lopes-Kieran 2007, Mersch 2020) identifikovaných pri skúmaní obrazov minulosti Didi-Hubermanom v kontextualizácii s estetickou analýzou jednotlivých diel.

Abstract: G. Didi-Huberman looks at paintings as documents/“eruptions” of the past. He analyses the critical configuration of images (De Cauwer – Smith 2020) and illustrates the connection between image and politics (Didi-Huberman 2008, Smith 2020), thus clearly entering into broader philosophical-aesthetic contexts. The aim of the present thesis is to analyse the epistemological problems (Lopes-Kieran 2007, Mersch 2020) identified in Didi-

Huberman's study of images of the past, contextualised with an aesthetic analysis of individual works.

3. Reflexia televízie v estetických a filozofických teóriách na prelome 20. a 21. storočia *Reflection of Television in Aesthetic and Philosophical Theories at the Turn of the 20th and 21st Centuries*

Anotácia: Televízia predstavuje osobité a špecifické médium, ktoré funguje na iných princípoch a metódach ako film. Presun filmu do online priestoru zvýšil interaktivitu filmového obrazu (Mitchell 2015). Cieľom práce je analýza estetických a filozofických prístupov sústreďujúcich sa na špecifiká televíznej estetiky (Agger – Jensen 2001, Peacock – Jacobs 2013, Eco 2020).

Abstract: Television is a particular and specific medium that operates on different principles and methods than cinema. Moving the film into the virtual space has increased the interactivity of the film image (Mitchell 2015). The aim of this thesis is to analyse aesthetic and philosophical approaches focusing on the specificities of television aesthetics (Agger – Jensen 2001, Peacock – Jacobs 2013, Eco 2020).

doc. Mgr. Jana Migašová, PhD. (jana.migasova@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Estetika dotyku v relácii k mysleniu o vizuálnom umení *Aesthetics of Touch in a Relation to Thoughts on Visual Arts*

Anotácia: Cieľom práce je reartikulácia a potenciálna extenzia tradičného konceptu „vizuálneho umenia“ prostredníctvom vytýčenia miesta a významu haptického vnemu ako sprostredkovateľa estetickej skúsenosti s vizuálnym umením a jeho materialitou. Práca sleduje meniacu sa superioritu „vizuálneho“ nad „haptickým“ od začiatku 20. storočia po „hapticky orientované“ umelecké realizácie súčasnosti. Čiastkovým cieľom práce je prehodnotiť potenciál kanonických textov vytyčujúcich filozofický rámec témy (Aristoteles, Jean-Luc Nancy, Maurice Merleau-Ponty, Jacques Derrida a i.). Téma sa v systéme vedeckých disciplín nachádza v interdisciplinárnom prieniku medzi filozofiou, estetikou a dejinami vizuálneho umenia (s dôrazom na súčasnú vizuálno-umeleckú prax).

Abstract: The aim of the thesis is to rearticulate and potentially extend the traditional concept of “visual art” by delineating the place and significance of the haptic sensation as a mediator of the aesthetic experience of visual art. The thesis traces the changing superiority of the “visual” over the “haptic” from the early 20th century to the “haptic-oriented” artistic realizations of the present. A sub-objective of the thesis is to reconsider the potential of canonical texts delineating the philosophical framework of the theme (Aristotle, Jean-Luc Nancy, Maurice Merleau-Ponty, Jacques Derrida, etc.). The topic is situated in the system of scientific disciplines in the interdisciplinary intersection between philosophy, aesthetics and the history of visual art (with an emphasis on contemporary visual art practice).

2. Šialenstvo ako problem filozofie a teórie vizuálneho umenia

Madness as a problem of philosophy and theory of visual art

Anotácia: Na základe filozofickej reflexie a koncipovania kategórie „šialeného“, opierajúc sa o kľúčové práce Foucaulta, Deleuza, Guattariho a ďalších, autor/ autorka prepája modernistický koncept umenia a umelca s predstavami o vzťahu medzi šialenstvom, kreativitou a genialitou. Zároveň ukazuje, ako sa koncept šialenstva premietal do filozofií avantgardných smerov, akými boli expresionizmus, surrealizmus a nadväzujúce hnutie art brut. Podstatným východiskom úvah je aj vplyv zbierky diel psychiatrických pacientov Hansa Prinzhorna na vizuálne umenie 20. storočia.

Abstract: Based on philosophical reflection and conceptualization of the category of "madness," drawing on key works by Foucault, Deleuze, Guattari, and others, the author connects the modernist concept of art and the artist with ideas about the relationship between madness, creativity, and genius. At the same time, they show how the concept of madness was reflected in the philosophies of avant-garde movements such as expressionism, surrealism, and the related art brut movement. Another essential starting point for their reflections is the influence of Hans Prinzhorn's collection of works by psychiatric patients on 20th-century visual art.

doc. Mgr. Eva Kušnírová, PhD. (eva.kusnirova@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Reflexia divadla vo filozofických a estetických teóriách na prelome 20. a 21. storočia

Theater reflection in philosophical and aesthetic theories at the turn of the 20th and 21st centuries

Anotácia: Cieľom dizertácie je skúmať, analyzovať a interpretovať filozofické a estetické reflexie problémov divadla, preskúmať možnosti aplikácie analytických prístupov k divadlu a k objasneniu jeho estetickej potenciality v anglo-americkom myšlienkovom okruhu (N. Goodman, J. Sibley, M. Weitz a ich nasledovníkov) komparáciou s európskym myslením (Derrida a postštrukturalisti). Súčasné ontologické skúmania sú aktualizáciou premís položených analytickou filozofiou 20. storočia. Diskurzívne kontexty budú budované v kooperácii troch disciplín: filozofia divadla, teória estetiky a estetika divadla.

Abstract: The aim of the thesis is to examine, analyse and construe philosophical and aesthetic reflections on the problems of theatre, to explore the possibilities of applying analytical approaches to theatre and to clarify its aesthetic potentiality in Anglo-American thought (N. Goodman, J. Sibley, M. Weitz and their followers) by comparing them with European thought (Derrida and the post-structuralists). Contemporary ontological investigations are an updating of the premise laid down by 20th century analytic philosophy. Discursive contexts are to be built in the cooperation of three disciplines: philosophy of theatre, aesthetic theory and aesthetics of theatre.

2. Estetika autenticity: dokumentárne divadlo medzi faktom a fikciou

The aesthetics of authenticity: documentary theater between fact and fiction

Anotácia: Zámerom je filozoficko-estetická analýza autenticity v dokumentárnom divadle. Skúmať jej konštituovanie v napätí medzi fakticitou, fikcionalitou a performativitou, s dôrazom na vzťah reprezentácie, svedectva a diváckej recepcie. Teoretický rámec sa opiera o súčasné teórie pravdy, pamäti, svedectva (H. Arendt, P. Ricoeur, G. Agamben) a estetiku performativity a postdramatického divadla (E. Fischer-Lichte a H. T. Lehmann). Výsledkom výskumu je konceptualizácia autenticity ako dynamickej estetickej kategórie, ktorá presahuje tradičné dichotómie pravda – lož a realita – reprezentácia a prispieva k teoretickému prehodnoteniu dokumentárneho divadla v kontexte súčasných diskusií o postpravde, pamäti a spoločenskej zodpovednosti umenia.

Abstract: The aim is to conduct a philosophical and aesthetic analysis of authenticity in documentary theater. To examine its constitution in the tension between facticity, fictionality, and performativity, with an emphasis on the relationship between representation, testimony, and audience reception. The theoretical framework is based on contemporary theories of truth, memory, and testimony (H. Arendt, P. Ricoeur, G. Agamben) and the aesthetics of performativity and post-dramatic theater (E. Fischer-Lichte and H. T. Lehmann). The result of the research is the conceptualization of authenticity as a dynamic aesthetic category that transcends the traditional dichotomies of truth–lie and reality–representation and contributes to a theoretical re-evaluation of documentary theater in the context of contemporary discussions about post-truth, memory, and the social responsibility of art.

doc. Mgr. Ján Kalajtzidis, PhD. (jan.kalajtzidis@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Sociálna etika a morálne hodnoty v dielach slovenských evanjelických mysliteľov *Social Ethics and Moral Values in the Works of Slovak Evangelical Thinkers*

Anotácia: Práca sa zameria na analýzu etických a morálnych konceptov v dielach slovenských evanjelických mysliteľov a autorov, pričom dôraz bude kladený na ich sociálno-etické implikácie v konkrétnom historickom a kultúrnom prostredí. Cieľom je ukázať, akým spôsobom tieto texty formulujú predstavy o dobrom živote, zodpovednosti, spravodlivosti, solidarite a povinnostiach voči blíznym, a ako tieto predstavy reagujú na spoločenské výzvy a konflikty svojej doby. Téma umožňuje výber rôznych autorov a žánrov, napríklad teologické traktáty, kázne, katechetické texty, polemiky či praktické príručky, a to v rámci rôznych časových období slovenských evanjelických dejín. Výsledkom má byť filozoficko-etická interpretácia vybraného korpusu, ktorá identifikuje hodnotové jadro slovenského evanjelického morálneho myslenia a zhodnotí jeho význam a možnosti pre súčasnú etickú reflexiu.

Abstract: The thesis focuses on the analysis of ethical and moral concepts in the works of Slovak Evangelical thinkers and authors, with particular attention to their social ethical implications within specific historical and cultural contexts. It aims to show how these texts articulate notions of the good life, responsibility, justice, solidarity, and duties toward others, and how they respond to the social challenges and conflicts of their time. The topic allows for the selection of different authors and genres, such as theological treatises, sermons, catechetical texts, polemics, or practical manuals, across various periods of Slovak

Evangelical history. The outcome will be a philosophical ethical interpretation of a selected corpus, identifying the value core of Slovak Evangelical moral thought and assessing its relevance for contemporary ethical reflection.

2. Úver, úrok a úžera ako eticko-sociálny problém

Loan, Interest, and Usury as an Ethical-Social Issue

Anotácia: Požičiavanie ako také a špecificky požičiavanie peňazí patrí k problémom, s ktorými sa ľudstvo stretáva od svojich počiatkov. Cieľom práce je zachytiť eticko-sociálny rozmer úveru, úroku a úžery v rozličných historických aj súčasných kontextoch a ukázať, prečo sa táto otázka opakovane vracia v obdobiach krízy, nerovnosti a zadlženia. Práca sa môže zamerať na analýzu pojmov spravodlivosti, reciprocity, zodpovednosti, solidarity, dôstojnosti a zraniteľnosti, ktoré sú pri úžere podľa rôznych autorov popreté alebo deformované, a zároveň na argumentačné stratégie, ktorými sa úrok obhajuje ako legitímna forma zisku. Priestor je aj pre rozlíšenie medzi primeraným úrokom, rizikom, infláciou a špekulatívnym zneužitím núdze, ako aj pre skúmanie sociálnych dôsledkov úverových vzťahov v praxi. Výskum môže mať podobu historicko-filozofickej interpretácie vybraných klasických a moderných textov, alebo môže byť doplnený o etickú reflexiu súčasných fenoménov, ako sú spotrebiteľské úvery, exekúcie, mikrofinancie, študentské pôžičky či zadlžovanie štátov. Výsledkom má byť normatívne uchopenie hraníc medzi legitímnym úrokom a úžerou a návrh kritérií, podľa ktorých možno posudzovať spravodlivosť úverových praktík v konkrétnych sociálnych situáciách.

Abstract: Borrowing in general, and borrowing money in particular, is a persistent problem in human societies. The thesis aims to examine the ethical and social dimensions of loans, interest, and usury across different historical and contemporary contexts, and to explain why the issue repeatedly re-emerges in periods marked by crisis, inequality, and indebtedness. It may analyse the concepts of justice, reciprocity, responsibility, solidarity, dignity, and vulnerability that various authors see as violated or distorted by usury, as well as the argumentative strategies used to defend interest as a legitimate form of gain. The topic also allows for distinguishing between reasonable interest, risk, inflation, and the exploitative abuse of necessity, and for exploring the social consequences of credit relations in practice. The research may take the form of a historical-philosophical interpretation of selected classical and modern texts, and it may also include ethical reflection on present-day phenomena such as consumer credit, debt enforcement, microfinance, student loans, or sovereign debt. The expected outcome is a normative account of the boundaries between legitimate interest and usury, together with criteria for assessing the justice of lending practices in concrete social situations.

3. Etika sociálnych dôsledkov a umelá inteligencia – nové formy zodpovednosti

Ethics of social consequences and AI – New Forms of Responsibility

Anotácia: Cieľom práce je preskúmať, do akej miery dokáže etika sociálnych dôsledkov (ESD) teoreticky a metodologicky uchopiť výzvy umelej inteligencie, so zameraním na generatívne systémy v inštitucionálnom prostredí. Ťažiskom bude problém zodpovednosti a jej rozvrstvenia medzi jednotlivca, organizácie a technologické prostredie v situáciách, keď je rozhodovanie formálne „pod dohľadom človeka“, no fakticky delegované na algoritmy. Práca sa zameria na priradzovanie viny, zásluhy a povinností tam, kde AI ovplyvňuje hodnotenie, výber a alokáciu zdrojov, a otvorí aj otázku, či je eticky obhájitelné prenášať riziká na jednotlivcov cez požiadavky „AI gramotnosti“. Cieľom je spresniť model zodpovednosti v

ESD pre autonómne a generatívne systémy, pričom relevantným kontextom bude aj súčasná európska regulácia.

Abstract: The thesis examines whether the Ethics of Social Consequences (ESC) offers adequate theoretical and methodological resources for addressing contemporary AI, with particular attention to generative systems in institutional settings. Its core focus is responsibility and its distribution across individuals, organisations, and the technological environment when decision-making is formally “human supervised” yet practically delegated to algorithms. The study analyses the attribution of blame, merit, and duties in contexts where AI shapes assessment, selection, and resource allocation, and it also asks whether it is ethically defensible to shift risks onto individuals through “AI literacy” expectations. The aim is to refine ESC’s responsibility model for autonomous and generative systems, with current European regulation serving as an important contextual reference.

doc. Mgr. Adela Lešková Blahová, PhD. (adela.leskova-blahova@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským).

1. Bioetické výzvy v oblasti genetického inžinierstva a personalizovanej medicíny *Bioethical Challenges in the Field of Genetic Engineering and Personalized Medicine*

Anotácia:

Dizertačná práca sa zameria na systematickú filozoficko-bioetickú analýzu výziev, ktoré prináša rozvoj genetického inžinierstva v kontexte personalizovanej medicíny. Predmetom skúmania budú najmä etické, morálne a sociálne implikácie využívania moderných genetických a digitálnych technológií, ako sú metódy genómovej editácie (napr. CRISPR-Cas9), sekvenovanie celého genómu (Whole Genome Sequencing – WGS) a aplikácie umelej inteligencie v oblasti génovej terapie, diagnostiky a prediktívnej medicíny. Osobitná pozornosť bude venovaná otázkam ochrany ľudskej dôstojnosti, autonómie pacienta, súkromia a spravodlivého prístupu k zdravotnej starostlivosti, ako aj rizikám genetickej diskriminácie, eugenických tendencií a narušania základných ľudských práv. Práca bude vychádzať z kritického hodnotenia súčasných bioetických prístupov a regulačných rámcov, pričom sa opiera o zvolené metodologické východiská v rámci normatívnej bioetiky a aplikovanej etiky. Cieľom dizertačnej práce je prispieť k teoretickému spresneniu etických hraníc genetického inžinierstva v personalizovanej medicíne a k formulovaniu argumentačne podložených odporúčaní pre etickú reflexiu a reguláciu týchto technológií v súčasnej spoločnosti.

Abstract: The dissertation will focus on a systematic philosophical and bioethical analysis of the challenges arising from the development of genetic engineering in the context of personalized medicine. The ethical, moral, and social implications of the use of contemporary genetic and digital technologies, including genome editing techniques (e.g., CRISPR-Cas9), whole genome sequencing (WGS), and artificial intelligence applications in gene therapy, diagnostics, and predictive medicine, will be the subject of the research. Special attention will be paid to issues related to the protection of human dignity, patient autonomy, privacy, and equitable access to healthcare, as well as to the risks of genetic discrimination, eugenic tendencies, and violations of fundamental human rights. The dissertation will be based on a

critical evaluation of current bioethical approaches and regulatory frameworks grounded in selected methodological perspectives within normative bioethics and applied ethics. This dissertation contributes to a deeper theoretical understanding of the ethical boundaries of genetic engineering in personalized medicine and to the formulation of well-argued recommendations for the ethical reflection and regulation of these technologies in contemporary society.

2. Koncept planetárnych hraníc ako normatívny záväzok

The Concept of Planetary Boundaries as a Normative Obligation

Anotácia: Dizertačná práca sa zameriava na filozoficko-etickú analýzu konceptu planetárnych hraníc ako normatívneho rámca pre reguláciu ľudskej činnosti v kontexte globálnej environmentálnej krízy. Výhodiskom výskumu je kritická reflexia vedeckého modelu planetárnych hraníc a jeho potenciálu fungovať ako morálne záväzný koncept s dôsledkami pre spoločnosť, politiku a globálne riadenie. Predmetom skúmania bude otázka, či a za akých podmienok možno ekologické limity chápať ako legitímne etické hranice ľudskej slobody, rozvoja a ekonomickej aktivity, ako aj napätie medzi uspokojovaním ľudských potrieb, sociálnou spravodlivosťou a environmentálnymi limitmi. Metodologicky bude práca zakotvená v normatívnej environmentálnej etike a politickej filozofii. Cieľom práce je prispieť k filozofickému uchopeniu planetárnych hraníc ako morálne relevantného konceptu a k formulovaniu eticky zdôvodneného rámca pre normatívne obmedzenia ľudskej činnosti v záujme ochrany biosféry a medzigeneračnej spravodlivosti.

Abstract: This dissertation focuses on a philosophical and ethical analysis of the concept of planetary boundaries as a normative framework for regulating human activity in the context of GEC (global environmental crisis). This research is grounded in a critical reflection on the scientific model of planetary boundaries and its potential to function as a morally binding concept with implications for society, politics, and global governance. This study examines whether and under what conditions ecological limits can be understood as legitimate ethical boundaries of human freedom, development, and economic activity, as well as the tension between the satisfaction of human needs, social justice, and environmental limits. This dissertation is anchored in normative environmental ethics and political philosophy. This dissertation contributes to a philosophical understanding of planetary boundaries as a morally relevant concept and to the development of an ethically justified framework for protecting the biosphere and ensuring intergenerational justice under the normative constraints of human activity.

doc. Mgr. Lukáš Švaňa, PhD. (lukas.svana@unipo.sk)

1. Teória spravodlivej vojny v 21. storočí: nové interpretačné prístupy a etické výzvy

Just War Theory in the 21st Century: New Interpretative Approaches and Ethical Challenges

Anotácia:

Dizertačná práca sa zameriava na systematickú filozoficko-etickú analýzu teórie spravodlivej vojny v kontexte 21. storočia. Jej cieľom je kriticky preskúmať klasické normatívne východiská tejto tradície a konfrontovať ich so súčasnými formami ozbrojených konfliktov, ako sú asymetrické vojny, hybridné konflikty, humanitárne intervencie, vojna proti terorizmu či využívanie autonómnych zbraňových systémov. Práca sa usiluje identifikovať nové

interpretačné prístupy a konceptuálne posuny v rámci súčasnej *just-war* diskusie a zároveň poukázať na etické limity tradičných kategórií *jus ad bellum*, *jus in bello* a *jus post bellum*. Osobitná pozornosť je venovaná normatívnym napätiam medzi humanistickými ideálmi ochrany ľudskej dôstojnosti a realitou moderného vedenia vojny. Práca má ambíciu prispieť k aktualizácii teórie spravodlivej vojny ako relevantného etického rámca pre hodnotenie ozbrojených konfliktov v súčasnom globálnom prostredí.

Abstract:

The doctoral dissertation focuses on a systematic philosophical and ethical analysis of just war theory in the context of the 21st century. Its aim is to critically examine the classical normative foundations of this tradition and to confront them with contemporary forms of armed conflict, such as asymmetric warfare, hybrid conflicts, humanitarian interventions, the war on terror, and the use of autonomous weapons systems. The dissertation seeks to identify new interpretative approaches and conceptual shifts within contemporary just war discourse, while also highlighting the ethical limits of the traditional categories of *jus ad bellum*, *jus in bello*, and *jus post bellum*. Particular attention is devoted to the normative tensions between humanistic ideals of human dignity protection and the realities of modern warfare. The dissertation aspires to contribute to the updating of just war theory as a relevant ethical framework for the evaluation of armed conflicts in the contemporary global environment.

prof. PhDr. Vasil Gluchman, CSc. (vasil.gluchman@unipo.sk)

Dizertačnú prácu je možné písať v slovenskom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia slovenským) alebo v anglickom jazyku (program s jazykom poskytovania štúdia anglickým).

1. Svätopluk Štúr: etika života

Svätopluk Štúr: Ethics of Life

Anotácia: Zámerom je skúmať Štúrovu etiku života jednak v kontexte európskej filozofie a etiky 20. storočia (Masaryk, Patočka, Husserl, Heidegger), ale tiež aj v kontexte hodnôt a princípov etiky sociálnych dôsledkov. Teda do akej miery možno identifikovať v Štúrovej etike hodnoty humánnosti, ľudskej dôstojnosti, morálneho práva človeka na život, jeho rast, rozvoj a kultiváciu ako hodnoty prvého radu. Rovnako bude treba skúmať jeho etiku aj vo vzťahu k hodnotám druhého radu v etike sociálnych dôsledkov, teda spravodlivosti, zodpovednosti, tolerancie a povinnosti.

Abstract: The intention is to examine Štúr's ethics of life both in the context of European philosophy and ethics of the 20th century (Masaryk, Patočka, Husserl, Heidegger), but also in the context of the values and principles of the ethics of social consequences. That is, to what extent can the values of humanity, human dignity, the moral right of a person to life, his growth, development, and cultivation be identified in Štúr's ethics as values of the first order. It will also be necessary to examine his ethics in relation to the values of the second order in the ethics of social consequences, i.e., justice, responsibility, tolerance, and duty.

2. Etika na prešovskom evanjelickom kolégiu v 19. storočí

Ethics in Prešov Evangelical (Lutheran) College in the 19th Century

Anotácia: V Prešove pôsobili na evanjelickom kolégiu v 19. storočí významné filozofické osobnosti danej doby, medzi ktorými k najvýznamnejším patrili Andrej Vandrák, Michal Greguš, Matej Szlavik a mnohí ďalší. Cieľom bude preskúmať ich diela venované etickej problematike a zhodnotiť ich v kontexte dobového poznania.

Abstract: Important philosophical personalities of the time worked at the Evangelical College in Prešov in the 19th century, among the most important were Andrej Vandrák, Michal Greguš, Matej Szlavik and many others. The goal will be to examine their works devoted to ethical issues and evaluate them in the context of contemporary knowledge.

doc. PhDr. Gabriela Platková Olejárová, PhD. (gabriela.platkova-olejarova@unipo.sk)

1. Stav a perspektívy akademickej etiky na Slovensku

The current situation and perspectives of academics ethics in Slovakia

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je etická analýza akademickej etiky ako profesijnej etiky na Slovensku. Dôraz sa kladie na poznanie aktuálneho stavu akademickej etiky a identifikácie jej potenciálnych problémov. S tým súvisí snaha sformulovať systematické kroky pre rozvoj tejto profesijnej etiky a zdôraznenie jej významu na akademickej pôde.

Abstract: The aim of the thesis is the ethical analysis of academic ethics as professional ethics in Slovakia. The importance of the thesis is in understanding the current state of the academic ethics and the identification of its potential problems. This is related to the effort to formulate the systematic steps for the development of the professional ethics and highlight its importance on campus.

Študijný odbor: historické vedy

Študijný program: história

Osoba zodpovedná za študijný program: Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.

Dr.h.c. Prof. PhDr. Peter Kónya, PhD. (peter.konya@unipo.sk)

1. Rekatolizácia v strednej Európe

Recatholization in middle Europe

Dizertačná práca by sa mala zamerať na spracovanie obdobia rekatolizácie, resp. niektorých jeho prejavov v konkrétnej stredoeurópskej krajine alebo jej časti, teda napr. v Krajinách Koruny Českej, na Morave, v niektorej z dedičných alpských krajín, v Sedmohradsku a pod. Predpokladá orientáciu doktoranda v zahraničnej literatúre a znalosť príslušných jazykov.

2. Evanjelická a. v. cirkev v Uhorsku v 17. a 18. storočí

Evangelical a.c.church in Hungarian kingdom in 17th and 18th Century

Dizertačná práca by mala byť spracovaním dejín evanjelickej cirkvi a. v. na celom území horského kráľovstva v období 17. a 18. storočia, od jej vzniku až po začiatok éry tolerancie. Predpokladá nielen orientáciu v domácej a zahraničnej literatúre i znalosť najvýznamnejších dokumentov, no rovnako i prácu s primárnymi prameňmi, ako sú kanonické vizitácie či cirkevné protokoly a pod.

3. Epidémie na území Slovenska v ranom novoveku

Epidemics on the territory of Slovakia in early modern age

Dizertačná práca by mala spracovávať tému epidémií v 16. – 18. storočí. Autor sa môže zamerať na konkrétnu epidémiu alebo na sledovanie epidémií na istom teritóriu (mesto, resp. mestá, stolica) v širšom časovom rozsahu. Práca by mala analyzovať tak priebeh konkrétnych epidémií, ich obete a dôsledky, ako aj vtedajšie epidemické opatrenia, liečebné postupy a snahy o predchádzanie nákazy.

doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD. (patrik.derfinak@unipo.sk)

1. Priemysel a priemyselná výroba v Košiciach (1867-1914)

Industry and Industrial Production in Košice (1867-1914)

Hospodársky vývoj Uhorska od roku 1867 až do začiatku prvej svetovej vojny prechádzal pomerne komplikovaným vývojom. Vo všeobecnosti síce vykazoval rastúci trend. Jeho vývoj však narušili viaceré väčšie či menšie hospodárske krízy. Ďalším determinantom jeho rozvoja boli lokálne špecifiká. Na príklade rozvoja priemyslu a priemyselnej výroby v Košiciach ako jednom z najväčších miest Uhorska je možné sledovať pozitívne i negatívne dôsledky postupného budovania a rozširovania tejto zložky hospodárskeho života. Prijímanie novej legislatívy, budovanie infraštruktúry i ďalšie faktory na jednej strane podporili rýchly rozvoj mesta i regiónu, na druhej strane však priniesli aj negatíva spojené napríklad v oblasti sociálnej.

2. Družstevníctvo na Šariši od konca 19. do polovice 20. storočia

Cooperative in Šariš from the end of the 19th to the middle of the 20th century)

Jednou z dôležitých oblastí, ktorá mala značný dosah nielen na hospodársky, ale aj kultúrny či spoločenský život v regiónoch Slovenska, sa v sledovanom období stalo družstevníctvo. Zakladanie a rozvoj rôznych typov družstiev sa stalo aj zo strany uhorskej, ale následne tiež československej vlády podporovanou aktivitou, ktorá mala prispieť k celkovému zlepšeniu nielen materiálneho postavenia obyvateľstva v mestách i na vidieku. Kým na centrálnej úrovni bolo v tejto oblasti možné konštatovať značný rozmach, v regiónoch, najmä vo väčšej vzdialenosti od centier, sa zakladanie a činnosť družstiev nestretávali vždy s úplným pochopením. Región Šariša, ako etnicky, konfesijné i ekonomicky veľmi rôznorodý región predstavuje v tomto smere málo známu a prakticky nespracovanú oblasť.

3. Liberalizmus a liberálni politici druhej polovice 19. a začiatku 20. storočia v Uhorsku

Liberalism and liberal politicians of the second half of the 19th and the beginning of the 20th century in Hungary)

Dizertačná práca by mala byť zameraná na charakteristiku základných myšlienkových prúdov liberalizmu, tak, ako sa vyvíjali v prostredí strednej Európy a následne ich aplikácii v politickom i každodennom živote Uhorska. Súčasne na príkladoch jej významných predstaviteľov v celouhorskom i regionálnom meradle by predstavila ich aktivity, hodnotenie činnosti, priebeh volieb do uhorského snemu, významnejšie publikačné výstupy či periodiká, ktoré počas viac ako tridsiatich rokov dominancie liberálnej strany v uhorskej politike podporovali jej pozície.

doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD. (marcela.domenova@unipo.sk)

1. Dedičské právo a zväty v novoveku na príklade vybranej spoločenskej skupiny a lokality

Inheritance law and wills in the modern period on the example of a selected social group and locality

Dizertačná práca by sa mala venovať prioritne výskumu relevantných majetkovo-právnych písomností – závetov (mešťania lebo šľachta, klérus) v podobe jednotlivín či kníh testamentov vo vybranom sídle a období. Okrem historicko-právneho rozboru, diplomaticko-obsahovej analýzy sa zameria na východiska, formálno-právnu podobu závetov. Poukáže dominantne na vlastníctvo, majetkovú a sociálnu stratifikáciu poručiteľov, doloženú hmotnú kultúru, typy majetku (spolunadobudnutý a i., vrátane aktív a pasív). Téma je prepojená na demografické, sociálno-spoločenské pomery (v lokalite, krajine) a na danú spoločenskú skupinu, na rodinnú štruktúru, väzby, vzťahy i spory poručiteľov. Poukáže na výskum každodennosti, kvalitu života a na odraz (praktizovania) viery a duchovného života novovekého človeka.

2. Farské knižnice na Slovensku: fenomén cirkevnej, kultúrnej, vzdelanostnej a regionálnej histórie

Parish libraries in Slovakia: a phenomenon of church, cultural, educational and regional history

Dizertačná práca sa bude venovať farským knižniciam na Slovensku (podľa konfesie napr. rímskokatolíckej, gréckokatolíckej, evanjelické) po dohode so školiteľom (konfesia, lokality, región, obdobie). Téma si vyžaduje terénny výskum a dokumentáciu (farské úrady, knižnice), archívny (súkromné archívy, kanonické vizitácie) a bibliografický (knižničný) výskum. Má interdisciplinárne zameranie. Nejde len o dejiny a obsah, rozsah farských knižníc (rekonštrukcia, odborné spracovanie, historická hodnota), ale aj ich evidenciu, stav, zachovanie, usporiadanie, odbornú ochranu (starostlivosť), prístupnosť – či už na pôvodnom mieste alebo ako súčasť väčších celkov, zbierok, cirkevných knižníc (napr. na úrovni biskupstiev, arcibiskupstiev, SNK, vedeckých knižníc) až po súčasnú funkciu a využitie. Súvisí s cirkevnou, kultúrnou a regionálnou históriou, pri výskume tlačí aj s typografickým médiom a jeho úlohou v dejinách reformácie, rekatolizácie, pri pastoračnej, vzdelávacej a misijnej činnosti cirkvi. Poukazuje aj na individuálne vzdelanie a zberateľstvo (kňazi, duchovné osoby), šírenie náboženskej literatúry, podpory gramotnosti, vzdelania a výchovy veriacich. Cieľom je teda prispieť aj k poznaniu vedeckých, náboženských i kultúrnych transferov knižného média a jeho úlohy v prostredí (historických) farských knižníc.

3. Korešpondencia v období stredoveku a novoveku ako jedna z foriem komunikácie v diplomatickej praxi, (inter)kultúrnej, vedeckej a spoločenskej komunikácii

Correspondence in the medieval and modern period as one of the forms of communication in diplomatic practice, (inter)cultural, scientific and social communication

Dizertačná práca by sa mala venovať výskumu písomnej forme komunikácie v diplomatickej praxi (úradná/súkromná komunikácia, korešpondencia), na štrukturálne premeny a schémy vzťahov komunikačnej praxe v období stredoveku / novoveku, a to na základe primárnej archívnej pramennej bázy, syntézy poznatkov získaných z analýzy korešpondencie medzi vydavateľmi a prijímateľmi. Podľa zvolenej témy sa zameria na doloženú komunikáciu v pramennej báze: druhy, forma, funkcie, význam a obsah (korešpondencia ako relevantné médium). Tematicky je možnosť venovať sa okruhu úradnej korešpondencie na príklade medzimestskej korešpondencie (napr. mestami Pentapolitany a i.), alebo korešpondencii v cirkevnom prostredí podľa konfesionalnej príslušnosti, cirkevnej správy (napr. Rožňavské biskupstvo, Prešovská eparchia) alebo šľachtickej korešpondencii na príklade rodových archívov (napr. Andrassy). Potrebný väčší časový rozsah, pričom vymedzenie a vyšpecifikovanie témy bude reflektovať na stav a výpovednú hodnotu zachovanej pramennej bázy. Dôraz sa bude klásť na diplomatickú stránku, kancelársku prac, obsah, pravidlá a postup pri vybavení, na vydavateľov a adresátov a na dotknuté fyzické a právnické osoby. Pre variabilitu druhu a obsahu (zvolenej) korešpondencie sa bude práca venovať napríklad nielen daným sídlam, osobnostiam, ale aj v dejinnom kontexte iným okruhom politických, hospodárskych, kultúrnych dejín či dejín každodennosti, prípadne sa zameria na dejiny správy (archontológiu), genealógiu, spoločnosť a aristokratickú každodennosť, cirkevnú sfragistiku a heraldiku a pod.

4. Vyryté do kameňa – odliate z kovu : Epigraficko-kampanologické alebo epigraficko-heraldické pamiatky na (východnom) Slovensku (vybraný región)

Engraved in stone - cast in metal : Epigraphic-campanological or epigraphic-heraldic monuments in (eastern) Slovakia (selected region)

Dizertačná práca by mala systematicky zdokumentovať a prezentovať aj vo forme epigrafického katalógu vybrané (podľa nosiča a charakteru) epigraficko-kampanologické alebo epigraficko-heraldické pamiatky v stanovenom regióne (napr. Šariš, Spiš, Zemplín a i.)

a v logicky vymedzenom časovom období, prípadne a sprepojením na konfesiu. Terénny výskum (sepulkralne pamiatky, zvony alebo drobné sakralne stavby) by mal byť podopretý archívnym výskumom, doplnený o historický kontext k stanovenej problematike. Neopomenuté – podľa výberu dokumentovanej pramennej bázy – ostanú okruhy v prepojení na cirkevné dejiny, vyst'ahovalectvo, vojna a jej dopad - ako rekvirácie, dejiny zvonolejárstva, prepojenie na mecénov – šľachtu atď. Cieľom je teda nielen zdokumentovať časť pamiatok kultúrneho dedičstva na Slovenku, ale zaradiť a vyhodnotiť ich ako relevantné pramene s výpovednou hodnotou pri výskume slovenských dejín.

5. Mestská správa v období stredoveku a novoveku na príklade vybranej lokality

Municipal administration in the medieval and modern period on the example of a selected locality

Dizertačná práca by sa mala venovať prioritne problematike archontologickej analýzy magistrátu, mala by identifikovať, zmapovať vývoj dejín správy mesta, jej predstaviteľov počnúc richtármi, užšou a širšou mestskou radou, ako aj jednotlivých funkcionárov v rámci mestskej administratívy (platené, neplatené funkcie) v období aspoň jedného storočia. Obsiahne nielen ich štruktúru, organizáciu a kompetencie, ale i kariéru mešťanov, archontologicko-biografický profil predstaviteľov mestskej správy – ako mestskej elity, poukáže na prípadný výskyt príbuzenských vzťahov mestského obyvateľstva v kontexte výskumu, na ich majetkové pomery a sociálnu stratifikáciu. Pokiaľ to bude možné v pozornosti ostane aj ich pôvod, etnická a náboženská štruktúra a pre doplnenie obrazu aj faktografia k mestským zamestnancom, správe mestského hospodárenia. Práca bude obsahovať archontologické (tabuľkové) prehľady.

doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc. (lubica.harbulova@unipo.sk)

1. Ruské školy a edukačné zariadenia v medzivojnovom Československu

Russian schools and educational institutions in interwar Czechoslovakia

Medzivojnové Československo prijalo po roku 1920 početnú masu politických emigrantov z bývalého cárskeho Ruska. Z národnostného hľadiska v emigrantskej komunite dominovali Rusi. Dizertačná práca by mala zmapovať vznik, existenciu, odborné zameranie a význam ruských škôl a edukačných zariadení, ktoré na území medzivojnového Československa založili politickí exulanti z Ruska. Okrem histórie jednotlivých škôl očakávame, že práca prinesie aj pohľad do života študentov a ruských pedagógov a profesorov žijúcich v Československu.

2. Spolkový život ukrajinskej emigrácie v medzivojnovom Československu

The federal life of Ukrainian emigration in interwar Czechoslovakia

Súčasťou početnej komunity politickej emigrácie z Ruska po roku 1917, ktorá našla útočisko v medzivojnovom Československu boli aj ukrajinskí emigranti. Československo sa stalo postupne ich domovom, kde sa usadili, našli si prácu, študovali, pokračovali v svojich odborných, vedeckých i umeleckých aktivitách. Dôležité miesto v ich živote zaberala aj spolková činnosť. Dizertačná práca by mala priblížiť podmienky vzniku spolkových aktivít

ukrajinských emigrantov, rozanalyzovať ich zameranie a špecifiká, aktivity i celkový význam pre život ukrajinskej emigrantskej komunity v medzivojnovom Československu.

doc. PhDr. Martin Javor, PhD. (martin.javor@unipo.sk)

1. Slobodomurárske hnutie v Uhorsku v období dualizmu

Freemasonry in Hungary in dualism period

Zmapovanie existencie slobodomurárskeho hnutia v Uhorsku, jednotlivých lóží, obediencií a smerov. Analýza členskej základne hnutia na základe zoznamov členov. Vplyv slobodomurárskeho hnutia na uhorskú spoločnosť.

2. Vyst'ahovalectvo z Uhorska do severnej Ameriky do roku 1918

Emigration from Hungary to North America until 1918

Téma postihuje fenomén vyst'ahovalectva z vybraných uhorských stolíc od 70. rokov 19. storočia do roku 1918. Predpokladá sa sústredenie na slovenské a rusínske vyst'ahovalectvo. Zmapovanie slovenských a rusínskych spolkov v USA a Kanade.

doc. Mgr. Annamária Kónvová, PhD. (annamaria.konyova@unipo.sk)

1. Slovenské reformované zbory na východnom Slovensku v 17.-19. storočí

Slovak reformed congregation in eastern Slovakia in 17.-19. Centuries

Dizertačná práca by sa mala sústrediť na dejiny reformovaných zborov na území východného Slovenska, kde žili slovenskí reformovaní v období 17.-19. storočia. Cieľom práce by mala byť identifikácia a kvantifikácia týchto zborov (resp. počtu veriacich), opis ich vnútorného života, predstavenie tam pôsobiacich kazateľov, učiteľov, analyzovať materiálne zabezpečenie slovenských zborov, vzťahy s cirkevnými štruktúrami (najmä so seniorátom), identifikovať eventuálne dynastie kazateľov, zistiť interkonfesionálne vzťahy a ďalšie aspekty života a fungovania týchto zborov. Práca by mala priniesť komplexný obraz o živote a fungovaní týchto zborov vo vymedzenom období. Pramennou základňou práce by mali byť najmä pramene cirkevnej povahy uložené v archíve a knižnici Predtiskej reformovanej cirkvi v Sárospataku, najmä ide o kanonické vizitácie zborov, synodálne zápisnice, bohoslužobné knihy, biografie kazateľov a pod.

2. Vzťahy uhorských a českých reformovaných veriacich v 17. - 19. storočí

Relationships between hungarian and czech reformed believers in 17th – 19th Centuries

Téma je orientovaná na zmapovanie veľmi zaujímavej problematiky kontaktov a vzájomnej spolupráce reformovaných v Krajinách Koruny českej a Uhorska v storočiach raného novoveku, vrátane pôsobenia kolónií pobielohorských exulantov, ich zaradenia do štruktúr uhorskej reformovanej cirkvi a napokon pomoci uhorských reformovaných obnoveným českým zborom po vydaní Tolerančného patentu.

3. Odraz mentality ranonovovekého človeka v ego dokumentoch (denníky, osobná korešpondencia, cestovné denníky)

Reflection of the mentality of early modern man in ego documents (diaries, personal correspondence, travel journals)

Cieľom dizertačnej témy je výskum rôznych typov ego dokumentov od osobných denníkov, súkromnej korešpondencie, cestovných denníkov, kde ich pisatelia zaznamenávali svoje osobné zážitky, pocity, skúsenosti, prežívanie dobovej reality rôznych spoločenských, politických, vojenských udalostí. Ide o špecifické a informačne bohaté materiály, ktorých analýzou je možné získať obraz o subjektívnom vnímaní dobovej reality, a tým aj odraz mentality človeka 16.-18. storočia. Pri výbere témy je možné sa orientovať iba na vybranú skupinu ego dokumentov, alebo na konkrétnu spoločenskú skupinu (ženy, kazatelia, šľachta).

doc. PhDr. Peter Koval', PhD. (peter.koval@unipo.sk)

1. Študentský spolok Detvan v Prahe v prvej polovici 20. storočia

The Slovak student alliance Detvan in Prague in the first half of the 20th century

Dizertačná práca by mala byť sústredená na dejinný vývoj študentského spolku, zmapovanie základných smerov jeho zamerania a ich zasadenie do kontextu vývoja česko-slovenských a slovensko-českých vzťahov v prvej polovici 20. storočia. Pozornosť by mala byť upriamená na pôsobenie najvýznamnejších osobností (členov) spolku.

2. Československý Červený Kríž na východnom Slovensku v medzivojnovom období

The Czechoslovak Red Cross in eastern Slovakia in the interwar period

Organizácia Československý Červený Kríž bola založená v roku 1919 a svoje odbočky si následne systematicky zakladala vo viacerých regiónoch novej republiky. Cieľom dizertačnej práce bude zmapovanie činností (predovšetkým zdravotníckej a osvetovej) jednotlivých odbočiek v geografickom priestore východného Slovenska a ich zhodnotenie v rámci vývoja celorepublikového spolku i podpory rozvoja zdravotníctva na Slovensku po roku 1918.

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. (peter.svorc@unipo.sk)

1. Rusínski uhorskí vlastenci, zánik Rakúsko-Uhorska v roku 1918 a nástupnícke štáty strednej Európy

Ruthenian Hungarian patriots, the collapse of Austria-Hungary in 1918 and the successor states of Central Europe

Viacerí rusínski vzdelanci (napr. Orest Szabó, Anton Hodinka, Jozef Illes-Iljaševič, Jurij Koloman Žatkovič, Hiador Stripskyj, Augustín Štefan, Mikuláš Kutkafalvy a iní) patrili k uvedomelým uhorským vlastencom, ktorých zaskočili výsledky z konca prvej svetovej vojny, rozpad monarchie, v tom najmä Uhorska a pričlenenie Podkarpatskej/Uhorskej Rusi v novému stredoeurópskemu štátu – Československu. Svoje spoločenské, politické i odborné vzdelanie získali v Uhorsku, v ňom mali potrebnú istotu a Československo odmietali. Medzi dvoma alternatívami – zostať v Maďarsku, stať sa občanom Československa, sa však niektorí rozhodli pre prvú možnosť, iní sa zas s váhaním rozhodli pre Československo. Čo ich k tomu viedlo, ako sa formovali ich postoje k novej situácii, ako sa prejavovali navonok, ako žili v emigrácii a ako v Československu? – Odpovede na tieto otázky sú úlohou dizertačnej práce.

2. Vznik a formovanie Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku v medzivojnovom období

Emergence and Formation of the Eastern District of the Evangelical Church in Slovakia in the Interwar Period

Rozpad Rakúsko-Uhorska a vznik nástupníckych štátov, vrátane Československa, mal dopad aj na jednotlivé cirkvi, ktoré pôsobili v bývalej monarchii a po jej zániku pokračovali vo svojej činnosti, no za odlišných podmienok, resp. sa nanovo konštituovali. To sa týkalo evanjelickej cirkvi a. v., ktorá vznikla a formovala sa od roku 1919. V jej rámci vznikli dva dištrikty – Východný a Západný. Hoci boli súčasťou jedného celku, ich vývoj mal svoje špecifiká. Východný dištrikt sa rozprestieral na území etnicky a konfesiónálne pestrom, čo sa premietalo do jeho činnosti, vnútrokonfesiónálnych vzťahov a keďže v 20. rokoch biskup Východného dištriktu J. Janoška zastával aj funkciu generálneho biskupa, bol poslancom Národného zhromaždenia a členom mnohých domácich a zahraničných grémií, VD pod jeho vedením takpovediac udával tón celému spoločenstvu Evanjelickej cirkvi a. v.

3. Hľadanie národnej identity obyvateľov horného Zemplína a Šariša na prelome 19. a 20. storočia (Slováci a Rusíni).

The search for national identity of the inhabitants of Upper Zemplín and Šariš at the turn of the 19th and 20th centuries (Slovaks and Rusyns)

Slovanské obyvateľstvo, ktoré bolo v Uhorsku vystavené silnej maďarizácii, malo slabé národné vedomie. Rusínom ho navyše oslabovali ich tri národné orientácie (ruská, ukrajinská a rusínska), východným Slovákom ho komplikovala podsúvaná umelá slovjacka národnosť, podporovaná uhorskou vládou. Slovenské národné vedomie oslabovala aj gréckokatolícka cirkev a jej rusínske duchovenstvo, ktoré ju spájalo výlučne s rusínskou národnosťou. Všetci gréckokatolíci boli bez výnimky nazývaní „rusnákmi“, čo na kontaktnom území dlhodobo stieralo rozdiely medzi slovenskými a rusínskymi gréckokatolíkmi. Na druhej strane vyspelejší slovenský živel pôsobil na Rusínov ako asimilačný faktor. V medzivojnovom období žiadali rusínski politici posunúť hranicu autonómnej Podkarpatskej Rusi tak, aby zodpovedala etnickej hranici, čo znamenalo začleniť do Podkarpatskej Rusi aj územie severovýchodného Slovenska, resp. niektorí žiadali začleniť celú Zemplínsku, Šarišskú a Spišskú župu. Etnickú hranicu však na severovýchodnom Slovensku objektívne stanoviť nedokázali ani etnografické, jazykovedné a historické výskumy. Spolupráca oboch etníc sa v ČSR skomplikovala, poznačená bola vzájomnými konfliktmi, ktoré destabilizovali pomery na východe republiky a v závere 30. rokov boli zneužívané horthyovským Maďarskom i Poľskom.

Študijný odbor: filológia

Študijný program: slovenský jazyk a literatúra

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

I. JAZYKOVÁ ZLOŽKA

doc. PaedDr. Mária Imrichová, PhD., univer. prof. (maria.imrichova@unipo.sk)

1. Syntaktická stránka nového slovenského civilného poriadku

Syntax of the new Slovak Civil Code

Anotácia: Vypísaná téma je zameraná na opis súčasnej podoby jazyka platných právnych textov, identifikáciu a analýzu typických črt jazyka nového civilného poriadku so zacielením na opis lexiky, vetnej štruktúry a špecifiká spájajúcich prostriedkov (sémantická unifikácia a vyhranenosť), ako aj na formálnu a sémantickú zaťaženosť/preťaženosť niektorých viet a ich možnú transformáciu na kratšie syntaktické celky. Predpokladom je kvantitatívna charakteristika slovnodruhovej zaťaženia právneho textu, verifikácia doterajších výsledkov podobných výskumov, frekvenčno-štatistická analýza na morfolologickej a lexikálnej úrovni. Súčasťou výskumu je komparácia jazyka starého a nového právneho predpisu.

2. Slovenská právnická lexika a dynamika jazyka preskripčných textov

Slovak legal vocabulary and language dynamics of the prescribing texts

Anotácia: Cieľom práce je charakteristika právnickej lexiky so zameraním na právnické termíny a ich osobitosti v oblasti odbornej lexiky. Práca bude vychádzať z analýzy lexiky platných noriem, najmä nového civilného kódexu, a z definovania termínov v Slovníku právnických termínov pre verejnosť. Predpokladom je identifikovanie polysémickej právnej lexiky, vymedzenie sémantického spektra v lexémach definovaných vo viacerých právnych predpisoch odlišne a skúmaním kolokability a kolokácie najfrekventovanejšej substantívnej lexiky zistiť štruktúru a rozsah viac-slovných termínov (najmä determinačných menných štruktúr).

3. Zrozumiteľnosť preskripčných textov u bežných používateľov jazyka

Slovak legal vocabulary and language dynamics of the prescribing texts

Anotácia: Preskripčným textom rozumieme všetky texty, ktoré predpisujú a záväzne určujú činnosť a konanie bežného človeka v rozličných oblastiach života. Cieľom práce bude zistiť zrozumiteľnosť vybraného okruhu textov/dokumentov normujúcich a predpisujúcich činnosť človeka a s jeho konaním súvisiace sankcie (zmluvy, normy, predpisy), a to dotazníkovou formou na reprezentatívnej vzorke respondentov pomocou deskriptívnej štatistiky, a následne identifikovať a opísať tie údaje a javy v texte, ktoré môžu viesť k mylnej interpretácii znenia predpisu.

prof. Mgr. Martina Ivanová, PhD. (martina.ivanova@unipo.sk)

1. Kontrastívna analýza diskurzívnych markerov v slovenčine a angličtine

Contrastive analysis of discursive markers in Slovak and English

Anotácia: Práca sa bude venovať sémantickým, syntaktickým a pragmatickým vlastnostiam diskurzívnych markerov. Metodologicky bude práca vychádzať z paralelného slovensko-anglického korpusu. Cieľom práce bude opis tzv. translačnej paradigmy prekladových ekvivalentov a zachytenie významovej dynamiky jednotiek, opis štruktúrnych vlastností a pragmatických/interakčných a textových/diskurzívnych aspektov použitia týchto operátorov.

2. Slovosled a vetosled v slovenčine

Word order and sentence order in Slovak

Anotácia: Práca sa bude venovať skúmaniu slovosledných a vetosledných tendencií v súčasných slovenských textoch. Na základe materiálu zo synchronných pokusov bude jej cieľom zachytiť aktuálne slovosledné preferencie v písomných textoch a porovnať ich so slovoslednými preferenciami a pravidlami postulovanými v práci J. Mistríka Slovosled a vetosled v slovenčine (1966). Zameriavať sa bude najmä slovosled enklitických komponentov (rytmický princíp), atributívnych konštrukcií (gramatický princíp) a informačný manažment výpovede z hľadiska tematicko-rematického členenia (aktuálne členenie výpovede). Ďalším možným rozšírením práce je aj porovnávací analýza prekladových textov a slovosledných chýb v nich ako výsledku negatívneho transferu z východiskového jazyka.

doc. PhDr. Peter Karpinský, PhD. (peter.karpinsky@unipo.sk)

1. Analýza spišského nárečového areálu

Analysis of the Spiš dialect area

Anotácia: Cieľom práce je opísať súčasnú nárečovú situáciu v priestore spišského nárečového areálu. Spišský nárečový areál, okrem niekoľkých parciálnych dialektologických prác (napr. Jozef Štolc), nebol a stále nie je dostatočne spracovaný. Z toho dôvodu by dizertačná práca a s ňou spojený dialektologický výskum mali priniesť komplexnejšie zistenia aspoň o súčasnom stave nárečia daného areálu, napr. i v porovnaní s doterajšími opismi. Súčasťou práce by mal byť pokus o presnejšiu diferenciáciu spišského nárečového areálu i opis základných fonologických a morfológických znakov.

Súčasťou práce je tiež terénny nárečový výskum s tým spojené vyhotovenie audionahrávok a ich následný prepis, prípadne dotazník orientovaný na „problematické“ javy a vytvorenie nárečových máp zachytávajúcich znaky (izofóny a izomorfy) častí spišského nárečového areálu.

2. Analýza zemplínskeho, malého sotáckeého a užského nárečového areálu

Analysis of the Zemplín, small Sotak and Uh dialect areas

Anotácia: Cieľom práce je opísať súčasnú nárečovú situáciu v priestore zemplínskeho, užského, resp. malého sotáckeého nárečového areálu. Dané nárečové areály, okrem niekoľkých parciálnych dialektologických prác (napr. Š. Lipták, M. Čeripková, V. Kováčová, M. Semjanová, M. Chochol, J. Liška, M. Franko), neboli a stále nie je dostatočne spracovaný. Z toho dôvodu by dizertačná práca a s ňou spojený dialektologický výskum mali priniesť komplexnejšie zistenia aspoň o súčasnom stave nárečia daného areálu/daných nárečových areálov, napr. i v porovnaní s doterajšími opismi. Súčasťou práce by mal byť pokus o presnejšie diferenciácie a opisy základných fonologických a morfológických znakov. Súčasťou práce je tiež terénny nárečový výskum s tým spojené vyhotovenie audionahrávok a ich následný prepis, prípadne dotazník orientovaný na „problematické“ javy a vytvorenie

nárečových máp zachytávajúcich znaky (izofóny a izomorfy) častí zemplínskeho, malého sotáckeého, resp. užského nárečového areálu.

doc. PhDr. Viera Kováčová, PhD. (viera.kovacova@ku.sk)

1. Z problematiky súčasného stavu východoslovenských nárečí (na základe výskumu vo vybranom nárečovom areáli)

On the Question of Current State of Eastern Slovakia Dialects (Based on Research in the Selected Dialect Area)

Anotácia: Dialektologická i sociolingvistická literatúra už dlhodobejšie reflektuje zmeny, ktoré nastávajú v stavbe, vývine a fungovaní nárečí v zmenených sociokultúrnych podmienkach, v zmenenej jazykovej situácii, v ktorej sa používatelia nárečí ocitli. V nadväznosti na doteraz uskutočnené výskumy a vedeckú literatúru dizertačná práca chce byť príspevkom k výskumu danej problematiky na základe analýzy materiálu získaného vo vybranom východoslovenskom nárečovom areáli. Tematický záber je možné bližšie spresniť na základe dohody s uchádzačom/uchádzačkou.

prof. Mgr. Martin Ološtiak, PhD. (martin.olostiak@unipo.sk)

1. Fónické aspekty neologizmov v slovenčine

Phonic aspects of neologisms in Slovak

Anotácia: Cieľom práce je komplexná zvuková (foneticko-fonologická) charakteristika fungovania neologizmov v slovenčine, ktorá zahŕňa najmä tieto aspekty: spôsoby zvukovej adaptácie na zvukovej úrovni, variantnosť a sociolingvistické dimenzie problematiky. Metodologickým východiskom je syntetická fonologická teória J. Sabola a teória adaptácie zvukových jednotiek, ktorá zahŕňa aj vzťah k iným súčastiam jazykového systému, ktoré majú vplyv na zvukové adaptačné procesy. Materiálová báza: východiskový súbor pripravovaného slovníka slovenských neologizmov, Slovenský národný korpus, Aranea. Z povahy veci vyplýva, že pozornosť sa bude sústreďovať najmä na prevzaté lexikálne jednotky. Aplikačným rozmerom práce je skutočnosť, že výsledky bádania v tejto oblasti sa použijú pri koncipovaní pripravovaného Slovníka slovenských neologizmov.

2. Neologizmy v slovenčine a preberanie z cudzích jazykov (jazykovoštruktúrne a komunikačno-pragmatické aspekty)

Neologisms and lexical borrowing into Slovak (structural and pragmatic aspects)

Anotácia: Cieľom práce je komplexná charakteristika fungovania prevzatých neologizmov v slovenčine, ktorá zahŕňa najmä tieto aspekty: spôsoby adaptácie na jednotlivých jazykových úrovniach, variantnosť, extralingválne súvislosti (expresívnosť, registrovosť, sociolektickosť, terminologickosť, teritoriálnosť). Metodologickým východiskom je teória lexikálnej motivácie – najmä temporálna motivácia a interlingválna motivácia, ich vzájomné kooperačné súvislosti, ako aj realizácia relačnosti k ostatným motivačným typom. Materiálová báza: východiskový súbor pripravovaného slovníka slovenských neologizmov, Slovenský národný korpus, Aranea.

3. Neologizmy a slovotvorba v slovenčine

Neologisms and Word-Formation in Slovak

Anotácia: Cieľom práce je komplexná charakteristika fungovania slovotvornej motivácie (SM) v kontexte neologizačných procesov v slovenčine, ktorá zahŕňa najmä tieto aspekty: úloha SM pri obohacovaní lexiky, SM a adaptačné procesy, formálna štruktúra neologizmov a onomaziologické súvislosti, slovotvorná variantnosť. Metodologickým východiskom je teória lexikálnej motivácie – najmä temporálna motivácia a slovotvorná motivácia, ich vzájomné kooperačné súvislosti, ako aj realizácia relačnosti k ostatným motivačným typom. Materiálová báza: východiskový súbor pripravovaného slovníka slovenských neologizmov, Slovenský národný korpus, Aranea.

4. Slovotvorná demotivácia v slovenčine

Word-Formation Demotivation in Slovak

Anotácia: Cieľom práce je komplexná charakteristika slovotvornej dynamiky z hľadiska oslabovania a straty slovotvornej motivácie (SM), t. j. slovotvornej demotivácie, Metodologickým východiskom je teória slovotvornej motivácie. Materiálová báza: heslár Stručného etymologického slovníka slovenčiny (Králik, 2015). Po heuristickej fáze sa práca zameria na analýzu typológie demotivačných procesov a vysvetlenie faktorov, ktoré na demotiváciu pôsobia. Práca tak môže prispieť do poznatkového portfólia v kontexte vývinovej lexikológie a derivatológie. Ucelená práca s takouto tematikou v slovakistike absentuje.

prof. Mgr. Marta Vojteková, PhD. (marta.vojtekova@unipo.sk)

1. Motivácia pomenovaní liečivých rastlín v slovenčine: botanická terminológia a ľudové názvoslovie

Motivation of Medicinal Plant Names in Slovak: Botanical Terminology and Folk Nomenclature

Anotácia: Dizertačná práca sa bude zameriavať na výskum pomenovaní liečivých rastlín v slovenčine s využitím teórie lexikálnej motivácie a jej vybraných typov (primárne slovotvornej motivácie). Predmetom skúmania bude oficiálna slovenská botanická terminológia a ľudové názvoslovie, pričom pozornosť sa sústreďí na identifikáciu a analýzu motívov rodových a druhových názvov ako výsledku vnímania, poznania a jazykovej interpretácie mimojazykovej reality, najmä morfológických, funkčných, liečebných, kultúrno-symbolických a i. vlastností rastlín. Osobitná pozornosť sa bude venovať vzťahom medzi medzinárodne platnými latinskými botanickými názvami a ich slovenskými ekvivalentmi, ako aj miere konzistentnosti a transparentnosti ich prekladu a adaptácie v slovenčine. Výskum bude sledovať rozdiely a prieniky medzi oficiálnou botanickou nomenklatúrou a tradičným ľudovým pomenovaním. Analýza bude doplnená o sémantický a etymologický aspekt. Cieľom práce je prispieť k systematickému opisu pomenovacieho procesu v oblasti botanickej lexiky, ako aj k hlbšiemu poznaniu vzťahov medzi odborným a ľudovým jazykovým obrazom sveta v slovenčine.

II. LITERÁRNA ZLOŽKA

doc. Mgr. Ján Drengubiak, PhD. (jan.drengubiak@unipo.sk)

1. Mytologická kritika a literárny kánon

Myth Criticism and Literary Canon

Anotácia: Východiskovou hypotézou práce je prepojenosť medzi prítomnosťou mýtických prvkov v literárnom texte (vychádzajúc z prác M. Šútovca, O. Čepana, N. Krausovej, M. Bátorovej v komparácii s prácami P. Brunela, A. Siganosa, N. Fryea a i.), a vnímaním textu ako kanonického (H. Bloom). Mýtické aj kanonické je totiž často označované ako „univerzálne“, pričom základným predpokladom univerzálnosti je, aby dielo bolo nadčasové a venovalo sa otázkam ľudskej existencie, ktoré rezonujú v každej kultúre. Cieľom práce bude skúmať pôvod, formu a povahu univerzálnosti na príklade diela konkrétneho kanonického autora známeho aj slovenskému čitateľovi (francúzskeho, resp. po francúzsky píšuceho). Do akej miery je uvažovanie o mýtických prvkoch produktívne vo vzťahu ku kánonu? Sú tieto prvky (spolu)zodpovedné za kanonizáciu textu?

2. Obraz druhého/cudzieho v súčasnej literatúre

The image of the Other in contemporary literature

Anotácia: Migrácia a jej rôzne podoby patria v prvých desaťročiach 21. storočia medzi dominantné literárne témy. Zatiaľ čo tzv. littérature migrante vníma problematiku inakosti z pozície migranta a cudzina v cieľovej kultúre, iná, domáca časť literárnej produkcie vníma cudzie neraz ako hrozbu (napr. Richard Millet alebo aj na Slovensku z prekladov známy Michel Houellebecq). Cieľom práce je identifikovať postupy autorov francúzskej (frankofónnej) proveniencie pri vytváraní negatívneho diskurzu vo vzťahu k inakosti. Je možné výskum ukotviť metodologicky v Hofstedeho koncepcii konšpiratívneho myslenia (pozri Drengubiak, WLS, 2018)? Existujú produktívnejšie modely? Identifikované postupy a modely budú verifikované aj na súčasnej slovenskej literárnej produkcii.

3. Literatúra ako prostriedok rozvíjania empatie

Literature as means of developing empathy

V súčasnosti patrí medzi produktívne prístupy k skúmaniu literárneho textu dôraz na jeho schopnosť podnecovať a rozvíjať empatiu u čitateľa. Tento proces úzko súvisí s konceptom „teórie mysle“ (Theory of Mind), ktorá má svoj pôvod vo filozofii a psychológii (Baron-Cohen, 1997; Dennett, 1996) a označuje schopnosť jednotlivca rozpoznať a pochopiť mentálne stavy druhých – ich myšlienky, pocity a zámery.. V nadväznosti na práce Zunshine (2006, 2019), Drengubiaka (2023, 2024) a ďalších autorov, ktorí koncept aplikujú na interpretáciu naratívnych literárnych textov, sa dizertačná práca zameriava na overovanie modelov a konceptov v textoch cudzojazyčného a slovenského pôvodu z komparatívnej perspektívy.

doc. PhDr. Marcel Forgáč, PhD. (marcel.forgac@unipo.sk)

1. Derrida a literatúra

Derrida and Literature

Anotácia: Dizertačná práca má interdisciplinárny charakter, svoj výskum rozvíja v priesečníku literárnej vedy, filozofie, semiológie a gramatológie. Východiskovo reflektuje a vyhodnocuje spor medzi Jacquesom Derridom a Jürgenom Habermasom, ktorého jadrom je

problém nivelizácie rozdielov medzi literatúrou a filozofiou. V centrálnej časti sa dizertačná práca zaoberá vzťahom Derridovej dekonštrukcie k formalizmu, francúzskemu štrukturalizmu i českej štrukturalnej estetike. Na tomto základe rozvíja literárnoteoretickú interpretáciu podmienok Derridovej problematizácie esencialistického chápania literatúry a literárnosti, rekonštruje Derridovu argumentáciu vo vzťahu možnosťam suspenzie thetickej naivity transcendentného čítania a reflektuje Derridovo uvažovanie o literatúre a konkrétnych literárnych dielach (G. Flauberta, S. Mallarmého, M. Blanchota, P. Valéryho, F. Kafku a podobne). Vyústením dizertačnej práce sa stáva uplatnenie princípov a postupov Derridovej dekonštrukcie v interpretácii textov súčasnej slovenskej literatúry (Balla, P. Vilikovský, D. Dušek, I. Dobráková a podobne).

doc. Mgr. et Mgr. Ján Gavura, PhD. (jan.gavura@unipo.sk)

1. Poetika, semiopoetika a verzologická interpretácia poézie po roku 1989

Poetics, Semiopoetics and Versological Interpretation of Poetry After 1989

Anotácia: Téma sa sústreďuje na výskum poézie po roku 1989 z jej poetologických aspektov, na diferencované podoby poetiky, ich filozofické a širšie estetické prepojenie s dobovými kánonmi a trendmi. Dôraz je položený na nové úlohy kladené pri verzologickom skúmaní materiálu poézie, ktorá disponuje osobitými vlastnosťami, odlišnými od klasického verzologického výskumu v 20. storočí.

2. Semiopoetické premeny pri výskume poézie obdobia 1948 – 2020

Semiopoetic Changes of Poetry Between 1948 – 2020

Anotácia: Téma sa sústreďuje na výskum poézie v rokoch 1948 – 2020, konkrétne na vzťah významu a tvaru poézie ako vnútorne podmieneného javu. Pri téme je možné postupovať synchronne aj diachronne, sledovať premeny, konštanty a variácie poetiky zasahujúcej sémantickú zložku a naopak významovú rovinu, ktorá sa odtláča do formy literárneho diela. Téma v jadre vychádza z teoretických východísk, no svoje teoretické podnety vyhladáva na konkrétnom literárnom materiáli.

3. Podoby spirituálnej poézie v slovenskej poézii 20. storočia

On Forms of Spiritual Poetry in Slovak Poetry of the 20th Century

Anotácia: Téma sa sústreďuje na výskum poézie 20. storočia, konkrétne na poéziu, v ktorej sú prítomné spirituálne prvky, motívy alebo má spirituálny charakter. Ide teda o diela, ktoré presahujú rámec „duchovnej tvorby“ a sledujú zámernú vertikálnu orientáciu medzi človekom a deitou. Tento rámec poézie s dlhou a problémovou tradíciou je možné skúmať v kontraste s historickým obdobím rokov 1948 – 1989, cez líniu domácej a exilovej literatúry, individuálnou autorskou premenou autorov, ktorí začali ako spirituálni básnici, ale napokon sa od tejto línie odklonili a podobne.

4. Súčasná literárna kultúra z prekladateľského a edičného aspektu

Contemporary literary culture from the translation and editing aspect

Anotácia: Dizertačná práca analyzuje oblasť literárnej kultúry ako priestoru, v ktorom sa uskutočňuje komplexná interakcia vydavateľstiev, spisovateľských organizácií, podporných programov, knižnej a časopiseckej prevádzky, ako aj samotných spisovateľov, prekladateľov,

editorov a ďalších participantov. Prekladateľský a edičný aspekt v tomto prípade určuje nazeranie na podmienky jestvovania a fungovania literárnej kultúry na Slovensku, hodnotí ich efektívnosť a identifikuje slabiny tohto systému. Možné je porovnanie s modelmi literárnej kultúry v iných krajinách, ktoré vychádzajú z odlišných podmienok (osobitne USA, Nórsko atď.).

5. Ženské písanie v súčasnej slovenskej poézii

Women's Writing in Contemporary Slovak Poetry

Anotácia: Dizertačná práca sa zameriava na analýzu vybraných textov súčasnej slovenskej poézie, v ktorých skúma využívanie konceptu ženského písania (*écriture féminine*). Práca, ktorá má teoretický a čiastočne literárnohistorický rozmer, sleduje konštituovanie, zmeny a variácie poetiky subjektivity, tela a hlasu na materiáli viacerých generácií autoriek (napr. Mila Haugová, Silvia Kaščáková, Lenka Šafranová, Patrícia Gabrišová, Anna Siedykh a ďalšie). Práca má za úlohu preskúmať, či daný koncept predstavuje redukčné rámcovanie interpretácie alebo jej rozšírenie, a či je použiteľný ako interpretačný kľúč pre nové významové, zmyslové a jazykové výklady takýchto diel. Ženské písanie sa ako teoretická téma vytratil zo slovenského literárnovedného kontextu napriek tomu, že počet autoriek, ktoré patria do tejto línie tvorby neustále narastá; súčasťou práce je zosystematizovaný teoretický pojmový aj filozofický aparát, ktorý reflektuje aktuálne dianie v literatúre aj literárnej vede.

doc. Mgr. Ján Jambor, PhD. (jan.jambor@unipo.sk)

1. Detstvo v znamení holokaustu a koncentračného tábora. Na materiáli spomienkových próz Ruth Klüger, Evy Slonim a Evy Umlauf

Childhood Marked by Holocaust and Concentration Camp. Based on the Memory Literature by Ruth Klüger, Eva Slonim and Eva Umlauf

Anotácia: Predmetom komparatistického výskumu je štvorica textov z rôznych literatúr, ktoré spája osobná životná skúsenosť autoriek židovského pôvodu (narodili sa, resp. prežili časť detstva v koncentračnom tábore, čo výrazne poznamenalo ich ďalší život), o ktorej sa rozhodli podať literárne svedectvo až v zrelom veku: prózy rakúsko-americkéj literárnej vedkyne Ruth Klüger (1931 – 2020) „weiter leben. Eine Jugend“ (1994) a „unterwegs verloren. Erinnerungen“ (2008), próza Evy Slonim (nar. v r. 1931 v Bratislava), žijúcej od r. 1948 v Melbourne, „Gazing at the Stars. Memoirs of Child Survivor“ (2014; slov. preklad Dívaj sa na hviezdy. Spomienky dieťaťa, ktoré prežilo holokaust, 2015) a próza slovenskej lekárky a psychoterapeutky Evy Umlauf (nar. v r. 1942 v Novákoch), žijúcej od r. 1967 v Mníchove, „Die Nummer auf deinem Unterarm ist blau wie deine Augen“ (2016; slov. preklad Číslo na tvojom predlaktí je modré ako tvoje oči, 2018). Cieľom práce je zistiť, do akej miery je uvedený komparatívny rad založený na geneticko-kontaktovom vzťahu a na základe porovnávacej analýzy a interpretácie typologických súvislostí určit špecifiká menovaných textov s osobitným zreteľom na prínos autoriek slovenského pôvodu. Okrem Ďurišinovej teórie literárnej komparatistiky budú metodologickými východiskami naratologické práce o vzťahu fikcionálneho a faktúálneho rozprávania (Gérard Genette, Matías Martínez – Christian Klein), teórie autobiografického písania (Philippe Lejeune, Paul de Man, Ulrich Breuer – Beatrice Sandberg, Matías Martínez), teórie individuálnej, komunikatívnej a kultúrnej pamäti (Maurice Halbwachs, Jan a Aleida Assmanovci), ako aj výskum obrazu holokaustu v literatúre. Vhodná je spolupráca so žijúcimi autorkami (interview, práca s ich súkromným archívom).

2. Obraz rodiny v súčasnej švajčiarskej po nemecky písanej a v slovenskej próze

The Image of Family in Contemporary Swiss German and Slovak Prose

Anotácia: Predmetom komparatistického výskumu sú zvolené texty súčasnej švajčiarskej po nemecky písanej prózy a súčasnej slovenskej prózy publikované po r. 2000. Výber textov sa konkretizuje na základe dohody medzi školiteľom a doktorandom/doktorandkou. Do úvahy pripadajú buď texty tematizujúce vzťah rodičov a detí s osobitným zreteľom na tzv. retrospektívnu investigatívnu naráciu (napr. diela Ursa Faesa, Alaina Clauda Sulzera, Melitty Breznik, Julie Weber, Petra Krištúfka, Ballu, Moniky Kompaníkovej, Ivany Dobrákovovej) alebo diela transkultúrnej prózy s motívom migrácie (napr. diela Yusufa Yeşilöza, Melindy Nadj-Abonji, Vereny Stefan, Ireny Brežnej, Svetlany Žuchovej, Zusky Kepplovej). Cieľom práce je na základe porovnávacej analýzy a interpretácie typologických súvislostí určiť podobnosti a odlišnosti jednotlivých poetík autorov/autoriek a ich modelovania rodiny. Metodologicky bude práca vychádzať o. i. z teórie literárnej komparatistiky a výskumu literárnych látok a motívov (Dionýz Ďurišin, Elisabeth Frenzel), z typologických a interpretačných prác o rodine v súčasnej švajčiarskej literatúre (Ralph Müller – Sylvie Jeanneret – Tobias Lambrecht – Mélissa Beaud, Beatrice Sandberg /ed./, Emily Eder – Sylvie Jeanneret – Ralph Müller /eds./) a z monografických prác o súčasnej slovenskej próze (Marta Součková, Ivana Taranenkova – Radoslav Passia). Nevyhnutná je dobrá orientácia v nástrojoch analýzy a interpretácie súčasnej naratívnej prózy). Vítané sú interdisciplinárne prieniky so sociológiou, psychológiou, historiografiou či transkultúrnou teóriou. Predpokladá sa rozvinutie už existujúcej spolupráce školiteľa so skupinou literárnych vedcov/vedkýň vedenou Ralphom Müllerom a Sylvie Jeanneret ako aj komunikácia s autormi/autorkami skúmaných diel.

prof. PhDr. Peter Káša, CSc. (peter.kasa@unipo.sk)

1. Obraz strednej Európy v slovenskej historickej próze

The Image of Central Europe in Slovak Historical Prose

Anotácia: Doktorandská práca sa zameria na tie slovenské historické prózy, ktoré v tematickej rovine primárne alebo aspoň výrazne odkazujú na kultúrny priestor strednej Európy (J. M. Hurban, J. Kalinčiak, L. Nádaši-Jégé, J. Johanides, A. Hykisch a i.). Výber autorov je modifikovateľný a bude sa upresňovať po vzájomných konzultáciách školiteľa a študenta. Práca bude prezentovať relácie medzi autorskou poetikou a stratégiou vytvárania/rekonštruovania obrazu histórie, kde jednotlivé stredoeurópske etniká buď vstupovali do kontaktov a vytvárali prirodzené symbiotické spoločenstvá alebo sa dostávali do sporov a konfliktov. Dôležité bude sledovať aj to, akú rolu zohrávali v týchto procesoch historické postavy ako postavy románového príbehu.

2. Obraz „my a oni“ v slovenskej memoárovej a cestopisnej literatúre do roku 1918

The Image “We and About” Are in Slovak Commemorative and Travel Literature up to 1918

Anotácia: Problematika slovenskej cestopisnej a memoárovej literatúry je dostatočne spracovaná literárnohistoricky i teoreticky. Doktorandská práca sa zameria na problém literárnej prezentácie pestrej škály slovenského zobrazovania „iných“, teda relácií „my a oni“ v intenciách budovania či narúšania stereotypov. V špecifických „non-fiction“ textoch sa budú analyzovať autorské stratégie vytvárania obrazu („image“) iného a vlastného etnického spoločenstva. Dôležité bude sledovať aj to, ako sa tieto obrazy modifikovali v súvislosti s: 1/

literárnymi a umeleckými ambíciami autora, 2/ spoločenskou (ne)angažovanosťou autora a jeho politickými názormi, 3/ dynamikou spoločensko-politickej klímy, publikačnými možnosťami, autocenzúrou atď. Výber autorov je modifikovateľný a bude sa upresňovať po vzájomných konzultáciách školiteľa a študenta.

doc. Mgr. Pavol Markovič, PhD. (pavol.markovic@unipo.sk)

1. Poetologické a interpretačné súvislosti slovenského literárneho klasicizmu

Poetological and Interpretative Contexts of Slovak Literary Classicism

Anotácia: Práca by mala, vychádzajúc z literárnovedného a literárnohistorického poznania, priblížiť poetiku slovenského literárneho klasicizmu pomocou re/interpretácie kanonických, ale aj menej známych diel tohto obdobia a mala by prehĺbiť obraz tejto poetiky v jej variácii v slovenskej literatúre, ale aj v kontexte medziliterárnych vzťahov.

2. Zobrazovanie periférie v súčasnej slovenskej próze (typologické a interpretačné štúdie)

Representation of the Periphery in Contemporary Slovak Prose (Typological and Interpretative Studies)

Anotácia: Práca má charakterizovať zobrazovanie sociálnej, regionálnej, historickej či inej periférie v súčasnej slovenskej prozaickej tvorbe. Na podklade interpretácie diel V. Pankovčína, M. Krajňaka, I. Medešiho, M. Janáča a ďalších je jej cieľom zachytenie stvárňovacích postupov v rovine individuálneho autorského štýlu aj vo všeobecnejšom kontexte literárnej metódy.

doc. PhDr. Gabriela Mihalková, PhD. (gabriela.mihalkova@unipo.sk)

1. Poetika slovenskej poviedky zo 60. rokov 20. storočia

The Poetics of a Slovak Short Story from the 1960s

Anotácia: Cieľom práce je identifikácia relevantných znakov slovenskej poviedky zo 60. rokov 20. storočia, z obdobia, keď sa poviedka určujúcim spôsobom podieľala na výslednej podobe literatúry na Slovensku a patrila k jej centrálnym žánrom. Po vysvetlení teoreticko-metodologických východísk, následnej analýze konkrétnych realizácií poviedok zo 60. rokov 20. storočia sa budú v závere sumarizovať zistenia o jednotlivých autorských podobách poviedky, o ich špecifikách, rozmanitosti, o žánrových modifikáciách s potenciálnym presahom k uvažovaniu o koncepcnosti zbierok poviedok dosahovanej na úrovni témy, modelovania protagonistu a naratívnych postupov.

2. Nové čítania Jána Kollára

New Readings of the Work by Ján Kollár

Anotácia: Ján Kollár, „slovansko-slovenský vlastenec“ (J. Dorula), a jeho dielo sa stali východiskom pre formovanie „národného emblematicizmu stredo európskych Slovanov“ (R. Kiss Szemán), úvah o „potláčaní pamäti slovenského panslavizmu“ (A. Maxwell) alebo pre interpretačný posun „od panslavistického mýtu ku kultúrnej histórii“ (M. C. Putna). Nové čítania diela Jána Kollára v literárnovednom, jazykovednom, slavistickom, historickom,

politickom či etickom kontexte ukazujú jeho nevyčerpatelný potenciál, zvlášť v súčasných premenách paradigiem premýšľania o národných, nacionálnych, nadnárodných javoch, spoločstvách, ideách. Dizertačná práca prinesie analýzu spôsobov čítania Jána Kollára v meniacich sa historických podmienkach, ako rôzni čitatelia v rôznych obdobiach vnímali jeho koncepciu, bude pokusom o aplikovanie postkoloniálnej teórie (E. Said, G. Spivak) v riešení otázok možnej prítomnosti mocenského naratívu voči menším slovanským kultúram, foriem vnútorného kolonializmu medzi slovanskými regiónmi s použitím kvantitatívnej digitálnej analýzy textov (frekvenčný rozbor kľúčových pojmov ako národ, jazyk, vlasť a ďalších v dielach Kollára) a bude tiež analyzovať genderové rozvrhy v slovanskej koncepcii Kollára (symbolika „slovanskej matky“, „národnej rodiny“, „bratstva“ a podobne).

doc. Mgr. Marek Mitka, PhD., DiS.art. (marek.mitka@unipo.sk)

1. Experimentálne tendencie v slovenskej a českej próze po roku 1989

Experimental tendencies in Slovak and Czech prose after 1989

Anotácia: Téma je zameraná na interpretačnú analýzu slovenských a českých prozaických textov (materiálová základňa v plnom rozsahu po dohode s doktorandom), publikovaných v zmenenej kultúrno-spoločenskej situácii po roku 1989 a vykazujúcich menej alebo viac radikálny odklon od klasického naratívneho, resp. sujetového modelu prózy. Doktorand sa pri tejto téme sústreďí na prózy využívajúce experimenty s jazykom, letrizmom, rôzne formy tzv. preparácie textu až po experimentovanie s kategóriami narátora (multifokalita narácie), sujetu, času či priestoru. Metodologicky bude téma ukotvená v diagnostickom priestore literárnej teórie a kritiky, s čím súvisí jednak presné identifikovanie poetologických - experimentálnych tendencií a na druhej strane citlivá indikácia estetických kvalít analyzovaných artefaktov. Svoje interpretačné závery môže doktorand konfrontovať s celkovou situáciou v slovenskej a českej kultúre po roku 1989, keď sa v naznačenom kontexte plne etablovala estetika postmodernej. V interpretačnom fókuse budú dominovať autori ako E. Hlatký, T. Horváth, V. Balla, P. Macsovszky, J. Topol, M. Ajvaz, M. Palla či J. Kratochvíl.

2. Atribúty (po)postmodernej poetiky v slovenskej, českej a poľskej/maďarskej literatúre po roku 2000

Attributes of post-postmodern poetics in Slovak, Czech and Polish/Hungarian literature after the year 2000

Anotácia: Téma je zameraná na interpretačnú analýzu básnických, resp. prozaických textov (podľa dohody s doktorandom) zo slovenskej, českej, poľskej a maďarskej literatúry po roku 2000. Metodologicky je ukotvená v diagnostickom priestore literárnej teórie a kritiky, s čím súvisí jednak identifikovanie prevládajúcich poetologických tendencií a na druhej strane citlivá indikácia estetických kvalít analyzovaných artefaktov. Dianie v literatúre po roku 2000 môže doktorand konfrontovať so situáciou v stredoeurópskych literatúrach po roku 1989, keď sa v naznačenom kontexte plne etablovali intertextuálne, resp. experimentálne postupy, anestezizácia či depersonalizácia subjektu a pod. a uvažovať o prekonávaní postmodernej či o tzv. metamoderne v posledných rokoch. V interpretačnom fókuse budú dominovať autori ako V. Balla, D. Majling, M. Ajvaz, M. Palla, M. Kozelka, D. Masłowska a Z. Szczerek/P. Esterházy a E. Kukorelly.

doc. Mgr. Radoslav Rusňák, PhD. (radoslav.rusnak@unipo.sk)

1. Vojna a holokaust v literatúre pre deti a mládež: genologické, tematické a naratívne súvislosti

War and the Holocaust in Children's and Young Adult Literature: Genological, Thematic, and Narrative Contexts

Anotácia: Dizertačná práca sa zameriava na literárnovednú analýzu tematizácie vojny a holokaustu v literatúre pre deti a mládež so zreteľom na jej genologické, tematické a naratívne špecifiká. Pozornosť sa venuje najmä genologickej variabilite v oblasti intencionálnej literatúry (od epických a memoárových foriem cez obrazové príbehy až po komiksové spracovania) a ich vplyvu na spôsob umeleckého zobrazovania vojnového násillia, prenasledovania a historickej traumy. Metodologicky sa práca opiera o genologickú a tematicko-motivickú interpretačnú analýzu literárneho textu, doplnenú o naratologický prístup. Pozornosť sa venuje spôsobom rozprávania, výberu rozprávačskej perspektívy, práci s postavou detského hrdinu, ako aj špecifickým estetickým a výrazovým prostriedkom, prostredníctvom ktorých sa traumatické historické udalosti adaptujú na detského čitateľa. Cieľom práce je poukázať na význam literatúry pre deti a mládež pri sprostredkovaní kolektívnej pamäti vojny a holokaustu a prispieť k systematickému literárnovednému výskumu tejto tematickej oblasti.

prof. PhDr. Marta Součková, PhD. (marta.souckova@unipo.sk)

1. K autobiografickým postupom v slovenskej próze po roku 1989

To the Authobiographical Aspects in Slovak Prose after 1989

Anotácia: V slovenskej ponovembrovej literatúre sa okrem iných línií (postmodernej, magicko-realistickej, hyperrealistickej atď.) rozvíja aj „próza subjektu“ či autentické literárne formy (memoáre, denníky, biografie, autobiografie a i.), a to od predstaviteľov najmä strednej a staršej generácie (J. Blažková, D. Tatarka, I. Brežná, S. Chrobáková Repar, M. Haugová, J. Bodnárová a i.). V ostatných rokoch sa však presadzuje autentická línia i cez písanie najmladších autoriek (M. Rosová, J. Beňová, I. Dobrákovová a podobne), tematizujúca subjekt a jeho problémy, konflikt s mikro- či makrosocietou. Doktorand/ka si vyberá texty jemu/jej blízkych autorov, prostredníctvom ktorých bude sledovať spôsob modelovania "Ja", prípadne porovnávať viaceré poetiky.

2. K toposu cudziny v slovenskej próze po roku 1989

To the topos of foreign countries in Slovak prose after 1989

Anotácia: V ponovembrovom období sa v slovenskej próze, ktorá bola predtým prevažne rurálna, tematizuje i zahraničné veľkomesto a rozličné kontinenty. Domov sa konfrontuje s cudzinou napríklad v tzv. expatovskej próze (Zuska Kepplová, Svetlana Žuchová, čiastočne tiež Ivana Dobrákovová a Michaela Rosová); „magické“ pohraničie konkretizuje vo svojom románe Šeptuchy Alena Sabuchová a iným spôsobom v „karpatskej trilógii“ Maroš Krajňak; Marek Vadas zobrazuje vo svojich textoch Afriku; Peter Macsovszky v románe Mykať kostlivcami konkretizuje život protagonistu v Amsterdame a i. Dizertačná práca má zachytiť modelovanie cudziny v textoch vybraných autorov, prípadne jej rôzne (poetologické a genologické) podoby.

Študijný odbor: filológia

Študijný program: slavistika

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. PhDr. Peter Káša, CSc.

doc. PhDr. Darina Antoňáková, CSc. (darina.antonakova@unipo.sk)

1. Charakteristika výrazových prostriedkov súčasnej ruskej publicistiky

The characterization of the means of expression in the contemporary Russian journalistic writing

Anotácia: V poslednom desaťročí sa sféra knižnej reči publicistiky obohacuje o hovorové, ľudové a nižšie hovorové jazykové jednotky, ktoré sú obrazné a expresívne, a ktoré sa predtým používali iba v periférnej rečovej komunikácii. Základná príčina spočíva v novom ponímaní „jazykovej normy“, ktorá sa chápe nie ako zákaz, ale ako výber variantu v závislosti od cieľa komunikácie. Cieľ práce spočíva v charakteristike, analýze a kritickom zhodnotení funkcie takýchto expresívnych jednotiek v súlade s chápaním cieľa súčasného publicistického funkčného štýlu. Analýza bude zahŕňať lexikálno-morfologicko-štylistickú stránku textov jednotlivých žánrov publicistického štýlu.

2. Frazeologické jednotky a parémie ruského jazyka so symbolickým komponentom pomenovania drevín

Phraseological units and paremias of the Russian language with symbolic components of naming trees.

Anotácia: Cieľom práce bude teoretické rozpracovanie problematiky frazeológie, paremiológie a symbolu v ruskom jazyku a vyčlenenie frazeologicko-sémantickej skupiny a parémii so symbolickým onymickým komponentom drevín. Okrem základnej charakteristiky dreviny, jej priameho, preneseného a symbolického významu autor/ka práce svoje teoretické tvrdenia podloží príkladmi vzatými z umeleckej literatúry a publicistiky a okomentuje ich prepojenie a presah do lingvokulturologie a etnopsycholingvistiky. Práca predpokladá aj štúdium etnografických materiálov spätých so životom a s hmotnou a duchovnou kultúrou východných Slovanov.

3. Sémantický základ obrazných jazykových prostriedkov

Semantic basis of figurative language means

Anotácia: Vieme, že súčasná ruská štylistika ako vedná disciplína sa začala formovať v 40. rokoch 20. storočia. V 50. rokoch na stránkach časopisu Otázky literatúry sa rozprúdila živá vedecká diskusia o slove a obraze. Výsledky tejto diskusie neuspokojili mnohých literárnych vedcov a literárnych kritikov, pretože články, štúdie a monografie venované jazyku a štýlu spisovateľov nehovorili skoro nič alebo len veľmi málo o jazykovej obraznosti, o estetickíj funkcii slov, slovných spojení a viet v jazyku umeleckej literatúry. Otázka obraznej sémantiky slov a slovných spojení je aktuálna aj dnes. Dizertačná práca bude pozostávať z dvoch častí – teoretickej a praktickej. Prvá bude venovaná: a) teoretickým otázkam spätým s pojmami *obraz, obraznosť, formovanie obraznosti* v ruskej lingvistike v diachrónnom pláne; b) určení jazykových prostriedkov, pomocou ktorých je vyjadrený obraz; c) analýze sémantiky obrazných jazykových prostriedkov, založenej na normatívnej sémantike slov; d) sémantike a funkcii obrazných jazykových prostriedkov, založených na porovnaní, metafore, metonymii, sémantickej diferenciacii synonym, frazeologických jednotiek, na homonymii, antonymii

a viacnásobných vetných členoch. Druhá časť bude venovaná analýze funkcií obrazných výrazov na základe románu N. V. Gogol'a Mŕtve duše (Мертвые души), M. Ju. Lermontova Hrdina našich čias (Герой нашего времени) alebo iných umeleckých diel podľa vlastného výberu. Absolventi kombinácie ruského a slovenského jazyka môžu prácu koncipovať v porovnávacom rusko-slovenskom pláne.

4. Včleňovanie cudzojazyčnej lexiky do ruského jazykového systému

Incorporation of foreign language vocabulary into the Russian language system

Anotácia: Proces preberania slov z druhých jazykov je úplne bežný a samozrejímavý. Je však potrebné mať na pamäti, že nie vždy sa cudzie slovo včleňuje do jazykového systému s rovnakým významom a konotáciou, akú obsahovalo v pôvodnom jazyku. Obyčajne pozorujeme rozdiel v sémantike slova aj v jeho štylistickom zafarbení, z čoho vyplýva aj jeho funkcionálno-štylistické zaradenie. Autor/ka práce okrem preberanej terminologickej lexiky svoju pozornosť sústreďuje aj na lexiku spätú s bežnými oblasťami života. Cieľom práce bude určenie príčin a spôsobu preberania slov, ich všestranná analýza, charakteristika spoločných a rozdielnych znakov v pôvodnom a prevzatom jazyku a zdôvodnenie konečnej podoby používania slov ako sémanticko-štylistických a štylových prostriedkov jazyka a reči.

doc. Mgr. Martin Blaho, PhD. (martin.blaho@unipo.sk)

1. Sovietizmy ako hodnotiaci nástroj v jazyku súčasného mediálneho diskurzu (rusko-slovenské porovnanie)

Sovietisms as an Evaluation Tool in the Language of Contemporary Media Discourse (Russian-Slovak Comparison)

Anotácia: Témou dizertačnej práce bude problematika vzťahu jazyka a spoločenských zmien v období fungovania sovietskeho štátu – tzv. kategóriu sovietskeho jazyka. Hlavná pozornosť bude venovaná v tomto kontexte špecifickým jazykovým útvarom – sovielizmom, ktoré sa vzťahujú k danému obdobiu. Dizertačná práca sa zameria na ich stručnú definíciu, klasifikáciu a exemplifikáciu. Detailnejší pohľad bude venovaný problematike ich resémantizácie a neutralizácie ideologického komponentu. Sústreďuje sa predovšetkým na ich postavenie a využitie v súčasnom ruskom mediálnom diskurze, ako aj v priestore súčasných slovenských médií. Sovietizmy budú analyzované z hľadiska ich využitia v mediálnom priestore ako hodnotiacich nástrojov, ako komparátorov a analógií minulosti a súčasnosti.

prof. PhDr. Mária Čižmarová, CSc. (maria.cizmarova@unipo.sk)

1. Ukrajinský jazyk na Slovensku. Súčasný stav výskumu

Ukrainian Language in Slovakia. The Current State of Research

Anotácia: Zmapovať súčasný stav výskumu ukrajinského jazyka. Prispieť vlastným výskumom do problematiky hovorovej podoby jazyka cez nahrávky živej reči a jej porovnanie so zápismi jazykovedcov v minulom storočí.

2. Výskum antroponým v ukrajinských rusínskych nárečiach východného Slovenska

Research on Anthroponyms in Ukrainian Ruthenian Dialects of Eastern Slovakia

Anotácia: Analýza zapísaného nárečového materiálu a jeho spracovanie v kontexte slovanských antroponým.

3. Jazyková situácia na slovensko-ukrajinskom pomedzí

Language situation on the Slovak-Ukrainian border

Anotácia: Výskum bude vychádzať z nahrávok spontánnych dialógov, následne analyzovaných a opísaných na zmiešaných územiach. Cieľom bude získať obraz o živote a jazyku Slovákov v prihraničných oblastiach na Ukrajine a Ukrajincov na Slovensku.

4. Slovenské a ukrajinské frazémy v kontexte slovanskej frazeológie

Slovak and Ukrainian Phrasemes in the Context of Slavic Phraseology

Anotácia: Zozbierať somatické (prípadne iný tematický okruh) frazémy v oboch jazykoch a podať ich lexikálno-sémantickú analýzu v slovanskom kontexte.

doc. PaedDr. Ján Gallo, PhD. (jgallo@ukf.sk)

1. Výrazové prostriedky komerčných reklamných komunikátov: rusko-slovenský porovnávací aspekt

Expressive means of commercial advertising communications: a Russian-Slovak comparative aspect

Anotácia: V dizertačnej práci sa bude realizovať komparatívna analýza a interpretácia výrazových jazykových prostriedkov súčasných ruských a slovenských reklamných komunikátov. Cieľom práce je poukázať na spoločné znaky a rozdiely v používaní výrazových prostriedkov nielen v lexikálnej jazykovej rovine (napr. pseudoterminy, hodnotiacia slovná zásoba, superlatívy, zdrobneniny, módné slová, neologizmy, juxtapozícia a i.), ale i syntaktickej (sekvenčná parcelizácia výrokov, syntaktický paralelizmus, vedľajšie vety príslôvkové príčiny a účelu a i.). V práci sa porovnáva aj použitie intertextuálnych a interdiskurzívnych prostriedkov súčasnej ruskej a slovenskej komerčnej reklamy (napr. citáty odkazujúce na kultúrne reálie (stereotypy) zrozumiteľné pre priemerného recipienta, aktualizácia známeho výrazu, konštantný epiteton a fenomén reklamnej kampane). Okrem toho sa uvádza aj komparácia niektorých techník argumentácie v reklame (priama výzva na kúpu produktu alebo služby (tzv. „hard sell“) a uvedenie argumentov v prospech inzerovaného produktu, ako aj ponechanie možnosti príjemcovi rozhodnúť sa o kúpe „soft sell“). V práci sa prezentujú aj stratégie presvedčania a zvädzania, ako aj ich kombinácia.

2. Pragmaticko-sémantické vlastnosti memetických textov (na materiáli internetových mémov slovenského a ruského mediálneho diskurzu)

Pragmatic and Semantic Properties of Memetic Texts (on the Material of Internet Memes of Slovak and Russian Media Discourse)

Anotácia: V dizertačnej práci sa bude realizovať výskum pragmatických a sémantických vlastností v súčasnom období značne populárnych slovenských a ruských memetických textov, najčastejšie sa vyskytujúcich v aktualizovanej podobe v internetových mémoch. V teoretickej časti práce bude pozornosť zameraná na všeobecné problémy súčasného fenoménu multimodality textov v modernom mediálnom diskurze, ako aj teoretické východiská pre koncept mémov a novovznikajúcu teóriu mémov. Ďalej sa bude riešiť otázka základných funkcií memetických textov z pohľadu pragmatiky a sémantiky (funkcia zábavná, emocionálne expresívna, estetická a persuzívna). V empirickej časti sa na základe konkrétneho exemplifikačného materiálu – internetových mémov aktuálneho slovenského a

ruského mediálneho diskurzu, realizuje porovnávaciu analýzu ich vlastností s následnou syntézou a interpretáciou získaných výsledkov.

3. Semiotická heterogenosť sociálnej a komerčnej reklamy ako polykódového textu (slovensko-ruský porovnávací aspekt)

Semiotic Heterogeneity of Social and Commercial Advertising as Polycode text

Anotácia: V dizertačnej práci sa bude riešiť problematika semiotickej heterogenity sociálnej a komerčnej reklamy ako polykódového textu. Záujem lingvistov o semioticky heterogénne texty súvisí so zvyšujúcou sa úlohou neverbálnych informácií tak v bežnej komunikácii, ako aj v literatúre. V tejto súvislosti je cieľom dizertačnej práce poukázať na hlavné vlastnosti polykódových textov reprezentovaných textami slovenskej a ruskej sociálnej a komerčnej reklamy kombinujúcich všetky všeobecné vzorce moderných semioticky heterogénnych textov. V teoretickej časti práce sa bude prezentovať koncept jedného zo syntetických fenoménov posledných desaťročí – polykódového textu a jeho najširšieho zastúpenia v reklame. Ďalej bude pozornosť venovaná formovaniu semiotiky ako samostatného odvetvia vedeckého poznania, ako aj formovaniu novej semiotickej reality syntetického, polykódového typu. V danej časti sa budú riešiť aj otázky fungovania polykódového textu v reklamnom priestore, ako aj problematika mediálnych a textových kódov. V empirickej časti sa na základe vybranej exemplifikácie realizuje analýza, syntéza a interpretácia semiotickej heterogenity reklamných textov v slovenskej a ruskej sociálnej a komerčnej reklame s uvedením výsledkov výskumu a relevantných záverov skúmanej problematiky.

prof. PhDr. Ľubomír Guzi, PhD. (lubomir.guzi@unipo.sk)

1. Analýza súčasných tendencií rozvoja lingvokultúrnych konceptov v súčasnom ruskom a slovenskom jazyku

Analysis of current tendencies of development of linguocultural concepts in contemporary Russian and Slovak languages.

Anotácia: V súčasnom ruskom odbornom prostredí pokračuje tendencia k skúmaniu konceptov ruského jazyka prostredníctvom lingvokulturologickej analýzy. Je to možné aj kvôli tomu, že od 90- rokov minulého storočia vzniklo niekoľko lingvokulturologických škôl, ktoré definujú ponímanie konceptu a poskytujú metodologickú bázu, pre jeho následnú analýzu. Koncept sa chápe ako zmyslová, abstraktná jednotka, čo dovoľuje pomerne širokú interpretáciu, jednako však vystupuje ako jednotka kolektívneho povedomia, disponujúca jazykovým vyjadrením a vlastnými lingvokulturologickými špecifikami. Koncept predstavuje v jazykovom povedomí a vyjadrení mentálnu štruktúru, ktorá vo veľkej miere reprezentuje vedomé, typizované fragmenty skúsenosti, uchovávané sa v pamäti jednotlivca i určitého spoločenstva. Aj v slovenskej filológii sa objavilo množstvo prác, dedikovaných tejto problematike, preto by sa zamýšľaná dizertačná práca mala zamerať ako na teoretické aspekty ruskej a slovenskej lingvokulturologickej tradície, tak na ich vzájomnú komparáciu. Z toho vyplýva vypracovanie analýzy slovenských a ruských východísk a teórií danej problematiky, ich demonštráciu na vybraných konceptoch (podľa) súčasného ruského a slovenského jazyka, ako aj následnú komparáciu a vyplývajúce z nej závery. Práca by mala teoreticky, metodologicky a prakticky zoskupiť doteraz známe pohľady, nevyhnutné pre ucelené zorientovanie sa v ruskej a slovenskej lingvokulturologii.

2. Lingvokulturologické a žánrové osobitosti ruského pikareskného románu XIX st.

Linguocultural and genre peculiarities of the Russian picaresque novel of the 19th century

Anotácia: V práci sa analyzujú základné žánrové osobitosti takzvaného pikareskného románu, ktorý sa v ruskom prostredí označuje ako „plutovskij“ roman. Okrem toho sa autor práce pokúsi analyzovať hlavné diela daného románového smeru v ruskej literatúre – anonymnú „Poviedku o Frolovi Skobejevovi“, „Ruského Žilblaza“ od V. T. Narežného a „Ivana Vyžigina“ F. V. Bulgarina z hľadiska lingvokultúrneho opisu. Samozrejmosťou bude komparatívna analýza uvedeného žánru s východiskovými dielami európskej proveniencie.

3. Počiatky ruského historického románu – problematika témy, kompozície a výrazových prostriedkov

The beginnings of the Russian historical novel – issues of theme, composition and means of expression

Anotácia: Cieľom práce je analýza zákonitostí vzniku prvých ruských historických románov, vymedzenie ich hlavných tematických okruhov a historických sujetov, postupný prechod od historickej poviedky k novele a románu. Autor práce by sa mal zamyslieť nad vymedzením samotného žánru, ako aj pojmu román, porovnať kategoriálno-pojmový aparát s vymedzeniami európskej literárnej tradície, poskytnúť rozbor kompozičných schém prvých historických poviedok, noviel s dôrazom na samotný žáner románu a výrazové (jazykové) prostriedky. Zdrojom pre analýzu by mali poslúžiť diela, ktoré sa stali inšpiráciou pre vznik ruskej literárnej spisby s historickou problematikou, hlavne práce francúzskych spisovateľov Prospera Mérimée, Alfreda de Vigny (neskôr O. de Balzaca, H. Stendhala a V. Huga), predovšetkým však Waltera Scotta, následne N. M. Karamzina, M. S. Lunina, A. A. Bestuževa-Marlinského, F. N. Glinku, A. O. Korniloviča, A. S. Pušina, N. A. Poleveho, M. N. Zagoskina, I. I. Lažečnikova, F. V. Bulgarina a ďalších.

doc. PaedDr. Mária Imrichová, PhD., univer. prof. (maria.imrichova@unipo.sk)

1. Slovenské a ukrajinské logonymá

Slovak and Ukrainian logonyms

Anotácia: Práca bude vychádzať z doterajších výskumov nominačných tendencií pri pomenovaní obchodov a firiem na Slovensku a na Ukrajine. Predpokladom je reprezentatívna vzorka logonym (názvov obchodov a firiem) umožňujúca komparáciu ich štruktúrnosémantických a motivačných charakteristík a identifikovanie tendencie či osobitosti prístupu pri tvorbe názvu v oboch jazykoch/štátoch, príp. hľadanie príčin rozdielností.

2. Problémy prekladu slovensko-ukrajinských administratívno-právnych dokumentov

Problems of translation Slovak-Ukrainian administrative and legal documents

Anotácia: Cieľom práce je na vybranej a reprezentatívnej vzorke administratívno-právnych textov s identickou funkciou v oboch štátoch identifikovať problematické miesta prekladu a navrhnúť ich riešenie v praxi. Predpokladom je zvládnutie metód a metodiky prekladu a ovládanie oboch jazykov.

3. Problémy prekladu slovensko-poľských administratívno-právnych dokumentov

Problems of translation Slovakia-Polish administrative and legal documents

Anotácia: Cieľom práce je na vybranej a reprezentatívnej vzorke administratívno-právnych textov s identickou funkciou v oboch štátoch identifikovať problematické miesta prekladu a

navrhnuť ich riešenie v praxi. Predpokladom je zvládnutie metód a metodiky prekladu a ovládanie oboch jazykov.

doc. Mgr. Jarmila Kredátusová, PhD. (jarmila.kredatusova@unipo.sk)

1. Jazykové prostriedky v súčasnom politickom diskurze v mediálnom priestore a ich vplyv na formovanie verejnej mienky (na materiáli slovenskom a ukrajinskom)
Language devices in the current political discourse in the media space and their influence on the formation of public opinion (based on Slovak and Ukrainian material)

Anotácia: Politický diskurz je dnes z hľadiska štylistického posudzovaný ako štýl objektívno-subjektívny. Má byť formálny, vecný, informatívny, ale aj presvedčivý, čiže pôsobiaci na emocionálnu zložku recipienta. Tvorcami tohto diskurzu sú politici – štátni úradníci, poslanci, ministri, prezident, ale aj novinári, politológovia a sociológovia. Dizertačná práca má byť venovaná výberu jazykových prostriedkov a ich použitia v politických verejných textoch, pričom pôjde o ich skúmanie pri informovaní, opisovaní a analyzovaní rovnakých spoločenských tém v slovenských a ukrajinských médiách. Vo výskume pôjde nielen o odkomunikovanie určitých informácií, ale aj o zručné utajovanie, zakrývanie, resp. skresľovanie niektorých skutočností. Jazykové prostriedky (ich výber) sú nástrojom nielen ovplyvňovania a upútavania pozornosti verejnosti na niektoré skutočnosti, ale aj odkláňania a oslabovania záujmu verejnosti o niektoré z nich. Špecifikum politického diskurzu spočíva dnes v tom, že môže podnecovať k záujmu až k politickej aktivite (výzva k akcii), ale môže skryto vytvárať emocionálny stav, náladu istej skupiny ľudí, spájať ich do jednej politickej skupiny a zameriavať proti inej.

2. Lexika grafického dizajnu v súčasnej ukrajínčine a slovenčine

Lexicon of graphical design in contemporary Ukrainian and Slovak languages

Anotácia: Pôjde o komplexnú analýzu terminologickej sústavy súčasného grafického dizajnu v ukrajínčine a v slovenčine na konci 20. a začiatku 21. storočia. Budú odpozorované spôsoby vzniku a formovania tejto terminologickej sústavy. Prevažná časť týchto termínov bude zrejme cudzojazyčného pôvodu – výpožičky z angličtiny – a ich prevzatia sú podmienené potrebou zaplniť prázdne miesta v lexikálno-sémantických systémoch oboch jazykov. Vymedziť sa zrejme budú dať lexikálno-sémantické polia aj triedy, popísať sa dá ich vzájomný vzťah a vysvetlené by mali byť spôsoby tvorenia jednotlivých lexém a ich vzťahy antonymické, synonymické, resp. aj ďalšie paradigmy. Odkryté môžu byť aj spôsoby terminologizácie všeobecne použitej lexiky.

3. Lexika kozmetiky a vedy o nej v súčasnej ukrajínčine a slovenčine

Cosmetics and cosmetics science lexicon in contemporary Ukrainian and Slovak languages

Anotácia: Práca sa bude venovať výskumu odbornej lexiky v oblasti kozmetiky všeobecne a aj jej výrobkov a prostriedkov konkrétne. Odpozorované budú cesty a spôsoby formovania tejto lexikálno-sémantickej skupiny, pričom sa do úvahy vezmú jazykové aj mimojazykové faktory. Analyzovať sa bude celý tento terminologický systém, teda jeho zloženie, hierarchia jednotlivých prvkov aj prvky samotné, teda lexikálno-sémantické polia, hniezda, lexémy, ich formovanie (vznik) polí a hniezd a spôsoby ich tvorenia alebo zaplňovania. Práca by mala ukázať, či ide o systém hierarchizovaný, založený na vzťahoch polysémických, synonymických, antonymických a hypo-hyperonymických rovnako pre oba jazyky a v akej miere rovnako či odlišne hierarchizovaný.

prof. PhDr. Peter Káša, CSc. (peter.kasa@unipo.sk)

1. Západný obraz východného pomedzia strednej Európy a Ukrajiny v literárnej spisbe do roku 1918

The Western Image of the Eastern Borderlands of Central Europe and Ukraine in Literary Writing up to 1918

Anotácia: Téma predpokladá nové čítanie vybraných textov (najmä cestopisy, vedecké a publicistické diela) zo slovenskej a českej, ale aj nemeckej a poľskej literatúry. Teoreticko-metodologickým základom a východiskom bude historicko-filologická interpretácia a metóda nového historizmu, ktorá v textových analýzach rozširuje a prekonáva formalistické metódy o nové, najmä kontextuálne, teda kultúrne a historické súvislosti textovej analýzy.

2. Romantizmus v strednej Európe ako možný prejav kontrakultúry (Poetika a politika)

Romanticism in Central Europe as a possible expression of counterculture (Poetics and politics)

Anotácia: Práca sa zameria na genézu romantickej estetiky ako možného výrazu kontrakultúry rozličnými cestami, ale intenzívne vstupovala aj do sfér politického života. Východiskovou platformou budú kanonické texty slovenskej, českej, poľskej (maďarskej, ukrajinskej, rusínskej) literatúry. Interpretačná metóda bude rešpektovať, ale aj prekračovať úzke textové štruktúry. Umelecké texty sa budú prezentovať: 1) ako znaky novej mladej kultúry v symbióze s reálnym spoločenským životom, 2) v interkultúrnych súvislostiach a v komparatívnom zrkadle.

doc. Mgr. Oľga Maďar, CSc. (olha.madyar@unipo.sk)

1. Slovenčina ako cudzí jazyk na pozadí ukrajinčiny: vymedzenie špecifik a osvojovanie

Slovak as a foreign language against the background of Ukrainian: definition of specifics and acquisition

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce bude 1) vymedzenie fonetických, gramatických, lexikálnych a štylistických špecifik slovenčiny v kontexte iných slovanských jazykov, ale predovšetkým na pozadí ukrajinčiny; 2) opis základných problémov pri osvojovaní si slovenčiny ukrajinsky hovoriacimi študentmi v slovenskom prostredí. Výskum sa sústreďí na lingvistické kompetencie cudzincov na viacerých jazykových úrovniach s osobitným dôrazom na interferenčné chyby v prejavoch Ukrajincov. Skúmať sa budú aj komunikatívne zručnosti a sociokultúrna kompetencia študentov-cudzincov pri ich adaptácii na Slovensku.

doc. Mgr. Nikoleta Mertová, PhD. (nikoleta.mertova@unipo.sk)

1. Diachrónny výskum dynamiky politickej (konceptuálnej) metafory aktuálneho verejného a politického diskurzu (v slovenskom a ruskom jazyku)

Diachronic research of the dynamics of the political metaphor of public and political discourse (in Slovak and Russian)

Anotácia: Navrhovaná téma a zameranie dizertačnej práce korešponduje s užším kontextom medzinárodných interdisciplinárnych výskumov dynamiky politickej/konceptuálnej metafory v rámci jazykovedne a politologicky etablovanej disciplíny – metaforológie (viď výskumy

ruskej proveniencie A. P. Čudinova, V. Z. Demjankova, E. V. Budajeva, slovenskej vetvy výskumu politického diskurzu I. Dulebovej, N. Cingerovej, N. Mertovej, R. Štefančíka, A. Bohunickej, O. Orgoňovej, P. Molnárovej, L. Guziho a pod. či angloamerickej vetvy, reprezentovanej prácami A. Ortonyho, A. Musolffa, G. Lakoffa, M. Johnsona etc.). Cieľom práce je analyzovať a deklarovať intencionalitu aplikácie (účel použitia) a dynamiku metafor slovenských a ruských politických predstaviteľov (jazykových osobností (lingvopersón)), t. j. zachytiť intenciu politického subjektu v jeho jazykovej osobnosti a predstaviť analýzu politických metafor v jeho rečovom a jazykovom prejave. Uvedený výskum metodologicky inklinuje k aplikácii lingvorétorickej analýzy. Výskum a tézy, výskumné závery z oblasti rečovej, komunikačnej intencie sú aplikovateľné nielen pri skúmaní charakteru, žánru, projekcii, štruktúr a modelov kognitívnej a konceptuálnej metafory, ale aj v oblasti komunikačne etablovaných náučných disciplín a vďaka nim je možné zachytiť a definovať cesty k dosiahnutiu komunikačného efektu (manipulačné stratégie, ideologický jazyk, jazyk totalitarizmu, jazyk marketingových stratégií etc.). Teoreticky a koncepcne práca vychádza z kontextu autoritatívnych prác vo výskume kognitívnej lingvistiky, metaforológie a striktnejšie – diachronie metaforických systémov istého historického obdobia, etablovaných v ruskej, slovenskej a angloamerickej jazykovej a kultúrnej akademickej societe (práce I. Sternina, E. A. Zemskej, Ju. N. Karaulova, N. Mertovej, L. Tavgeridzeho, G. Lakoffa, G. Orwella, W. Lippmanna a pod.), ktorá skúma koncepty a kognitívnu metaforu prostredníctvom významu jazykových jednotiek v konkrétnom diskurze a v konkrétnej historickej etape (diachrónny prístup). Predmetom výskumu kognitívnej lingvistiky sú významy jazykových jednotiek objektivizujúcich ten či onen koncept a konečným cieľom je rekonštrukcia (modelovanie) konceptu ako myšlienkového substancie. Tému je možné skorigovať a výskumné zacielenie vycizelovať po konzultácii s uchádzačom o doktorandské štúdium.

2. Substantívne neologizmy v súčasnom ruskom jazyku

Substantive neologisms in the contemporary Russian language

Anotácia: Dizertačná práca bude zameraná na výskum neologizmov, ktoré predstavujú najmladšiu vrstvu lexikálno-sémantického aparátu jazyka. Neologizmy vo všeobecnosti ako výsostne aktuálny fenomén akéhokoľvek súčasného jazyka priamo odrážajú potrebu nositeľov jazyka pomenovávať rôzne objekty reality v rôznych spoločenských a verejných oblastiach. Doktorand sa v práci koncentruje na excerpciu, sumarizáciu, analýzu a sémantizáciu neologizmov (substantív) v ruskom jazyku, ktoré v jazyku figurujú ako 1. nové pomenovania nových fenoménov a objektov alebo predstavujú 2. resemantizované pomenovania (prípadne, ak je takáto relácia opodstatnená, pôjde aj o analýzu neofrazém so substantívnym komponentom). Pri výskume doktorand čerpá z rôznych zdrojov: elektronické informačné médiá, sociálne médiá, printové formy informačných zdrojov (letáky, bulletiny), odborné štúdie, lexikografické zdroje, korpusy slov. Typológia neologizmov (vrátane okazionalizmov) sa opiera o neosémantizmy, neofrazémy (syntakticky motivované) a neolexémy rôznych komunikačných registrov v rámci verejného diskurzu, ktorý odráža najaktuálnejšie spoločenské zmeny. Tému je možné skorigovať a výskumné zacielenie vycizelovať po konzultácii s uchádzačom o doktorandské štúdium.

doc. PhDr. Gabriela Mihalková, PhD. (gabriela.mihalkova@unipo.sk)

1. Žáner romantizmu v stredoeurópskom kontexte

Genre of romanticism in the Central European context

Anotácia: Podoby žánrovej krajiny romantizmu, jej centrálna a okrajové časti a miesta dotyku (prelínania, kontaktu, konfrontácie) jednotlivých slovanských národných literatúr v stredoeurópskom areáli ovplyvňujú podoby, pozície a realizácie konkrétnych žánrov. Cieľom dizertačnej práce je analýza vybraného žánru romantickej literatúry a identifikácia jeho špecifik v slovanských literatúrach.

doc. Mgr. Marek Mitka, PhD., DiS.art. (marek.mitka@unipo.sk)

1. Podoby psychologického románu v slovenskom a českom medzivojnovom kontexte (J. C. Hronský, M. Urban, E. Hostovský a J. Glazarová)

The Psychological Novel in the Slovak and Czech Interwar Context (J. C. Hronský, M. Urban, E. Hostovský and J. Glazarová)

Anotácia: Téma dizertačnej práce je časovo orientovaná do kontextu medzivojnovnej slovenskej a českej literatúry (1918 – 1939 s presahom do roku 1945), nakoľko kľúčové diela (psychologické romány) autorov Jozefa Cígera Hronského, Mila Urbana, Egona Hostovského a Jarmily Glazarovej, ktorými sa budeme zaoberať, pochádzajú primárne z 30. a 40. rokov 20. storočia. V dizertačnej práci bude z metodologického hľadiska dominovať kombinovanie literárnohistorického a literárnoteoretického prístupu. Na jednej strane bude úlohou doktoranda zaradenie všetkých autorov do kontextu národnej literatúry a žánrovo-typologický pohľad na ich literárnu tvorbu (ktoré texty a na základe akých kritérií možno objektívne považovať za reprezentantov psychologickéj prózy?); na strane druhej bude v dizertačnej práci prevládať čisto interpretologický pohľad na zvolené diela, pričom v interpretačnom fókuse budú z výskumného hľadiska dominovať entity ako problémovosť, komunikačná estetika, psychológia subjektu, miera penetrancie emócií hrdinov, tematická primeranosť a axiológia textu.

2. Vývinové peripetie poetiky socialistického realizmu v slovenskej a poľskej literatúre

Developmental Peripeties of the Poetics of Socialist Realism in Slovak and Polish Literature

Anotácia: Dizertačná práca je zameraná na komplexný literárnovedný prieskum obdobia 1945 – 1989 v slovenskej a poľskej literatúre. V prvom pláne sa sústreďuje na obsahovú náplň pojmov „socialistický realizmus“, „schematizmus“ a „budovateľský román“, ktorá sa v jednotlivých dekádach povojnového obdobia vníma rôznorodo, resp. jej dôsledné či menej dôsledné uplatňovanie záviselo aj od aktuálnej politickej situácie, ergo mimoliterárnych okolností – kľúčovou sekvenciou práce bude porovnanie poetiky socialisticko-realistických diel v 50. a 60. rokoch a v 70. a 80. rokoch 20. storočia v slovenskom a poľskom literárnom kontexte. Z metodologického hľadiska sa bude v práci uplatňovať literárnohistorický prístup v kombinácii s literárnokritickým – doktorand/ka si bude všimáť poetologicko-axiologické aspekty textov, pričom sa interpretačne osobitne zameria na fenomén 60. rokov, a to tak v slovenskej ako aj v poľskej literatúre. Z personálneho aspektu tu bude dominovať prieskum textov od autorov ako V. Mihálik, P. Horov, M. Válek, D. Tatarka, V. Mináč, T. Konwicki, K. Brandys, W. Zalewski, W. Szymborska a i.

3. K rôznym podobám postmoderného výrazu v slovenskej a poľskej próze po roku 1989

On different forms of postmodern expression in Slovak and Polish prose after 1989

Anotácia: Dizertačná práca je zameraná na zmapovanie poetologických špecifik prozaických textov obdobia po roku 1989 na Slovensku a v Poľsku. V interpretačnom fókuse doktoranda budú predovšetkým spoločensky pohnuté, resp. „divoké“ 90. roky, ktoré sa vyznačujú

druhovým a žánrovým eklekticismom, zúčtovaním s metódami socialistického realizmu a frontálnym nástupom postmodernej poetiky, pod ktorou si jednotliví autori socialistického bloku predstavovali bezprostredne po roku 1989 vskutku rôznorodé tendencie. Ťažiskovou sekvenciou práce bude uvažovanie o špecifikách postsocialistickej, resp. stredoeurópskej postmodernej, ktorá sa na rozdiel od napr. francúzskej, americkej či britskej postmodernej naplno rozvinula už v diametrálne odlišnom období a aj politických podmienkach. Z interpretačného aspektu tu bude dominovať prieskum javov ako anestetizácia, tendovanie k experimentu, intertextualita, desubjektívizácia, multifokalita narácie a pod. Dizertačná práca bude zameraná na interpretáciu textov autorov ako P. Pišťanek, V. Balla, E. Hlatký, M. Vadas, I. Dobráková, N. Goerke(ová), W. Kuczok, D. Masłowska, Z. Szczerek a i.

prof. Svitlana Pakhomovova, DrSc. (svitlana.pakhomova@unipo.sk)

1. Slovenská bezekvivalentná lexika v zrkadle ukrajinského jazyka: synchronný aspekt

Slovak non-equivalent lexis in the mirror of Ukrainian language: the synchronous aspect

Anotácia: V dizertácii bude preskúmaná slovenská bezekvivalentná lexika ako objekt konfrontačnej lingvistiky na základe ukrajinčiny. Uvedený jav sa bude sledovať tak v úzkom význame, teda ako etnoreálie, ktoré nemajú príslušný signifikát v ukrajinskom jazyku, ako aj v širokom ponímaní, zahrnujúc termíny, frazeologizmy, propriálnu lexiku atď. Rovnako sa budú skúmať lexikálne jednotky, ktoré majú v ukrajinčine príslušný signifikát, avšak sú označované slovným spojením.

2. Súčasne ukrajinské inovácie vojnového obdobia (od r. 2022)

At the same time, Ukrainian wartime innovations (from 2022)

Anotácia: Súčasná extralingválna situácia na Ukrajine prispela k vzniku veľkého množstva neologizmov spojených s reáliami vojny. V dizertačnej práci sa budú skúmať lexikálne inovácie súčasnej ukrajinčiny v sémantickom a slovotvornom aspekte. Zdroj faktického materiálu: texty publicistického štýlu.

prof. Mgr. Anna Petriková, PhD. (anna.petrikova@unipo.sk)

1. Katolícke a pravoslávne sobášne homílie: axiologický aspekt

Catholic and Orthodox Wedding Homilies: The Axiological Aspect

Anotácia: Téma je aktuálna z hľadiska lingvistických aspektov (skúmanie spôsobov vyjadrenia hodnôt v náboženských textoch, štúdium žánru kázne) aj teolingvistických aspektov (odhaľovanie vzájomných vzťahov medzi kanonickými požiadavkami konkrétnej konfesie a ich jazykovým stvárnením v texte). Cieľom dizertačnej práce je identifikovať a komparatívne zhodnotiť axiologické preferencie v katolíckej a pravoslávnej homiletickej tradícii. Vedecký zámer spočíva v analýze spôsobov včleňovania axiologém do textov katolíckych a pravoslávnych sobášnych homílií.

2. Ľudové názvy cirkevných sviatkov v ruskej a slovenskej gréckokatolíckej pravoslávnej tradícii

Folk names of church holidays in the Russian and Slovak Catholic/Orthodox traditions

Anotácia: Táto téma je aktuálna, pretože modely tvorby ľudových názvov cirkevných sviatkov často jasnejšie odrážajú trendy vývoja hlboko zakorenených procesov v jazykovom systéme, ktoré nie vždy dokážu prejavit' iné triedy onymickej lexiky. Cieľom dizertačnej

práce je skúmať zákonitosti tvorby ľudových názvov cirkevných sviatkov v ruskej a slovenskej gréckokatolíckej/pravoslávnej tradícii. Práca analyzuje obsah pojmu „heortonymum“, tvorí korpus ruských a slovenských názvov sviatkov, realizuje ich lingvistickú klasifikáciu podľa liturgických, lexikálnych a gramatických kritérií a odhaľuje paralely a rozdiely v oboch jazykoch. Výsledky výskumu prispievajú k porovnávacej lingvistike a štúdiu *jazykovo-kultúrnych tradícií*.

3. Reprezentácia pravoslávneho diskurzu na sociálnych sieťach: pragmlingvistický aspekt

Representation of Orthodox Discourse on Social Media: A Pragmalinguistic Aspect

Anotácia: Téma je zameraná na výskum komunikačných a jazykových osobitosti pôsobenia textov ruskej proveniencie na mladého človeka (veriaceho, pochybujúceho o svojej viere, hľadajúceho odpovede na bytostné otázky). V súčasnosti je táto téma veľmi aktuálna vzhľadom na skutočnosť, že jazyk blogov, písomné a ústne komunikáty blogerov výrazným spôsobom dokážu pôsobiť na recipienta, formovať jeho verbálne správanie. Uvedené otázky sú predmetom skúmania mnohých domácich aj zahraničných vedcov. V centre pozornosti stoja komunikačné a jazykové prostriedky, ktoré tvoria isté stratégie pôsobenia textov pravoslávneho kňaza na mládež. Cieľom práce je analýza sémantickej štruktúry tematických celkov, ich kompozície a iných vlastností textu (koherentnosť atď.). V práci je potrebná analýza komunikačných a jazykových prostriedkov textov s požitím najnovších lingvistických poznatkov a metodologických transdisciplinárnych prístupov a interdisciplinaritu hľadísk (všeobecnej teórie textu, textovej lingvistiky, kognitívno-lingvistickej a komunikačnej koncepcie textov).

4. Modelovanie kognitívnych štruktúr sémantických polí "Slovensko" a "Rusko" (na základe asociačného experimentu)

Modelling the cognitive structures of the semantic fields "Slovakia" and "Russia" (based on an association experiment)

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je zistiť aké jazykové prostriedky používa jazyková osobnosť slovenského študenta pri modelovaní kognitívnych štruktúr sémantických polí "Slovensko" a "Rusko". Hlavnou metódou výskumu je asociačný experiment so študentmi, výsledky ktorého majú potvrdiť alebo vyvrátiť predpoklad, že rozmanitosť kognitívnych štruktúr polí v materinskom a cudzom jazyku je podmienená javmi materinskej kultúry a kultúry krajiny cieľového jazyka.

doc. PhDr. Anna Plišková, PhD., univer. prof. (anna.pliskova@unipo.sk)

1. Slovtvorné aspekty rusínskeho jazyka v umeleckej próze Márie Maľcovskej

Word-Formation Aspects of the Rusyn Language in the Prose of Maria Mal'covska

Anotácia: Dizertačná práca bude zameraná na klasifikáciu autorského uplatňovania jednotlivých slovtvorných postupov vo vybranom prozaickom diele/prozaických dielach súčasnej rusínskej spisovateľky Márie Maľcovskej, napísanom v rusínskom spisovnom jazyku. Jadrom výskumu bude slovtvorba jednotlivých slovných druhov s akcentom na substantívne deriváty, ako aj špecifikovanie najproduktívnejších a najmenej produktívnych slovtvorných postupov v súčasnom rusínskom spisovnom jazyku v porovnaní s nárečiami.

2. Riešenie jazykovej otázky karpatských Rusínov na stránkach periodickej tlače v 19. a 20. storočí.

Resolution of the Language Question for Carpatho-Rusyns on the Pages of Periodical Literature in the 19th and 20th Centuries

Anotácia: Dizertačná práca bude zameraná na výskum riešenia otázky spisovného jazyka karpatských Rusínov, reflektovaných vo vybraných tituloch periodickej tlače vydávanej pre Rusínov v 19. a 20. storočí. Pôjde o archívny výskum, v ktorom sa autor/-ka sústreďí na sociolingvistické aspekty vývoja názorov na rusínsku jazykovú otázku v jednotlivých historických etapách, na praktické spôsoby jej riešenia a na ohlasy v prostredí danej society.

doc. PaedDr. Jana Raclavská, Ph.D. (jana.raclavska@osu.cz)

1. Jazykový obraz remeselníka v slovenčine a poľštine na základe ustálených slovných spojení

The linguistic image of a craftsman in Slovak and Polish based on established phrases

Anotácia: Dizertačná práca bude prezentovať výsledky analýzy frazeologických jednotiek týkajúcich sa tradičných remeselníkov v poľštine a slovenčine. Práca bude vychádzať z analýzy ustálených výrazov vybraných z frazeologických slovníkov alebo z jazykového materiálu získaného z terénneho výskumu. Hoci výskumný materiál sa týka jazykov spoločného pôvodu, s podobným kultúrnym a ekonomickým zázemím, výsledky práce poukážu na existenciu rozdielov vo vnímaní charakteristických črt remeselníkov jednotlivých remesiel v oboch jazykoch.

prof. PhDr. Jozef Sipko, Ph.D. (jozef.sipko@unipo.sk)

1. Fragmenty jazykového obrazu Ruska na Slovensku

Fragments of the linguistic picture of Russia in Slovakia

Anotácia: Žiada sa zhromaždiť a zosumarizovať jazykový materiál najmä zo súčasných slovenských médií, v ktorom sa v rôznych súvislostiach zobrazuje Rusko. Z uvedeného materiálu je potrebné vytvoriť konkrétnu (napríklad - osobnosti Ruska a ich obraz), ich klasifikáciu a hierarchiu. Ruská literatúra a jej prezentácia, nové ruské jazykové jednotky a ich preberanie v slovenčine.

2. Jazykové historizmy z ruskej minulosti v súčasnom texte

Linguistic historicisms from Russian history in the present text

Anotácia: Historizmy z dejín Ruska zobrazujú aj súčasné udalosti. V slovenskej tlači často plnia funkciu hodnotiacich jednotiek. Je možné takisto vytvoriť ich klasifikáciu od najstarších čias po súčasnosť, dať ich aktuálnu charakteristiku a zobrazit' spôsob, akým charakterizujú súčasnosť – potomkinove dediny, súčasní bolševici, noví bojari a pod.

3. Lingvokulturologické ukazovatele hodnotiacich textov

Linguo-culturological indicators of evaluative texts

Anotácia: V súčasných médiách je hodnotiaci prvok jeden z prioritných. Okrem priameho hodnotenia na hodnotiacej osi od plusov do mínusov sa používajú hodnotenia nepriame. Ide o rôzne jazykové obrazy z histórie, literatúry, frazeológie a pod., ktoré vyjadrujú hodnotenie

prostredníctvom kontextu, ktorý je skrytý a možno ho odhaliť na základe bohatých textových vedomostí.

4. Lingvokultúrne kódy súčasného ruského smiechu

Linguo-culturological codes of Russian "laughter" today

Anotácia: Prostredníctvom smiechu sa vyjadrujú mnohé charakteristiky konkrétnej etnokultúry. Jednotlivé žánre humoru a satiry v konkrétnom národnom prostredí kódujú najtypickejšie vlastnosti národa. To sa dá spoznať pri porovnaní napríklad ruských anekdot so slovenskými, pričom zisťujeme, pomerne značné odlišnosti. Napríklad v ruskom prostredí takmer neexistujú anekdoty o Cigánoch, v slovenskom sú jedny z najrozšírenejších. Na Slovensku je rozšírená téma Moricka, v Rusku Vovka najmä v školskom prostredí, v Rusku sú stále rozšírené anekdoty o rádiu Jerevan, ktoré sú relatívne známe aj u nás.

5. Kognitívne aspekty neosobných viet v rusko-slovenskom porovnaní

Cognitive aspects of impersonal sentences in Russian-Slovak comparison

Anotácia: Syntaktické štruktúry majú svoju kognitívnu základňu, v rámci ktorej vyjadrujú konkrétne poznávacie schopnosti človeka. Neosobné vety v ruštine zdôrazňujú určitú mieru poznatkov o vzťahu udalosti a subjektu. V takých vetách ako: Сегодня светает быстро - gramatický subjekt neexistuje, iba logický. Dôraz sa kladie na udalosť. Uvedené vety sú v ruštine pomerne rozšírené a ich kognitívne a etnokultúrne bohatstvo sa dá objektivizovať pri ich porovnaní s inými jazykmi.

doc. Mgr. Ivana Slivková, PhD. (ivana.slivkova@unipo.sk)

1. Metamorfózy kultúrnej identity v súčasných interkultúrnych kontaktoch Slovanov

Metamorphoses of cultural identity in contemporary intercultural contacts of Slavs

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je identifikovať a sledovať postupné zmeny v kultúrnej sebaidentifikácii Slovanov v stredoeurópskom literárnom priestore. Interpretácia kultúrnych znakov, predovšetkým jazykovej otázky ako napr. silnejúca/slabnúca otázka bilingvizmu, a ich premien pod vplyvom súčasného spoločensko-politického diania umožňuje vymedziť interkultúrne kompetencie autorov i recipientov. Zároveň poukazuje na mieru stereotypizácie a konzervatizmu ako elementov, ktoré kultúru uzatvárajú pred vonkajšími vplyvmi a vedú k oslabovaniu interkultúrneho porozumenia a povedomia.

2. Podoby a premeny revolty v slovanských literatúrach po roku 2000

Forms and transformations of revolt in Slavic literature after 2000

Anotácia: Dizertačná práca sa bude zameriavať na identifikáciu a interpretáciu vybraných textov východoslovanských a západoslovanských literatúr reflektujúcich revolučné pohyby v slovanských krajinách po roku 2000. Okrem interpretačného aspektu bude dôležitou súčasťou výskumu sledovanie postupných premien žánrových foriem takto zameranej literatúry, pri ktorých možno sledovať nielen narušanie hraníc jednotlivých žánrov, ale aj inováciu v spôsobe prezentácie literárneho diela smerom k radikalizmu a otvorenej performatívnej výpovedi.

prof. Mgr. Marta Vojteková, PhD. (marta.vojtekova@unipo.sk)

1. Lexikálne inovácie v slovanských jazykoch

Lexical Innovations in Slavic languages

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je deskripčia, explanácia a medzijazyková komparácia lexikálnych inovácií v slovenčine a druhom slovanskom jazyku. Pozornosť sa bude zameriavať najmä na postupy formálneho a sémantického obohacovania lexiky, systémovú typológiu neologizmov, identifikáciu a zastúpenie jednotlivých typov vo vybranej oblasti (napr. odievanie, stravovanie, bývanie), podmienenosť lexikálnych inovácií kultúrou etnika.

2. Sekundárne prepozície v slovanských jazykoch

Secondary Prepositions in Slavic languages

Anotácia: Okrem lexém, ktorým sa už oficiálne priznal status predložiek, existuje v jazyku celý rad lexikálnych jednotiek či konštrukcií, ktoré nie sú v lexikografických prameňoch zachytené ako predložky, ale na prvý pohľad sa ako predložky správajú. Cieľom dizertačnej práce bude identifikácia, prehodnotenie a následné zachytenie novej vrstvy sekundárnych predložiek v slovenčine a druhom slovanskom jazyku, čo si bude vyžadovať vymedzenie kritérií, na základe ktorých je možné uznať konkrétnu jednotku za druhotnú predložku, ako aj prácu s národnými korpusmi.

3. Lingvistické aspekty poľsko-slovenských prekladov medicínskych textov

Linguistic Aspects of Polish-Slovak Translations of Medical Texts

Anotácia: Pozornosť sa bude v dizertačnej práci zameriavať na poľsko-slovenské preklady odborných medicínskych textov. Cieľom práce bude zmapovanie stavu v oblasti národnej i medzinárodnej medicínskej terminológie; identifikácia problémov, ktoré vznikajú pri preklade medicínskej lexiky a ich riešenie; analýza a opis širokého spektra lingvistických otázok, ku ktorým v procese prekladu tohto typu textov dochádza. Pri výskume sa budú ako zdrojové texty využívať primárne národné a webové korpusy slovenského a poľského jazyka.

Študijný odbor: filológia

Študijný program: prekladateľstvo a tlmočníctvo

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. PaedDr. Alena Kačmárová, PhD.

Školitelia (v abecednom poradí), ich afiliácia a jazyková špecializácia:

Doc. Mgr. Ján Drengubiak, PhD.	IGAR	francúzština, angličtina
Doc. Mgr. et Mgr. Ján Gavura, PhD.	ISMŠ	slovenčina/angličtina
Prof. PhDr. Ľubomír Guzi, PhD.	IRU	ruština
Doc. PaedDr. Mária Imrichová, PhD., univ. prof.	IPT	slovenčina
Doc. Mgr. Ján Jambor, PhD.	IGAR	nemčina
Prof. PaedDr. Alena Kačmárová, PhD.	IPT	angličtina
Doc. Mgr. et Mgr. Anabela Katreničová, PhD.	IGAR	latinčina, francúzština
Prof. PhDr. Peter Káša, CSc.	ISS	slovenčina/čeština/polština
Prof. Mgr. et Mgr. Adriána Ingrid Koželová, PhD.	IGAR	francúzština, španielčina
Doc. Mgr. Jarmila Kredátusová, PhD.	IU	ukrajinčina
Doc. Mgr. Nikoleta Mertová, PhD.	IRO	ruština
Doc. Mgr. Marek Mitka, DiS. art., PhD.	ISS	slovenčina/polština
Doc. PaedDr. Martina Petriková, PhD.	IPT	slovenčina
Doc. PaedDr. Slavomíra Tomášiková, PhD.	IGAR	nemčina
Doc. Mgr. Ingrida Vaňková, PhD.	IPT	angličtina
Prof. Mgr. Marta Vojteková, PhD.	ISS	slovenčina/polština

doc. Mgr. Ján Drengubiak, PhD. (jan.drengubiak@unipo.sk)

1. Rozprávanie a metarozprávanie ako prekladateľský problém v literatúre pre deti mládež

Narration and metanarration as a translation challenge in children's and young adult literature

Rozprávanie, základná kategória každého naratívneho textu, často prechádza do tzv. metanarácie. Jednou z jej funkcií je okrem zviditeľnenia rozprávača aj to, že rozprávač čitateľovi vysvetlí svoje postoje, spôsob výstavby príbehu, vedie s ním akýsi dialóg, ironizuje svoju pôvodnú výpoveď a podobne. Je to mimoriadne účinný spôsob formovania čitateľa, či už modelového alebo empirického, a zároveň jeden zo spôsobov ako literárny text rozvíja empatiu čitateľov. Tieto postupy sú vlastné aj literatúre pre deti a mládež, na ktorú sa práca zameria. Predmetom výskumu je analýza naratívnych textov a rôznych stratégií používaných na vytváranie metanaratívnych pasáží. Menia sa tieto stratégie v závislosti od veku cieľovej skupiny čitateľov? Ako k týmto pasážam pristupujú prekladatelia? Líši sa ich prístup v rôznych kultúrach?

2. Cenzúra a editorské zásahy v preklade

Censorship and editorial interventions in translation

Štyri desaťročia skúsenosti s totalitným režimom na Slovensku zanechali výrazné stopy aj v oblasti prekladovej literatúry. Niektoré diela, napríklad romány J. Verna, vychádzali vo viacerých reedíciách, pričom sa často stávalo, že jeden a ten istý preklad prechádzal rôznymi etapami editorských zásahov. Práca vychádza z predpokladu, že kritika prekladu dokáže pomocou porovnávacej analýzy odhaliť mieru týchto zásahov, ich povahu, ako aj ich prípadnú ideologickú motiváciu. Predmetom výskumu môže byť dielo, ktoré bolo čitateľsky

úspešné natoľko, že vyšlo opakovane v období rokov 1948–1989 a zároveň bolo publikované aj pred rokom 1948 alebo po roku 1989. Túto podmienku spĺňajú napríklad romány J. Verna.

doc. Mgr. et Mgr. Ján Gavura, PhD. (jan.gavura@unipo.sk)

1. Preklad básnického textu ako vedecká analýza umeleckého procesu

Translation of poetic text as an analysis of the artistic process

V rámci výskumu prekladu sa pri preklade básnického textu naráža na najväčšie limity, výnimky a osobitné pravidlá, ktoré vyplývajú z jedinečnej povahy predlohy – žánru poézie. Táto originalita a variabilita sa ďalej prenášajú do procesu prekladu a do výsledného tvaru a významu textu v cieľovom jazyku. Dizertačná práca sa zameria na analýzu individuálnych riešení a ich odborné zdôvodnenie. Práca môže mať niekoľko smerovaní výskumu: predmetom výskumu môže byť analýza prekladovej metódy jedného autora; porovnanie metódy prekladu jedného autora viacerými prekladateľmi, prípadne výskum zameraný na vyhranený typ poézie (voľný verš, viazaná poézia, slam poetry a ďalšie).

prof. PhDr. Ľubomír Guzi, PhD. (lubomir.guzi@unipo.sk)

1. Problematika prekladu historickej lexiky v dielach V. O. Kľučevského

Translating historical terms and lexis in M. O. Klyuchevski's works

Ruské jazykové a historické povedomie bolo do značnej miery ovplyvnené niekoľkými autoritatívnymi intelektuálmi z oblasti historickej spisby. Postupne sa sformovali ako profesionálni historici, no základ pre ich tvorbu položila často ich novinárska alebo literárna činnosť. Tým aj ich texty predstavovali rôznu podobu fikčného, to jest beletristického a exaktného, historického naratívu. Ich diela boli preložené iba čiastočne, odrážajúc pritom súdobý stav cieľových jazykov vo vzťahu k exaktnosti či defektnosti v znalostiach ruských historických reálií. Takýmto autorom bol aj V. O. Kľučevskij, ktorý vytvoril rad prednášok z dejín Ruska, ktoré boli zhrnuté do piatich kníh známych ako Dejiny Ruska alebo Prednášky z dejín Ruska. Na jeho prácach nielenže vyrástla intelektuálna elita ruských a sovietskych historikov, ale boli odrazovým mostíkom pre rozvoj intelektuálneho myslenia v krajine bez ohľadu na jej ideologickú základňu. Predstavujú bohatý materiál pre analýzu historickej lexiky, terminológie a historickej frazeológie. Jeho citáty sa objavujú v literárnych aj historických dielach, preto je nutné vedieť zareagovať presnou prekladovou ekvivalenciou, čo si vyžaduje znalosti ruskej histórie a historických ekvivalentov alebo substituentov. Potenciálny výskumník tejto problematiky by mal mať znalosti prinajmenšom anglického a ruského jazyka, aby bol schopný v komparatívnom pláne zachytiť a analyzovať problémové miesta prekladateľských techník, používaných pri preklade takéhoto druhu diel.

2. Preklad historickej lexiky, historických a súčasných reálií v trojdielnej filmovej komédii Návštevníci (Les Visiteurs)

Translation of historical lexicon (history words), historical and contemporary realities in the three-part film comedy The Visitors (Les Visiteurs)

Práca je zameraná na preklad historickej lexiky a reálií, spojených s vytvorením historického a súčasného prostredia, na pozadí ktorých sa odohrávajú osudy aktérov francúzskych komédií režiséra Jeana-Marie Poirého (Gauberta) Návštevníci (1993), Návštevníci 2: V chodbách času (1998), Návštevníci 3: Revolúcia (2016) Návštevníci: Cesta do Ameriky (2001) (Just

Visiting). Autor práce by mal poskytnúť komparatívnu analýzu francúzskeho originálu s prekladmi do slovenčiny, češtiny, ruštiny a v prípade amerického rimejku Just Visiting, taktiež do angličtiny. V práci je nevyhnutné charakterizovať historický podtext vrcholného stredoveku 12. storočia čias Ľudovíta VI. (Louis VI, „le Gros“) s jeho hlavnými rysmi, ktoré sú použité v replikách filmu v porovnaní s realitou súčasnosti, to jest Francúzskom od 1. polovice 90. rokov XX. st. do 20. rokov XXI. st. (v prípade Just Visiting ide o americké a anglické reálie). Pri analýzach pôjde o excerpciu historickej lexiky francúzskej stredovekej proveniencie (nie zložitej, vo filmoch je prítomná iba v náznakoch pre porozumenie súčasného diváka) a súčasnej francúzštiny, jej porovnanie v slovenskom, českom, ruskom a anglickom preklade (s dôrazom na niekoľko dostupných verzií ruského prekladu). Ďalšou zložkou a prínosom práce by malo byť odhaľovanie alúzií, okrídlených výrazov, kalambúrov, jazykových hier narážok na súčasný stav v spoločnosti a pod., ako aj spôsobov, ako sa s tým vyrovnali prekladatelia národných verzií filmov, aby nestratili na komediálnosti so zachovaním originálneho satirického naratívu.

doc. PaedDr. Mária Imrichová, PhD., univ. prof. (maria.imrichova@unipo.sk)

1. Komparácia interlingválnych onymických systémov a identifikácia proprií

Comparison of interlingual onymic systems and identification of proper names

Obsahom a cieľom práce bude opis štruktúry onymických systémov vybraných jazykov vrátane slovenčiny, oficiálnej onymickej terminológie v porovnávaných jazykoch a odraz hraníc apelatív a proprií vo formálnej podobe mena/názvu, ako aj identifikácia rozdielov v chápaní propriálneho systému a vplyv translátov na ortografický systém slovenčiny s ohľadom na pravopisnú kodifikáciu. Na príklade ortografie chrématoným (napr. dokumenty, názvy ulíc, názvy obchodov a firiem a pod.) z hľadiska ich oficiálnej podoby/štruktúry, funkcie a pravopisnej kodifikácie identifikovať translatické prieniky do slovenského chrématonymického subsystému a rozdielne prístupy v porovnávaných jazykoch.

2. Komparácia funkcií interpunkcie v slovenčine a angličtine/nemčine/ruštine

Comparison of punctuation marks functions in Slovak and English/German/Russian

Cieľom práce bude vypracovať systém interpunkcie v najmenej dvoch jazykoch vrátane slovenčiny a porovnať ich zhodné a rozdielne funkcie, formy a použitie. Zistenia overiť vo vybranom type do slovenčiny preložených písomných komunikátov (publicistika, administratívno-právne dokumenty, skriptá, školské práce, internetový žáner a pod.) a zistiť mieru vplyvu odlišností interpunkcie na slovenskú verziu translátu, príp. vplyv na slovenský jazykový systém, identifikovať a formulovať príčiny. Výsledky spracovať do kompendia, ktoré bude prehľadne spracúvať interpunkciu a odporúčania ich používania pri preklade.

doc. Mgr. Ján Jambor, PhD. (jan.jambor@unipo.sk)

1. Porovnávací analýza slovenských a českých prekladov kriminálnych románov Friedricha Dürrenmatta

The Comparative Analysis of Slovak and Czech Translations of Friedrich Dürrenmatt's crime novels

Predmetom výskumu dizertácie sú zvolené slovenské a české preklady kriminálnych románov švajčiarskeho po nemecky píšuceho autora Friedricha Dürrenmatta (1921 – 1990). Do úvahy prichádzajú nasledovné preklady: Sudca a jeho kat (Perla Bžochová, 1969; editorka

druhého vydania Jana Wild Bžochová, 2005), Sľub (Daniela Humajová, 1991), Justícia (Daniela Humajová, 1991), Soudce a jeho kat (Rio Preisner, 1964), Soudce a jeho kat (Jaroslav Hulák, 1971), Soudce a jeho kat (Jaromír Povejšil, 1989; redaktorka druhého vydania Magdalena Wagnerová, 2001), Slib (Bohumil Černík, 1964), Slib (Jaromír Povejšil, 1989) a Justice (Gabriela Veselá a Jiří Veselý, 1995). Cieľom práce je kritické zhodnotenie jednotlivých prekladov s osobitným zreteľom na špecifické problémy prekladu Dürrenmattovej prózy, akými sú geografické, politické a kultúrne reálie, helvetizmy, vysoká frekvencia nepriamej reči, komplikovaná stavba vety (dlhé zložené súvetia a parentézy), satira a irónia či intertextové odkazy. V prípade románu Soudca a jeho kat je potrebné analyzovať aj adekvátnosť redakčných zásahov pri druhom vydaní prekladu. Výskum translátov sa uskutoční na pozadí ich historických súvislostí – počínajúc okolnosťami ich vzniku cez dobový literárny kontext až po ich recepciu. Práca odpovie i na otázku, či sú predmetné preklady pre dnešného čitateľa zrozumiteľné, resp. či existuje potreba vzniku nových prekladov.

prof. PaedDr. Alena Kačmárová, PhD. (alena.kacmarova@unipo.sk)
nevypisuje tému pre ak. rok. 2026/2027

doc. Mgr. et Mgr. Anabela Katreničová, PhD. (anabela.katrenicova@unipo.sk)

1. Recepčia Augustínových filozofických diel v anglofónnych/frankofónnych prekladoch *The Reception of Augustine's Philosophical Works in Anglophone/Francophone Translations*

Augustínove filozofické diela sú aj v súčasnosti predmetom skúmania z filozofického i terminologického pohľadu. Predmetom výskumu dizertačnej práce bude extrahovať filozofickú terminológiu a porovnať jej prekladové varianty v anglofónnych a/alebo frankofónnych prekladoch i adekvátnosť samotného prekladu. Rovnako potrebné bude zamerať sa na porovnanie prekladov v anglickom a/alebo francúzskom jazyku v ich celistvosti, zhodnotiť mieru ich adekvátnosti či významových posunov, ku ktorým pri prekladoch mohlo dôjsť. Do komparatívnej analýzy bude nevyhnutné zaradiť aj jestvujúce slovenské preklady, zhodnotiť ich správnosť, prípadne navrhnúť ich adekvátnejšie prekladové varianty. Samotné koncipovanie práce si vyžaduje aspoň orientačné znalosti filozofie a latinského jazyka.

2. Obraz ženy a jeho vývoj v dielach Aurélie Augustína *The image of woman and its development in St. Augustine's works*

V súčasnej odbornej literatúre stále chýbajú hlbšie, ucelené štúdie o postavení žien v jednotlivých historických obdobiach, ktoré by umožnili zmapovanie vývoja tejto problematiky. Predmetom dizertačnej práce preto bude extrakcia z Augustínových diel informácií týkajúcich sa žien vo všeobecnosti a ich postavenia v spoločnosti. V druhej fáze bude potrebné zhodnotiť vývoj Augustínovho pohľadu na ženy a ich miesto v rodine i spoločnosti, poukázať na teoretické východiská Augustínovho presvedčenia i mieru jeho prínosu a vplyvu na neskoršie obdobia v tejto otázke.

prof. PhDr. Peter Káša, CSc. (peter.kasa@unipo.sk)

1. Umelecké preklady a formovanie národných kultúr v stredoeurópskom kontexte *Literary Translation and Formation of National Cultures in the Central European Context*

V práci sa budú reflektovať určujúce a profilové preklady umeleckých textov do slovenčiny, češtiny, poľštiny (možno aj maďarčiny a ukrajinčiny), ktoré vznikli a boli publikované v období rokov (1800 -1870). Texty budú prezentované nielen v reláciách jednotlivých národných kultúr, ale aj (najmä) v interkultúrnych súvislostiach a komparatívnom zrkadle, Práca načrtne základné tendencie, ktoré aj cez prekladateľské projekty a zámery zjednocovali i diferencovali.

2. Preklady historických próz v strednej Európe (Genéza, kontexty a kritická reflexia) *Translations of Historical Prose in Central Europe (Genesis, Contexts and Critical Reflection)*

Práca poskytne prehľad vzájomných prekladov historických próz (slovenskej, českej, poľskej, ukrajinskej a maďarskej literatúry). Budú sa sledovať estetické aj spoločensko-politické stratégie výberu autorov a tém ako aj kontextuálne tendencie v jednotlivých historických obdobiach. Cieľom práce bude aj snaha pomenovať prekladateľské koncepcie (školy), (re)aktualizované preklady diel ako aj ich dlhodobú kritickú reflexiu.

prof. Mgr. et Mgr. Adriána Koželová, PhD. (adriana.kozelova@unipo.sk)

1. Prekladateľské kompetencie v slovenskom edukačnom prostredí *Translation Competences in Slovak Translator Training*

Navrhovaná dizertačná práca sa zameriava na výskum postavenia a funkcie prekladateľských kompetencií v slovenskom vysokoškolskom edukačnom prostredí so zameraním na translatologické študijné programy. Predmetom výskumu je analýza, do akej miery sú prekladateľské kompetencie v procese výučby prekladateľských disciplín uplatňované ako vedomý a systematický metodický nástroj, alebo naopak ako spontánny, implicitný pedagogický prístup vyplývajúci z individuálnych didaktických stratégií pedagógov. Práca bude skúmať, či integrácia prekladateľských kompetencií do didaktiky prekladu v slovenskom edukačnom prostredí prebieha cielene, na základe teoretických modelov a didaktických koncepcií, alebo skôr intuitívne, ako prirodzená súčasť pedagogickej praxe. Zároveň sa zameria na identifikáciu preferovaných pedagogických prístupov na fakultách, kde sa realizujú translatologické študijné programy, a na analýzu ich vzťahu k súčasným teóriám prekladateľských kompetencií. Výskum bude sledovať, ako sú prekladateľské kompetencie chápané nielen ako nástroj hodnotenia kvality prekladu, ale aj ako koncepčný rámec pre prípravnú fázu prekladania, teda pre fázu analýzy textu, práce s kontextom, kultúrnymi referenciami, zdrojmi, stratégiami rozhodovania a plánovania prekladateľského procesu. Osobitná pozornosť bude venovaná ich funkcii v didaktike prekladu ako nástroju rozvoja prekladateľského myslenia, profesionality a strategickej kompetencie študentov.

2. Metakritická kompetencia prekladateľa *A Translator's Metacritical Competence*

Navrhovaná dizertačná práca sa zameriava na koncept metakritickej kompetencie prekladateľa ako špecifickej, doposiaľ explicitne nesystematizovanej zložky prekladateľských kompetencií v slovenskom translatologickom prostredí. Výhodiskom výskumu je skutočnosť, že hoci pojem prekladateľských kompetencií v slovenskom teoretickom a praktickom translatologickom prostredí prešiel postupným vývojom smerom k presnejšiemu vymedzeniu, stále neexistuje jednotná terminologická ani obsahová kodifikácia ich štruktúry. Tento prirodzený, organický vývoj translatologického myslenia zároveň vytvára priestor pre

identifikáciu a konceptualizáciu kompetencií, ktoré v prekladateľskej praxi existovali dlhodobo, no neboli explicitne pomenované, kategorizované ani teoreticky uchopené. Za takúto kompetenciu možno považovať metakritickú kompetenciu, ktorá je v translatológii prítomná implicitne od počiatkov prekladateľskej činnosti ako prirodzená súčasť hodnotenia prekladu, reflexie kvality, profesionálneho sebahodnotovania a kritického myslenia o prekladateľskej práci. Súčasný vývoj translatologických prístupov, hodnotiacich nástrojov a modelov sebahodnotenia prekladateľského výkonu však čoraz zreteľnejšie smeruje k potrebe jej samostatného teoretického vymedzenia ako špecifickej kompetencie. Cieľom práce je konceptualizovať metakritickú kompetenciu prekladateľa ako komplexnú schopnosť kritického myslenia, sebahodnotenia, interpretácie kritiky prekladu a aktívnej práce s hodnotiacimi diskurzmi v prekladateľskom prostredí, a to v aktuálnom kontexte umelej inteligencie. Práca sa bude sústreďovať na zber, triedenie a interpretáciu názorov na kritiku prekladu, na analýzu kritiky prekladu ako nástroja profesionálneho sebahodnotenia prekladateľa a na identifikáciu diskurzívnych modelov hodnotenia prekladu. Na tomto základe bude vytvorený teoretický model metakritickej kompetencie, ktorý bude definovať jej štruktúru, funkcie, vnútorné zložky a jej vzťah k ostatným prekladateľským kompetenciám. Výsledkom práce bude systematické teoretické vymedzenie metakritickej kompetencie ako integrálnej súčasti profesionálnej prekladateľskej expertízy a jej ukotvenie v translatologickej teórii. Práca prispeje k rozvoju teórie prekladateľských kompetencií, k výskumu prekladovej kritiky, k reflexii profesionality prekladateľa a k rozvoju hodnotiacich a sebahodnotiacich modelov v translatologickej praxi.

3. Prekladateľské kompetencie pred konceptualizáciou pojmu v literárnom preklade v historicko-recepčnom a paratextovom kontexte

Translation Competences before the Conceptualization of the Term in Literary Translation Studies within a Historical-Reception and Paratextual Framework

Navrhovaná dizertačná práca sa zameriava na výskum prekladateľských kompetencií pred ich teoretickou konceptualizáciou, teda v období, keď sa pojem „prekladateľská kompetencia“ ešte ako terminus technicus systematicky nepoužíval (do približne roku 2000), no prekladateľská prax už implicitne obsahovala jasne identifikovateľné súbory zručností, stratégií, postojov a pracovných postupov. Výskum bude realizovaný v rámci literárneho prekladu a jeho cieľom je rekonštruovať tzv. predchodcov prekladateľských kompetencií prostredníctvom historicko-recepčnej a paratextovej analýzy prekladovej literatúry. Predmetom skúmania budú najmä paratexty prekladových diel, ako sú prológy, epilógy, doslovy, poznámky prekladateľov, edičné poznámky, obálky kníh a sprievodné texty, ako aj recepčné texty v podobe recenzií, literárnokritických reflexií a odborných článkov v kultúrnych a literárnych periodikách. Osobitná pozornosť bude venovaná časopisu *Revue svetovej literatúry* ako kľúčovému zdroju recepčných a metatextových výpovedí o literárnom preklade. Práca sa bude sústreďovať na to, ako prekladatelia reflektovali vlastnú prácu, aké zručnosti a schopnosti považovali za kľúčové pre výkon prekladateľského povolania, aké stratégie používali pri práci s kultúrne špecifickými prvkami, lingvokulturémami, intertextovými a kultúrnymi referenciami a ako sa tieto aspekty premietali do dobovej recepcie prekladových diel. Výskum bude sledovať diskurz o preklade a prekladateľovi v literárnom a kultúrnom priestore, pričom cieľom bude identifikovať implicitné modely profesionality, odbornosti, authority a kultúrnej mediácie v pred-digitálnej ére. Osobitný význam bude mať historická perspektíva výskumu, ktorá umožní rekonštruovať pracovné modely prekladateľov v období pred digitalizáciou, teda v čase, keď neexistoval bezprostredný prístup k elektronickým databázam, digitálnym korpusom, online slovníkom a *de facto* akýmkoľvek informačným zdrojom. Cieľom dizertačnej práce je identifikovať a

systematizovať predchodcov prekladateľských kompetencií ako súbor implicitných zručností, stratégií, postojov a profesijných modelov, ktoré formovali literárny preklad ešte pred vznikom teoretického konceptu prekladateľských kompetencií. Výskum prispeje k historickému výskumu prekladateľstva, teórii prekladateľských kompetencií, výskumu literárnej recepcie, prekladovej kulturológii a dejinám literárneho prekladu.

doc. Mgr. Jarmila Kredátusová, PhD. (jarmila.kredatusova@unipo.sk)

1. Zobrazenie etnických jazykových komponentov ukrajinských ľudových rozprávok v slovenskom preklade

The Representation of Ethnic Language Components in the Slovak Translation of Ukrainian Folk Tales

Rozprávka ako žáner odovzdáva budúcim generáciám informácie o ich histórii, bežnom každodennom živote, o prežívaní a pocitoch človeka, ktoré sú odzrkadlené v slovných formách. Pre prekladateľa však znamenajú nielen problém adekvátneho zobrazenia všetkých etnických jazykových komponentov, ale aj recepciu čitateľom inej kultúry, zvykov, tradícií. Téma umožňuje sústrediť výskum na odkrývanie poznávacej sémantiky umeleckého textu, najmä na odkrývanie etnickej jazykovej špecifickosti štruktúrno-sémantických a funkčno-pragmatických komponentov. Cieľom bude odokrytie etnických komponentov, určenie ich miesta v štruktúre ukrajinských ľudových rozprávok a ich slovenských prekladov, ako aj nájdanie spôsobov zobrazenia etnickej sémantiky.

2. Pomenúvacie štruktúry osôb, predmetov a miest v slovenských a ukrajinských prekladoch čitateľsky známych knižných prác – originálov z iného svetového jazyka

Naming Structures of People, Objects and Places in Slovak and Ukrainian Translations of Well-known Books – Original Works from Different World Languages

Pôjde o porovnanie vnútorných a vonkajších pomenúvacích štruktúr lexikálnych jednotiek viacerých lexikálno-sémantických tried osôb, predmetov a miest (aj mýtických) vzhľadom na ich originálne podoby (podoby v origináli). Odkrývať sa budú tieto štruktúry prostredníctvom uplatnenia rôznych motivácií, a teda aj pomenovania spôsobov ich utvorenia. Cieľom bude nájsť adekvátne možnosti prekladu týchto pomenúvacích jednotiek v oboch cieľových jazykoch.

3. Žánrová typológia a charakteristika súdnych textov v slovenčine a v ukrajinčine a spôsoby ich prekladu

Genre Typology and Characteristics of Judicial Texts in the Slovak and Ukrainian Languages and Ways of their Translation

Štylistická diferenciácia právneho jazyka je podmienená veľmi širokou plochou jeho uplatnenia: zákonodarstvo, súdnictvo, notárstvo, administratíva, právna náuka a vzdelanie v nej, právna informácia, právna publicistika. Každú z týchto komunikatívnych a funkčných podoblastí možno charakterizovať súborom špecifických črt, funkcií, inventára jazykových prostriedkov, kompozičných pravidiel podľa typológie a žánrového vymedzenia právnych textov, ktoré do nej patria. V dizertačnej práci sa zameriame na podoblasť súdnictva, opíšeme osobitosti právneho jazyka v tejto podoblasti, vymedzíme žánrovú typológiu súdnych textov, opíšeme zákonitosti výberu a použitia jazykových prostriedkov (lexika, frazeológia, sémantika, morfológia a syntax) podľa žánrov osobitne pre slovenčinu a osobitne pre

ukrajinčinu a sformulujeme základné odporúčania ako prekladať analyzované súdne texty z ukrajinčiny do slovenčiny alebo opačne, t. j. zo slovenčiny do ukrajinčiny.

4. Audiovizuálny preklad na Ukrajine: norma hovoreného jazyka v ukrajinskom dabingu

Audiovisual translation in Ukraine: the norm of spoken language in Ukrainian dubbing

Ukrajina má zákonné požiadavky (platnú legislatívu) na to, aby vysielané a premietané filmy a seriály mali ukrajinskú jazykovú lokalizáciu – buď dabing alebo titulkovanie, prednosť sa dáva plnému dabovaniu pred tzv. lektorským. Na Ukrajine sa robustne rozvíja a je právne podporovaný, vznikajú a pracujú profesionálne štúdiá, porovnať môžeme situáciu po roku 2014 a po roku 2022. Hlavné problémy takéhoto prekladu je nedostatok skúsených AV prekladateľov, najmä pre streamingovú a seriálovú produkciu, personál je často bez dôkladnej prípravy a tréningu, slabá je kontinuita mentoringu (vojna, migrácia, prerušované projekty). Dôsledkom sú nepresné synchronizácie, zjednodušené dialógy, slabšia jazyková redakcia. Nevyjasnenou zostáva norma hovoreného štandardu, ukrajinčina má slabšie kodifikovaný hovorový register než niektoré iné jazyky. Nie je nateraz celkom jasné ako prekladať slang, ako znie prirodzený filmový dialóg v ukrajinčine. Vzniká konflikt medzi purizmom a autentickosťou, nejednotný je štýl naprieč viacerými titulmi. Príčinou je aj fakt, že predtým existovala tradícia ruských prekladových modelov, staršie klišé, frázy a rytmus boli prevzaté z ruštiny, dôsledkom bola interferencia. Práve tieto otázky môžu byť predmetom výskumu v dizertačnej práci.

doc. Mgr. Nikoleta Mertová, PhD. (nikoleta.mertova@unipo.sk)

1. Konceptuálna metafora z oblasti politického diskurzu ako prekladateľský problém

A conceptual metaphor of political discourse as a translation problem

Predmetom práce je konceptuálna metafora a jej informačná hodnota v politickom a vo verejnom diskurze, ovplyvnenom politickým diskurzom. Práca predpokladá výskum konkrétnych komunikačných (kontrastných; konfliktných; súmerateľných) línii politického diskurzu v rôznych jazykových prostrediach, vytypovanie konceptuálnych metafor s konkrétnou intenciou a ich preklad v cudzom jazyku. Predmetom komparácie (aj kritiky stupňa ekvivalentnosti, zachovania informačnej hodnoty metafory) bude metodika prekladu extrahovaných metafor, analýza ich informačnej hodnoty, ich klasifikácia (antropomorfná, zoomorfná etc.), zachytenie diskrepancií v preklade. Analýza výskumného materiálu predpokladá znalosť slovenčiny a ruštiny. Tematické zameranie práce je možné po vzájomnej dohode s doktorandom modifikovať.

2. Východiská a špecifiká prekladu ruskej a slovenskej anatomickej terminológie

The Background and distinctiveness of translation of Russian and Slovak anatomical terminologies

Súčasná lekárska terminológia, predovšetkým anatomická, ktorou sa stabilizovala latinčina ako záväzný jazyk anatomickej terminológie (*lingua franca*), prešla od svojho vzniku a prvého systematizujúceho konceptu v podobe Bazilejskej anatomickej nomenklatúry (*Basiliensia Nomina Anatomica*), vydané v roku 1895 ďalšími modifikáciami a redakciami (Jenská anatomická nomenklatúra 1935, Parížska anatomická nomenklatúra 1955 etc.). Posledná z revízií, ktorých bolo celkovo 11 bola vydaná v roku 1998 s názvom *Terminologia Anatomica* (vydavateľstvo Stuttgart: Georg Thieme; FCAT a IFAA) a je zatiaľ najaktuálnejšou a

najstabilnejšou verziou a predstavuje všeobecne záväznú medzinárodnú normu. V ruskojazyčnom prostredí zohral významnú úlohu pri formovaní a zjednotení ruskej anatomickej nomenklatúry Slovník anatomických termínov P. I. Karuzina z roku 1929. Pôvodná formulácia Karuzinovho slovníka bola mnohokrát prerokovaná na Všeruskom zväze anatómov, histológov a embryológov a jej verzia, zodpovedajúca Parížskej anatomickej nomenklatúre bola prijatá v roku 1970 a vydaná v roku 1972. Finálna *Terminologia Anatomica* bola prijatá na IV Všeruskom zväze anatómov, histológov a embryológov v Iževsku v roku 1999. Anatomická nomenklatúra pozostáva z jednoslovných termínov, kompozít (hybridných aj striktné latinských) či viacslovných pomenovaní, prevažne latinskej proveniencie. Výskum si kladie za cieľ poukázať na 1. morfológické, slovtvorné a lexikálne odlišnosti (motivácia) termínov v ruskom a slovenskom jazyku a demonštrovať, do akej miery dokáže konkrétny jazyk (jazyková mutácia termínu) formovať a modifikovať ekvivalent pôvodného latinského termínu, resp. ovplyvniť slovenský a ruský ekvivalent latinského termínu/ hybridného kompozita (napr. lymfadenoidný vs. lymfatický/ Waldeyerov lymfatický okruh// anulus Waldeyeri// anulus lymphoideus pharyngis// Waldeyer's tonsillar ring// Лимфатическое глоточное кольцо, кольцо Пирогова – Вальдейера, лимфоэпителиальное глоточное кольцо, лимфаденоидное глоточное кольцо, лимфоидное кольцо). Práca predpokladá zber materiálu, sumarizáciu a identifikáciu problémov pri preklade, návrhov riešení s využitím translatologických metód a stratégií prekladu. Výskumné zdroje sú lokalizované v korpusoch, databázach lekárskej terminológie, nomenklatúrach (SK – RU), odborných a vedeckých publikáciách.

doc. Mgr. Marek Mitka, PhD., DiS.art. (marek.mitka@unipo.sk)

1. Kultúrno-semiotické špecifiká prekladu básnického/prozaického textu z poľštiny do slovenčiny

Cultural-semiotic Specifics of Translating a Poetic/Prosaic Text from Polish into Slovak

Téma je zameraná na interpretačnú analýzu prekladových textov v širšom komunikačnom poli literárnej teórie a kritiky, pričom predpokladá aplikovanie celého spektra “nástrojov” teórie prekladu, resp. translatológie. Doktorand tu môže naplno využiť svoje jazykové kompetencie v rámci východiskového a cieľového jazyka, hĺbkovo analyzovať kvalitu skúmaných, čiže už existujúcich prekladov a na druhej strane má priestor ponúknuť v rámci riešenia témy i svoj vlastný preklad zvoleného umeleckého textu a na ňom v procese prekladu demonštrovať selekciu optimálnych prekladateľských riešení na pozadí širších kultúrno-semiotických aspektov. Z najnovších prekladov z poľštiny do slovenčiny možno všestranne analyzovať napr. diela S. Lema, W. Szymborskej, M. B. Kielarowej, A. Stasiuka, O. Tokarczuk, Z. Szczereka a ďalších.

doc. PaedDr. Martina Petriková, PhD. (martina.petrikova@unipo.sk)

1. Literárnohistorická os v slovenských prekladoch detskej literatúry s témou smrti zo zvolenej národnej literatúry

Literary-historical axis in Slovak translations of children's literature with the theme of death from selected national literature

Výskum v rámci dizertačnej práce zahŕňa výber literárnych diel zvolenej národnej literatúry pre deti a mládež s témou smrti, príp. s inou existenciálnou témou v slovenskom preklade. Predmetom výskumu je sprostredkovanie poznania o spôsoboch modelovania témy smrti, príp. existenciálneho zneistenia v literárnohistorickom kontexte vybranej literatúry,

teda o jej premenách na osi času. Súčasťou výskumu bude analýza, interpretácia a komparácia vybraných diel, identifikovanie ich poetiky a špecifickosti (vekovej primeranosti) v prekladovej literatúre pre deti a mládež s vybranou témou.

2. Preklady literatúry pre deti a mládež s existenciálnou témou ako predpoklad kritiky prekladu

Translations of literature for children and young adults with existential theme as a prerequisite of literary criticism

Výskum v rámci dizertačnej práce zahŕňa výber literárnych diel zo slovenských prekladov z vybranej literatúry pre deti a mládež s existenciálnou témou. Predmetom výskumu je analýza, interpretácia a komparácia diel s existenciálnou témou, identifikovanie poetiky diel a ich špecifickosti (vekovej primeranosti) v rámci prekladovej literatúry pre deti a mládež, identifikovanie prekladateľských stratégií a postupov, ktoré prekladateľovi zabezpečili estetickú kvalitu a vekovú primeranosť prekladu s ohľadom na existenciálnu (filozofickú) tému (napr. adekvátnosť filozofických pojmov, či iných tematických prvkov, hranice medzi prekladom a adaptáciou), identifikovanie posunov pri preklade do slovenčiny, príp. aj v porovnaní s prekladmi diela vo viacerých vydavateľstvách, čo môže viesť k návrhom na zlepšenie prekladu.

3. Literárne diela v kontexte stredoeurópskych totalitných kultúr

Literary works in the context of Central European totalitarian cultures

Výskum v rámci dizertačnej práce zahŕňa výber a reflexiu literárnych, príp. filmových diel, ktoré vznikli v stredoeurópskom kontexte v čase totality a ktoré boli preložené do vybraného jazyka, resp. vybraných jazykov. Predmetom výskumu sú preklady literárnych, príp. filmových diel z česko-slovenskej, poľskej (či maďarskej a ukrajinskej) tvorby vo väzbe na zobrazovanie mimoliterárnej (totalitnej) skutočnosti, ako aj prehľad o ich kritickej (predovšetkým literárnovednej) reflexii. Pôjde o identifikáciu, analýzu, interpretáciu a komparáciu vybraných umelecky hodnotných diel, ktoré tematizovali totalitný režim, mechanizmy moci a ich symboly.

doc. PaedDr. Slavomíra Tomášiková, PhD. (slavomira.tomasikova@unipo.sk)

1. Preklad medicínskych textov z nemeckého do slovenského jazyka

Translation of Medical Texts from German into Slovak

Práca sa zameriava na preklad odborného jazyka, konkrétne medicínskych textov z nemeckého do slovenského jazyka. Pôjde o špecifickú oblasť odborného jazyka, v ktorej musí prekladateľ zohľadniť terminologické špecifiká a prekladateľské stratégie. Výsledkom práce bude dvojjazyčný glosár medicínskych textov pre potreby prekladateľskej praxe.

2. Preklad textov z oblasti trestného práva

Translation of Criminal Law Texts

Nemecké trestné právo sa vyznačuje istými špecifikami, ktoré prekladateľ musí pri preklade do slovenského jazyka zohľadniť. Na základe analýzy vybraných textových tried z nemeckého jazyka a jej vyhodnotenia autor/ka práce zostaví glosár, ktorý sa bude môcť využívať v prekladateľskej praxi.

doc. Mgr. Ingrida Vaňková, PhD. (ingrida.vankova@unipo.sk)

1. Prekladateľské kompetencie vo svetle aktuálnych prekladateľských zákaziek a výziev prekladateľského priemyslu

Translation competences in the light of current translation orders and challenges of the translation industry

V portfóliu služieb prekladateľských agentúr i prekladateľov „na voľnej nohe“ je možné nájsť nielen prekladateľské služby odborného prekladu rôznych typov diskurzov, alebo ponuku služieb v oblasti umeleckého prekladu, ale taktiež aj služby lokalizácie, korektúr, titulkovania a transkripcie. Každá nová prekladateľská zákazka predstavuje špecifickú situáciu, v rámci ktorej prekladateľ využíva súbor kompetencií, ako sú zadefinované vo všeobecnej taxonómii základných prekladateľských kompetencií, napríklad v norme ISO 17100:2015. Nasadenie jednotlivých kompetencií priamo závisí od typu a špecifik prekladateľskej zákazky, pričom, ako ukazuje súčasný vývoj prekladateľského priemyslu, viaceré špecifické, či hybridné prekladateľské zákazky si vyžadujú aj ďalšie, špecifické kompetencie. Navrhovaný výskum si kladie za cieľ konceptualizáciu špecifických prekladateľských kompetencií, nevyhnutných pre realizáciu vybraných aktuálnych prekladateľských zákaziek a ich usúvzťažnenie na taxonómiu základných prekladateľských kompetencií. Daný cieľ si pritom vyžaduje identifikovanie charakteristík translátorskej práce a translačného procesu pri realizácii špecifickej prekladateľskej zákazky vzhľadom na charakteristiky vybraných diskurzov.

2. Konceptualizácia špecifických prekladateľských kompetencií v profesionálnom preklade s podporou umelej inteligencie

Conceptualizing Edge Translation Competences in AI-Supported Non-Literary Translation

Cieľom navrhovanej dizertačnej práce je zmapovať prekladateľské kompetencie potrebné pre odborný preklad s podporou umelej inteligencie. Výskum sa zameria na niekoľko kľúčových oblastí vrátane výziev pri preklade špecializovaných odborných diskurzov, súčasného stavu technológií AI v odbornom preklade a identifikácie špecifických kompetencií pre efektívne využívanie nástrojov AI. Predmetom výskumu bude aj prienik prekladateľských odborných kompetencií, znalostí a zručností a možností AI v prekladateľských postupoch, variabilita špecifických prekladateľských kompetencií v rôznych odborných doménach a vplyv integrácie AI na kvalitu prekladu. Dizertačná práca sa taktiež bude zaoberať etickými aspektmi a potenciálnymi limitáciami využitia AI v odbornom preklade. V rámci výskumu sa využije metodologický prístup založený na kombinovaných metódach, vrátane podrobného štúdia dostupných primárnych a sekundárnych zdrojov, prípadových štúdií prekladov s podporou umelej inteligencie v rôznych odborných kontextoch a empirického výskumu so zapojením profesionálnych prekladateľov a nástrojov umelej inteligencie. Medzi predpokladané výsledky výskumu patrí lepšie pochopenie špecifických prekladateľských kompetencií potrebných pre využitie AI v odbornom preklade, poznatky o meniacej sa povahe prekladateľských kompetencií v ére umelej inteligencie a odporúčania pre programy odbornej prípravy a profesijného rozvoja prekladateľov. Potenciálne zistenia môžu priniesť významné implikácie pre prekladateľský priemysel, vzdelávanie a výskum.

prof. Mgr. Marta Vojteková, PhD. (marta.vojtekova@unipo.sk)

1. Lingvistické aspekty poľsko-slovenských prekladov právnych textov

Linguistic Aspects of Polish-Slovak Translations of Legal Texts

Pozornosť sa bude v dizertačnej práci zameriavať na poľsko-slovenské preklady odborných právnych textov. Cieľom práce bude zmapovanie stavu národnej terminológie v oblasti práva; identifikácia problémov, ktoré vznikajú pri preklade právnej lexiky a ich riešenie; analýza a opis širokého spektra lingvistických otázok, ku ktorým v procese prekladu tohto typu textov dochádza. Pri výskume sa budú ako zdrojové texty využívať primárne národné a webové korpusy slovenského a poľského jazyka.

Študijný odbor: politické vedy

študijný program: politológia

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. PhDr. Alexander Duleba, CSc.

doc. PhDr. Irina Dudinská, CSc., (irina.dudinska@unipo.sk)

1. Fenomén agresivity v civilizovanom svete

The phenomenon of aggression in the civilized world

Anotácia:

21. storočie je storočím nielen nových technologických objavov a ďalšieho zvyšovania životnej úrovne, ale aj storočím, v ktorom evidujeme nárast spoločenského napätia a globálnej sociálnej entropie, doprevádzanej rastom intolerancie, násilia, brutality, agresivity, konfliktov a vojen, ktoré sa prejavujú nielen vo vnútri jednotlivých spoločností, ale aj medzi spoločnosťami ľudí (kultúrami, resp. civilizačnými okruhmi) navzájom. Tieto trendy nekorešponujú s celkovým úsilím o bezkonfliktové spolunažívanie a ako také vyžadujú analýzu príčin (biologických, sociálnych, politických a iných). Cieľom práce je kritická reflexia súčasného diskurzu o príčinách ľudskej agresivity, ktoré zásadným spôsobom zvyšujú mieru sociálnej neurčitosti a nestability, ktorá vyústi do projektu návrhov/opatrení, ktoré môžu byť nápomocné ak nie pri eliminácii, tak minimálne pri obmedzovaní deštruktívnych vplyvov vo vybraných segmentoch spoločenského života, v ktorých evidujeme zjavnú prítomnosť prvkov agresivity.

Annotation:

The 21st century is characterized not only as a century of new technological breakthroughs and a further increase in living standards but also as a century in which we are facing increasing social tensions and global social entropy, accompanied by a rise of intolerance, violence, brutality, aggression, conflicts and wars. These phenomena are manifested not only within individual societies but also between communities of people (cultures or civilizational circles) and each other. Furthermore, these trends do not correspond to the general aspiration for conflict-free coexistence, and as such, they require an analysis of their causes (biological, social, political and others). A dissertation thesis will aim to approach the current discourse on reasons for human aggression and analyze the factors that fundamentally increase the level of uncertainty and instability, with the possibility of positively influencing these destructive trends in social development.

prof. PhDr. Alexander Duleba, CSc., (alexander.duleba@unipo.sk)

1. Dopady rusko-ukrajinskej vojny na európsku bezpečnosť

Implications of the Russian-Ukrainian war for European security

Anotácia:

Práca bude venovaná výskumu dopadov ruskej agresie proti Ukrajine na európsku bezpečnosť so zameraním na vybranú dimenziu európskej bezpečnosti, ktorá bude konzultovaná a dohodnutá so študentom. Práca sa môže týkať otázok tvrdej alebo mäkkej bezpečnosti v Európe, dopadom vojny na post-bipolárny bezpečnostný režim v Európe, zahraničnej a bezpečnostnej politiky Ruska, Ukrajiny, resp. ďalších vybraných krajín NATO a EÚ v kontexte rusko-ukrajinskej vojny, vrátane Slovenskej republiky, príčinám vzniku rusko-ukrajinskej vojny, inštitucionálnym aspektom vedenia vojny zo strany Ruska a Ukrajiny, úlohe aktérov (napr. prezidentov, vlád, parlamentov, veliteľov zbrojných síl a pod.), dopadom

na politiky EÚ, NATO, OBSE, Rady Európy, OSN alebo iných vybraných medzinárodných organizácií, budúci povojnový bezpečnostný režim v Európe a pod. Práca bude testovať existujúce teoretické rámce a konceptualizácie pre vysvetlenie vojenských konfliktov a súvisiacich procesov na prípade rusko-ukrajinskej vojny.

Annotation:

The thesis will be devoted to research on the impact of Russian aggression against Ukraine on European security, focusing on a selected dimension of European security, which will be consulted and agreed with the student. The thesis may address issues of hard or soft security in Europe, the impact of the war on post-bipolar security regime in Europe, the foreign and security policies of Russia, Ukraine, or other selected NATO and EU countries in the context of the Russian-Ukrainian war, including the Slovak Republic, the causes of the Russian-Ukrainian war, the institutional aspects of the conduct of the war by Russia and Ukraine, the role of the actors (e.g. presidents, governments, parliaments, commanders of armed forces, etc.), the impact on the policies of the EU, NATO, OSCE, Council of Europe, UN or other selected international organisation, the future post-war security regime in Europe, etc. The thesis will test existing theoretical frameworks and conceptualizations for explaining military conflicts and related processes using the case of the Russian-Ukrainian war.

2. Reforma Európskej únie

Reforming the European Union

Anotácia:

Práca bude venovaná výskumu plánovanej reformy Európskej únie, ktorá má úniu pripraviť na ďalšie veľké rozšírenie o krajiny západného Balkánu a východnej Európy (Ukrajina, Moldavsko, Gruzínsko) v horizonte roku 2030 (prejav prezidentky Európskej komisie Ursuly von der Layen v máji 2023). Práca sa bude venovať vybranému aspektu alebo oblasti reformy EÚ, ktorá bude konzultovaná a dohodnutá so študentom, napr. reforma hlavných inštitúcií (Rada, Komisia, Parlament), rozpočtu a/alebo vybraných politík, napr. politika rozširovania, Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, poľnohospodárska politika, fungovanie jednotného trhu, kohézna politika, zelená politika, energetická bezpečnosť, digitalizácia, regulácia využívania umelej inteligencie a pod. Práca bude testovať vybrané teoretické rámce a konceptualizácie vysvetľujúce fungovanie Európskej únie na prípade vybraného aspektu a/alebo oblasti plánovanej reformy.

Annotation:

The thesis will be devoted to the research of the planned reform of the European Union, which is to prepare the Union for the next grand enlargement to the Western Balkans and Eastern European countries (Ukraine, Moldova, Georgia) in the horizon of 2030 (State of the Union address by the President of the European Commission Ursula von der Layen in May 2023). The thesis will focus on a selected aspect or area of EU reform that will be consulted and agreed with the student, e.g. reform of the main institutions (Council, Commission, Parliament), the reform of the budget and/or selected policies, e.g. enlargement policy, Common Foreign and Security Policy, agricultural policy, functioning of the single market, cohesion policy, green policy, energy security, digitalisation, regulation of the use of artificial intelligence, etc. The thesis will test selected theoretical frameworks and conceptualisations explaining the functioning of the European Union in the case of a selected aspect and/or area of planned reform.

3. Teoretické prístupy k výskumu hraníc a cezhraničnej spolupráce

Theoretical approaches towards research on borders and cross-border cooperation

Anotácia:

Práca bude testovať vybranú konceptualizáciu cezhraničnej spolupráce vyvinutú v rámci border studies (výskum hraníc) na základe analýzy prípadovej štúdie cezhraničnej spolupráce na vonkajšej hranici EÚ (preferencia: slovensko-ukrajinský úsek vonkajšej hranice EÚ). Konceptualizácia sa môže týkať inštitucionálnych aspektov cezhraničnej spolupráce, faktorov, od ktorých závisí, vrátane faktorov na nadnárodnej, národnej, regionálnej a lokálnej úrovni, ktoré vytvárajú príležitosti a/alebo prekážky pre cezhraničnú spoluprácu, merania výsledkov/efektívnosti cezhraničnej spolupráce, analýzy aktérov cezhraničnej spolupráce, percepcie partnerov cezhraničnej spolupráce/mediálneho diskurzu, vplyvu režimu hranice na cezhraničnú spoluprácu a pod. Výber konceptualizácie i vhodná prípadová štúdia budú dohodnuté v rámci konzultácií so študentom.

Annotation:

The thesis will test a selected conceptualisation of cross-border cooperation developed in the framework of border studies by analysing a case study of cross-border cooperation at the EU external border (preference: Slovak-Ukrainian section of the EU external border). The conceptualisation can cover institutional aspects of cross-border cooperation, factors on which it depends, including factors at supranational, national, regional, and local level that create opportunities and/or obstacles for cross-border cooperation, measurement of outcomes/effectiveness of cross-border cooperation, analysis of actors of cross-border cooperation, perception of cross-border cooperation partners/media discourse, impact of border regime on cross-border cooperation, etc. The choice of conceptualisation and the appropriate case study will be agreed in consultation with the student.

doc. Ing. Martin Lačný, PhD. (martin.lacny@unipo.sk)

1. Cezhraničná správa a cezhraničné verejné služby - prekážky a príležitosti

Cross-border governance and cross-border public services - obstacles and opportunities

Anotácia:

Práca sa bude venovať analýze existujúcich prekážok a príležitostí pre cezhraničnú integráciu a konvergenciu cezhraničných regiónov, berúc do úvahy nielen prekážky a výzvy legislatívneho a administratívneho charakteru, ale aj ekonomické, politické, kultúrne, kognitívne a medziľudské aspekty na nadnárodnej, národnej, regionálnej a lokálnej úrovni. Identifikácia príležitostí pre integráciu a konvergenciu cezhraničných regiónov prostredníctvom cezhraničnej správy a cezhraničných verejných služieb môže slúžiť ako potenciálne účinný nástroj na znižovanie cezhraničných prekážok a na podporu tokov ľudí, tovarov a vedomostí. Výber konceptualizácie i vhodná prípadová štúdia budú dohodnuté v rámci konzultácií so študentom.

Annotation:

The thesis will be devoted to the analysis of existing obstacles and opportunities for cross-border integration and convergence of cross-border regions, taking into account not only obstacles and challenges of a legislative and administrative nature, but also economic, political, cultural, cognitive and interpersonal aspects at the transnational, national, regional and local levels. Identification of opportunities for integration and convergence of cross-border regions through cross-border governance and cross-border public services can serve as

a potentially effective tool for reducing cross-border obstacles and supporting the flows of people, goods and knowledge. The choice of conceptualization and appropriate case study will be agreed upon in consultation with the student.

doc. Nataliya Maradyk, PhD. (nataliya.maradyk@unipo.sk)

1. Ochrana ľudských práv migrantov a utečencov v podmienkach Slovenskej republiky: výzvy a príležitosti

Protection of Human Rights of Migrants and Refugees in the Slovak Republic: Challenges and Opportunities

Anotácia:

Doktorand by mal sa zaoberať aktuálnymi otázkami týkajúcimi sa situácie migrantov a utečencov v Slovenskej republike, s dôrazom na ochranu ich základných práv v súčasnom právnom, politickom a spoločenskom kontexte. Práca sa zameriava na analýzu existujúcej legislatívy a inštitúcií, ktoré zabezpečujú ochranu práv týchto osôb, pričom identifikuje výzvy, s ktorými sa Slovensko stretáva pri implementácii medzinárodných záväzkov a legislatívnych noriem. Súčasne sa venuje aj príležitostiam na zlepšenie a posilnenie ochrany ľudských práv migrantov a utečencov, vrátane možných reformných opatrení a konkrétnych príkladov dobrej praxe. V neposlednom rade sa tematika dotýka aj otázok integrácie migrantov a utečencov do spoločnosti, rozpravy o tolerancii a vnímaní migrácie v slovenskom kontexte.

Annotation:

The doctoral student should address current issues related to the situation of migrants and refugees in the Slovak Republic, with a focus on the protection of their fundamental rights within the current legal, political, and social context. The thesis focuses on the analysis of existing legislation and institutions responsible for safeguarding the rights of these individuals, identifying the challenges Slovakia faces in implementing international obligations and legislative norms. It also examines opportunities for improving and strengthening the protection of human rights for migrants and refugees, including potential reform measures and specific examples of best practices. Finally, the topic touches on issues related to the integration of migrants and refugees into society, discussions on tolerance, and the perception of migration in the Slovak context.

prof. Yurii Ostapets, Dr. Sc. (yuriy.ostapets@uzhnu.edu.ua)

1. Dôvody úspechu, ideologické markery a volebná výkonnosť pravicovo radikálnych strán v krajinách Európskej únie (2019–2025)

Reasons for Success, Ideological Markers and Electoral Performance of Right-Wing Radical Parties in the European Union Countries (2019–2025)

Anotácia:

Dizertačná práca bude venovaná skúmaniu príčin volebného úspechu pravicovo radikálnych strán v krajinách Európskej únie na základe výsledkov parlamentných a európskych volieb v rokoch 2019–2025 (v Nemecku, Francúzsku, Švédsku, Rakúsku, Dánsku, Taliansku, Holandsku, Nórsku, ako aj v krajinách Vyšehradskej skupiny).

Dizertácia sa môže zamerať na špecifiká fungovania pravicovo radikálnych strán v krajinách Európskej únie, najmä na: 1) renováciu hodnotových postulátov konzervativizmu v podmienkach postindustriálnej spoločnosti; 2) verejné dištancovanie sa týchto strán od

fašizmu a nacizmu; 3) demarginalizáciu tzv. „novej pravice“ a prekonávanie tzv. „sanitárnych kordónov“; 4) konfrontáciu pravicovo radikálnych strán s mainstreamovými politickými silami v rámci národných volebných kampaní.

V dizertačnej práci budú analyzované hlavné príčiny rastúcej popularity radikálnej pravice v Európskej únii, medzi ktoré patria: migračné procesy a migračná kríza rokov 2015–2016; nové formy sociálnej stratifikácie ako dôsledok globalizačných procesov; krízové javy a rozpory globálnej ekonomiky; transformácia hodnotového systému smerom od dominancie materiálnych k postmateriálnym hodnotám; bezprecedentné rozširovanie Európskej únie a ďalšie faktory. Na záver budú formulované zistenia týkajúce sa perspektív pravicovo radikálnych populistických strán v európskom stranícko-politickom priestore.

Annotation:

The dissertation will be devoted to examining the causes of the electoral success of right-wing radical parties in the countries of the European Union based on the results of parliamentary and European elections in the period 2019–2025 (Germany, France, Sweden, Austria, Denmark, Italy, the Netherlands, Norway, as well as the countries of the Visegrad Group).

The dissertation may address the specific features of the functioning of right-wing radical parties in the countries of the European Union, in particular: 1) the renovation of the value postulates of conservatism under the conditions of a post-industrial society; 2) the public distancing of these parties from fascism and Nazism; 3) the demarginalization of the “new right” and their overcoming of so-called “sanitary cordons”; 4) the confrontation between right-wing radical and mainstream parties within the framework of national electoral campaigns.

The dissertation will analyze the main factors behind the growing popularity of the radical right in the European Union, including migration processes and the migration crisis of 2015–2016; new forms of social stratification resulting from globalization processes; crisis phenomena and contradictions of the global economy; the transformation of value systems from the dominance of material to post-material values; the unprecedented enlargement of the European Union, among others. Conclusions will be drawn regarding the prospects of right-wing radical populist parties within the European party-political landscape.

doc. PhDr. Richard Geffert, Ph. D., (richard.geffert@upjs.sk)

1. Sociálna spravodlivosť, starobný dôchodkový systém SR a vysokoškolskí študenti

Social Justice, the Old-Age Pension System of the Slovak Republic and University Students

Anotácia: Téma je zameraná na analýzu starobného dôchodkového systému SR a uplatňovania princípu sociálnej spravodlivosti v II. pilieri starobného dôchodkového sporenia cez optiku vnímania a hodnotenia študentov končiacich ročníkov vybraných vysokých škôl. Záverečná práca sleduje politologické, ekonomické a právne aspekty sociálnej spravodlivosti a ich metamorfózy v starobnom dôchodkovom systéme SR. Hlavným cieľom práce je zistiť, aké rozdiely existujú vo vnímaní sociálnej spravodlivosti v kontexte starobného dôchodkového systému SR u študentov vybraných vysokých škôl.

Annotation: The topic is focused on the analysis of the old-age pension system of the Slovak Republic and the application of the principle of social justice in II. pillar of old-age pension savings system through the lens of perception and evaluation of students in the final year of study of selected universities. The final thesis follows the political, economic and legal aspects of social justice and their metamorphosis in the old-age pension system of the Slovak Republic. The main aim of this thesis is to find out what differences exist in the perception of

social justice in the context of the old-age pension system of the Slovak Republic among students of selected universities

2. Metamorfózy podoby politických subjektov v zastupiteľskej demokracii v Slovenskej republike

Metamorphoses of the Form of Political Subjects in Representative Democracy in the Slovak republic

Anotácia:

Politické subjekty v zastupiteľskej demokracii predstavujú kľúčový nástroj realizácie moci v štáte. Metamoderná súčasnosť je charakteristická premenami podoby politických subjektov od tradičných politických strán k ich novým typom. Partokracia je na ústupe a metamorfózy politických subjektov majú zásadný vplyv aj na podobu jednotlivých politických systémov. Cieľom práce je identifikovať premeny podoby a charakteru politických subjektov v diapazóne Slovenskej republiky 1993 – 2024.

Annotation: Political subjects in representative democracy are a key tool for policy implementation in the state. The metamodern present is characterized by changes in the form of political subjects from traditional political parties to their new types. Partocracy is in decline and metamorphoses of political entities also have a fundamental influence on the form of individual political systems. The aim of this dissertation is to identify changes in the form and character of political subjects in the Slovak Republic 1993 – 2024.

Študijný odbor: psychológia

študijný program: všeobecná psychológia

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. Mgr. Peter Babinčák, PhD.

prof. Mgr. Peter Babinčák, PhD. (peter.babincak@unipo.sk)

1. Pobyť v prírode a psychické zdravie

Outdoor activities and mental health

2. Sociálne a psychologické faktory formujúce koncept úspešného otcovstva

Social and psychological factors shaping the concept of successful fatherhood

doc. PhDr. Monika Kačmárová, PhD. (monika.kacmarova@unipo.sk)

1. Rané maladaptívne schémy a presvedčenia o sebe ako prediktory subjektívnej pohody a empatie

Early maladaptive schemas and beliefs about self as predictors of subjective well-being and empathy

doc. PhDr. Gabriela Mikulášková, PhD., univer. prof. (gabriela.mikulaskova@unipo.sk)

1. Transgeneračný prenos traumy - naratívna analýza

Transgenerational Transmission of Trauma: A Narrative Analysis

Poznámka: na odbore psychológia sú témy dizertačných prác vymedzené ako všeobecné problémové oblasti. Je úlohou uchádzača o štúdium špecifikovať tému. Prijímacie konanie má povahu prezentácie vlastného riešenia zadanej problematiky, a preto nie je téma vymedzená konkrétnejšie v podobe anotácie.

Študijný odbor: sociálna práca

Študijný program: sociálna práca

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA

prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA (beata.balogova@unipo.sk)

1. Militantná sociálna práca

Militant social work

Anotácia: Súčasné Slovensko sa opätovne po mnohých desaťročiach stretáva s dôsledkami vojny, v tomto prípade susedného štátu Ukrajina, avšak s mnohými dopadmi na domáce obyvateľstvo v spojitosti na bežencov, ktorí sa stali súčasťou sociálnej politiky v konkrétnych podmienkach sociálnej práce, ktorá získava podobu militantnej sociálnej práce. Cieľom dizertačne práce je komparácia výkonu militantnej sociálnej práce v anglosaskom prostredí s jej základným definičným vymedzením, kompetenciami, metódami a intervenciami s aplikáciou na európske podmienky.

2. Študentská ukrajinská migrácia na Slovensku optikou sociálnej práce

Student Ukrainian migration in Slovakia through the lens of social work

Anotácia: Zámerom práce bude poukázať na riešenie otázky študentskej ukrajinskej migrácie v podmienkach Slovenska s poukazaním na dôsledky pre bežencov, migrantov a na celkovú spoločenskú klímu. Cieľom práce je mapovať príklady dobrej a opresívnej praxe riešenia študentskej migračnej politiky v kontexte teórií a prístupov sociálnej práce. Práca bude súčasťou riešenia projektu VEGA.

3. Obraz seniora v médiách (primárne v reklame)

Senior figure in the media (primary in advertising)

Anotácia: Dizertačná práca má poskytnúť prehľad o problémoch súvisiacich s prezentáciou obrazu seniora v médiách. Kvalitatívna výskumná stratégia má odhaliť situácie s ktorými sa stretávame pri zobrazovaní seniora ako objektu reklamy, ktorý je mnohokrát spájaný s negatívnym obrazom v koncepte štvordimenzionality bio-psycho-socio-duchovnom rozmere. Cieľom je porovnanie tohto stavu s medzinárodnými podmienkami a zároveň identifikovať špecifické hodnotové orientácie daných kultúr.

4. Ženy v sociálnej práci 21. storočia – ženská elita sociálnej práce

Women in Social Work 21th century - female elite social work

Anotácia: Sociálna práca ako vysoko feminizovaná profesia vznikla a funguje ako aktivita žien v 21. storočí riešiaci potreby sociálnej praxe. Pionierky sociálnej práce v minulo storočí zasiahli do spoločenského diania ticho – boli etablátorkami tzv. tichej profesie, ktorej intervencie riešili a riešia široké spektrum spoločenských problémov. Zámerom výskumu v dizertačnej práci bude analýza bibliografie ženy – sociálnej pracovníčky s dôrazom na jej prínos pre teóriu a prax sociálnej práce.

5. Muži ako sociálni pracovníci – história a súčasnosť výkonu

Mens as social workers - history and present of performance

Anotácia: Zámerom dizertačnej práce je spracovať historickú sondu do postavenia muža v sociálnej práci (tak v akademických, ako aj praktických podmienkach) s komparáciou jeho výkonu dnes. Rovnosť príležitostí z pohľadu muža v podmienkach feminizovaného pracoviska ako východisko sociológie inštitúcie a pozície pracovných vzťahov v kontexte starostlivosti o seba (self care in social work). Cieľom výskumu bude identifikácia rodových špecifik vo výkone sociálnej práce mužov (aj v riadiacich pozíciách) a v postojoch klientov a klientok k ich práci, analýza ich pozície v štruktúre pracovných vzťahov (vo feminizovaných pracovných kolektívoch).

prof. PhDr. Kvetoslava Repková, CSc. (kvetoslava.repkova@centrum.sk)

1. Zapájanie užívateľov do skvalitňovania sociálnych služieb

Involving users in improving the quality of social services

Anotácia: Zapájanie užívateľov do plánovania, dizajnovania, poskytovania a hodnotenia kvality sociálnych služieb sa vymedzuje ako ľudsko-právna otázka (najmä v kontexte OSN Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a následných európskych a národných dokumentov; EC, 2021; EC, 2022; EASPD, 2023; zákon o sociálnych službách; zákon o inšpekcii v sociálnych veciach). Odborná spisba vymedzuje zapájanie užívateľov ako posilňovanie a aktivizáciu jednotlivcov, ktorí svojím prístupom ovplyvňujú každodenné rozhodovanie o tom, ako sa im bude poskytovať sociálna služba; ale aj ako posilňovanie a aktivizáciu kolektív (zástupcov užívateľov, ich rodín, či organizácií občianskeho sektora), ktorí reprezentujú záujmy primárnych užívateľov na organizačnej či systémovej úrovni (napr. Nies et al., 2010; Fleming, 2012; Strøm, Slettebø, 2021). Dizertačná práca sa zameriava spôsoby, akým vybrané organizácie sociálnych služieb posilňujú svojich primárnych užívateľov v aktívnom prístupe k poskytovaným sociálnym službám v súlade s najnovším medzinárodným úsilím v tejto oblasti, rovnako so záväzkami, ktoré vyplývajú poskytovateľom z národného systému štandardov kvality sociálnych služieb. Prístupy poskytovateľov sa skúmajú a vyhodnocujú osobitne z perspektívy sociálnej práce ako ľudsko-právnej disciplíny.

doc. Mgr. Michaela Skyba, PhD. (michaela.skyba@unipo.sk)

1. Význam a úloha školskej sociálnej práce pri podpore inkluzívneho vzdelávania

The importance and role of school social work in promoting inclusive education

Anotácia: Úloha školského sociálneho pracovníka a pracovníčky preniká v rámci predmetnej problematiky do mnohých prierezových tém dotýkajúcich sa dostupnosti a úrovne vzdelania, boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, podpory inklúzie, sociálnej zmeny, sociálnej rovnosti či sociálnej ochrany. V kontexte jednotlivých výziev a trendov ide v podmienkach slovenského školstva predovšetkým o aktivity prispievajúce ku zabezpečeniu efektívne nastavenej spolupráce medzi rodičmi, učiteľmi a ďalšími profesionálnymi zamestnancami školy, kooperatívnemu riešeniu problémov, podpore pozitívnych postojov učiteľov voči všetkým žiakom a v neposlednom rade ku podpore rešpektovania diverzity žiakov a eliminovaniu ich vylúčenia z komunity jednotlivých škôl. Cieľom dizertačnej práce je identifikovať podporné faktory a prekážky inkluzívneho vzdelávania v rámci slovenských škôl a možnosti školskej sociálnej práce pri podpore utvárania takých podmienok, ktoré by podporili sociálnu kohéziu a umožnili všetkým žiakom rozvíjať svoj potenciál a uplatniť právo na prístup ku kvalitnému vzdelaniu.

2. Zdroje reziliencie detí žijúcich v sociálne vylúčených spoločnostiach

Sources of resilience of children living in socially excluded communities

Anotácia: Sociálne fungovanie detí v sociálne vylúčených spoločnostiach je výrazne ovplyvnené výskytom javov, akými sú generačne reprodukováaná chudoba, nepriaznivé podmienky pre rozvoj, nízka úroveň vzdelania, nedostupnosť služieb a pod. Výsledky výskumov ukazujú, že rezilienciu detí v prostredí, ktoré neponúka dieťaťu dostatočné stimuly pre zdravý vývin, ovplyvňuje súhra viacerých faktorov, kam môžeme radit' sociálnu oporu, pozitívne vzťahy s rovesníkmi, bezpečnú vzťahovú väzbu, rodinné prostredie, príležitosti k rozvoju sociálnych zručností a i. Dizertačná práca analyzuje problematiku reziliencie detí zo sociálne vylúčených spoločností s cieľom identifikovať zdroje reziliencie na strane jednotlivca aj prostredia, ktoré by bolo možné účinne rozvíjať pomocou (školskej) sociálnej práce.

3. Význam školskej sociálnej práce pri podpore participácie mladých ľudí na živote komunity

The importance of school social work in supporting the participation of young people in community life

Anotácia: Téma participácie detí a mládeže je v súčasnosti často diskutovanou vo väzbe na rôzne súvisiace oblasti, akými sú voľný čas, dobrovoľníctvo, komunitný rozvoj, rozvíjanie sociálneho kapitálu, zapájanie mladých ľudí do rozhodovania a i. Práca venuje pozornosť súčasným tendenciám ovplyvňujúcim voľný čas detí a ich participáciu na komunitnom rozvoji. Zameriava sa ako na pozitívne zmeny, tak aj na súčasné zmeny, ktoré vytvárajú prekážky v angažovaní sa mladých ľudí. Cieľom práce je analyzovať tému z pohľadu školskej sociálnej práce ako profesie zasahujúcej do viacerých systémov obklopujúcich mladých ľudí, so zámerom identifikovať jej možnosti pri eliminovaní prekážok brzdiacich komunitný rozvoj a záujem mladých ľudí o dianie v komunite.

4. Service-learning ako nástroj podpory praktickej prípravy sociálnych pracovníkov a pracovníčok pre školské prostredie

Service-learning as a tool to support the practical training of social workers for the school environment

Anotácia: Service-learning predstavuje významnú platformu, ktorá rozširuje prípravu (školských) sociálnych pracovníkov a pracovníčok o aplikačný rozmer. V neposlednom rade prispieva k budovaniu partnerstiev medzi univerzitou, študentmi, študentkami a komunitou. Ako poukazujú jednotlivé výskumné zistenia, jeden z jej nosných prínosov sa premieta aj do vytvárania príležitostí pre zapájanie marginalizovaných skupín do aktivít a projektov v rámci komunity. Service-learning môžeme vnímať ako nástroj podpory sociálneho začlenenia, budovania sociálnych sietí a rešpektovania diverzity danej sociálnym a ekonomickým zázemím rodín žiakov. V nadväznosti na uvedené poznatky, cieľom dizertačnej práce je identifikovať možnosti a limity využitia tejto vyučovacej a vzdelávacej metódy a stratégie v oblasti prípravy sociálnych pracovníkov a pracovníčok pre pôsobenie v školskom prostredí so zámerom rozpoznať jej potenciál v oblasti sociálnej práce s rizikovými skupinami detí.

doc. Ing. Mgr. Zuzana Poklebová, PhD. (zuzana.poklebova@unipo.sk)

1. Environmentálne faktory a trvalá udržateľnosť ako súčasť sociálnej práce

Environmental principles and sustainability as part of social work

Anotácia: Sociálni pracovníci a pracovníčky sa v súlade s etickým kódexom zaujímajú o klienta v rámci jeho prirodzeného prostredia a usilujú sa o spoznávanie všetkých dôležitých aspektov jeho (rodinného, komunitného, spoločenského) života. Environmentálne životné podmienky cieľových skupín sociálnej práce sa takto stávajú prostredím profesionálneho výkonu sociálnej práce a ich ovplyvňovanie zároveň jedným z jej intervenčných nástrojov. Environmentálne faktory môžeme vnímať ako široký rozsah človekom spôsobených a/alebo ovplyvnených činiteľov vplývajúcich na zmeny a znečistenie životného prostredia ovplyvňujúcich spoločnosť a jednotlivca, majúcich vplyv na sociálne prostredie vrátane dopravy, možností a prostriedkov udržiavať čistotu a poriadok a v mikrorozmere, tiež fyzické a sociálne podmienky (pracovného i súkromného) prostredia jednotlivca. Cieľom dizertačnej práce je konceptualizovať aktuálne environmentálne prístupy v praxi sociálnej práce, vrátane identifikovania možností ich ovplyvnenia a využitia ako intervenčného nástroja sociálnej práce v podmienkach Slovenskej republiky.

2. Profesionálna starostlivosť o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok v konkrétnom zariadení

Professional self-care of social workers in a specific institution

Anotácia: Starostlivosť o seba pomáhajúcich profesionálov je jednou z aktuálnych výziev, ktorým čelia pomáhajúce profesie. Predpokladaným zámerom dizertačnej práce je priblížiť profesionálnu starostlivosť o seba ako jeden z možných nástrojov prevencie negatívnych dôsledkov vykonávania pomáhajúcich profesií. Východiskovým bude popis súčasného stavu miery a náplne profesionálnej starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok v konkrétnom zariadení, ich individuálnych stratégií jej napĺňania, očakávaní podpory zo strany zamestnávateľskej organizácie v oblasti profesionálnej starostlivosti o seba, napĺňania týchto očakávaní s dôrazom na identifikáciu prípadných bariér a návrh možností ich minimalizácie resp. odstránenia.

3. Miesto všímavosti v praxi sociálnej práce

Mindfulness in social work practice

Anotácia: Všímavosť, ako parciálna zložka sebasúcitú, má výrazný vplyv na mieru osobnej o profesionálnej starostlivosti o seba sociálnych pracovníkov a pracovníčok, ako i na ich subjektívne vnímanú spokojnosť s vlastnou starostlivosťou o seba. Zámerom dizertačnej práce popísať východiskový stav miery starostlivosti o seba, ich špecifické individuálne stratégie na jej zabezpečenie, ako aj úrovne všímavosti sociálnych pracovníkov a pracovníčok vo zvolenom zariadení alebo zariadeniach a po následnej intervencii zameranej na zvýšenie ich miery všímavosti. Možným zameraním práce je vytvorenie a odskúšanie intervenčného programu zameraného na rozvoj všímavosti sociálnych pracovníkov a pracovníčok v zvolenom zariadení sociálnych služieb a následný dopad absolvovania intervenčného programu na objektívne meranú mieru starostlivosti o seba, ako aj ich subjektívnu spokojnosť s ňou.

4. Možnosti využitia práce so sebasúcitom v socioterapii

Possibilities of using self-compassion in sociotherapy

Anotácia: Nízka miera sebasúcitú sa vo výraznej miere môže spolupodieľať na vzniku viacerých sociálnych problémov. Zámerom dizertačnej práce je priblížiť možnosti využitia práce so sebasúcitom, na strane pomáhajúceho profesionála i klienta v socioterapeutickej praxi. Východiskom práce bude popis aktuálnych vedeckých poznatkov z oblasti práce so

sebasúcitom (sociálnych pracovníkov i klientov sociálnej práce), prípadne príkladov dobrej praxe a individuálnych skúseností autora, s následným navrhnutím aktivít zameraných na rozvoj súcitu a ich empirického odskúšania v socioterapeutickej praxi. Možným zameraním práce je vytvorenie a odskúšanie intervenčného socioterapeutického programu zameraného na prácu so súcitom a sebasúcitom u zvolenej cieľovej skupiny sociálnej práce.

doc. Mgr. Peter Kyslan, PhD. (peter.kyslan@unipo.sk)

1. Filozoficko-etické aspekty sociálnej práce s ľuďmi bez domova

Philosophical and Ethical Aspects of Social Work with People Experiencing Homelessness

Anotácia: Práca sa zameriava na filozoficko-etické aspekty sociálnej práce s ľuďmi bez domova a skúma, ako sa v tejto praxi stretávajú normatívne požiadavky dôstojnosti, autonómie, spravodlivosti a zodpovednosti s konkrétnou realitou života na okraji spoločnosti. V centre pozornosti sú etické dilemy pomáhajúceho vzťahu, najmä otázka hraníc pomoci, riziko paternalizmu, napätie medzi podporou slobodného rozhodovania a ochranou zraniteľných osôb, ako aj problematika samoty, sociálnej izolácie a stigmy. Osobitná pozornosť sa venuje práci so závislosťami a téme abstinencie: práca analyzuje, ako možno eticky odôvodniť rôzne prístupy (napr. abstinčný model a harm reduction) a aké dôsledky majú pre motiváciu, dôveru a dlhodobé sprevádzanie klienta. Metodologicky bude výskum vychádzať z hermeneuticko-interpretatívneho prístupu a normatívnej analýzy, doplnenej reflexiou praxe sociálnej práce (napr. kazuistiky, rozhovory alebo analýza situácií z terénu). Cieľom je vytvoriť eticky zdôvodnený rámec pre rozhodovanie v sociálnej práci s ľuďmi bez domova, ktorý podporí rešpektujúcu pomoc, posilňovanie sebauvárania a zodpovedného konania klienta a citlivé zachytenie existenciálnych dimenzií bezdomovectva, akými sú osamelosť, strata domova a narušené vzťahy.

prof. PhDr. Ladislav Vaska, PhD. (vaska@fedu.uniba.sk)

1. Možnosti a limity sociálnej práce v oblasti služieb zamestnanosti v marginalizovanom regióne

Possibilities and limits of social work in the area of employment services in the marginalized region

Anotácia: Dizertačná práca sa bude zaoberať konceptom sociálnej práce s nezamestnanými v službách zamestnanosti, poukazovať na možnosti a limity sociálnej práce v oblasti služieb zamestnanosti v marginalizovanom regióne v kontexte regionálnych disparít. Zároveň bude analyzovať existujúce nástroje pre riešenie nezamestnanosti na základe ktorých bude možné optimalizovať nástroje a intervencie sociálnej práce v rámci služieb zamestnanosti. Okrem teoretickej analýzy bude v rámci dizertačnej práce realizovaný výskum, ktorý bude zameraný na zisťovanie dosahov služieb zamestnanosti na aktérov trhu práce v marginalizovanom regióne Slovenska, z ktorého následne bude možné určiť účinnosť týchto opatrení a identifikovať ich možnosti a limity pri riešení nezamestnanosti vo vybranom marginalizovanom regióne a nastaviť efektívne intervencie sociálnej práce.

2. Využitie úlohovo orientovaného prístupu v sociálnej práci s nezamestnanými

The use of task-centred approach in social work with unemployed

Anotácia: Dizertačná práca sa bude zaoberať problematikou sociálnej práce s nezamestnanými v rôznych súvislostiach. Bližšie sa bude zaoberať možnosťami a limitmi

využitia úlohovo orientovaného prístupu v sociálnej práci v oblasti služieb zamestnanosti, konkrétne v rámci odborných poradenských služieb pre uchádzačov o zamestnanie na Úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny.

prof. dr hab. Monika Podkowińska, prof. SGGW (mpodkowinska@gmail.com)

1. Interpersonálna komunikácia v sociálnej práci - Komunikácia w pracy socjalnej

Communication in social work

Anotácia: Przedstawienie potrzeb szkoleniowych dotyczących poszerzenia kompetencji komunikacyjnych pracowników socjalnych. Określenie barier w komunikacji interpersonalnej z klientem.

2. Komunikácia v rodine - Komunikacja rodzinna

Family communication

Anotácia: Wskazanie barier komunikacyjnych w rodzinie na wybranych przykładach. Określenie potrzeb komunikacyjnych konkretnych członków rodziny. Wskazanie miejsca nowoczesnych narzędzi komunikacyjnych w rodzinie.

3. Ticho a mlčanie - Milczenie i cisza

Silence and quiet

Anotácia: Przedstawienie znaczenia milczenia i ciszy w różnych obszarach pracy socjalnej. Milczenie stanowi ważną formę komunikacji, której zastosowanie widoczne jest w pracy z rodziną pogrążoną w kryzysie. Na znaczenie milczenia i ciszy można spojrzeć z perspektywy pracownika socjalnego i jego pracy, a także z perspektywy rodziny i domu rodzinnego. Jak postrzegane jest milczenie i cisza przez członków rodziny? Jakie ma znaczenie w pracy socjalnej – w pracy z rodziną pogrążoną w kryzysie.

4. Existencia domova - Istnienie domu

The existence of home

Anotácia: Dom stanowi ważne miejsce w życiu każdego człowieka. Można rozpatrywać jego znaczenie z perspektywy domu rodzinnego w którym człowiek się wychowywał, a który już opuścił, jak i z perspektywy domu, który buduje w dorosłym życiu. Jakie znaczenie ma dom dla człowieka, dzieci? Jak postrzegany jest dom przez młodych ludzi? Z czym kojarzy się pojęcie domu? Czy współczesny dom to dom milczący.

Študijný odbor: mediálne a komunikačné štúdiá

Študijný program: mediálne štúdiá

Osoba zodpovedná za študijný program: prof. PhDr. Juraj Rusnák, CSc.

prof. PhDr. Magdaléna Bilá, PhD. ([magdalena.bila@unipo.sk](mailto:magdalenabila@unipo.sk))

1. Obraz moslimských komunit v britskom mediálnom priestore

(British media representations of muslim communities)

Anotácia:

Po skončení studenej vojny pôvodného nepriateľa západného liberalizmu – komunizmu vystriedal nový nepriateľ, terorizmus a globálna hrozba islamizmu. Rozdiel medzi studenou vojnou a vojnou proti terorizmu však tu je; islamizmus na rozdiel od komunizmu nie je možné geograficky presne lokalizovať za dobre zabezpečené hranice, je to aj súčasť západnej kultúry. Dizertačná práca bude zisťovať spôsoby, akými jednotlivé politické strany a osobnosti vyjadrujú svoje postoje k moslimským komunitám a k islamu, ktorý sa často zamieňa s islamizmom. Práca bude analyzovať spôsoby, akými sa v britskom mediálnom priestore prezentujú moslimskí predstavitelia, a tým sa vlastne formuje verejná mienka.

doc. Mgr. Michal Bočák, PhD. (michal.bocak@unipo.sk)

1. Verbálne útoky na médiá a novinárov na Slovensku

(Verbal attacks on media and journalists in Slovakia)

Anotácia:

Politici či politické strany a hnutia vystupovali voči médiám aj v minulosti, spravidla však šlo o vyjadrenie nespokojnosti s konkrétnou mediálnou reprezentáciou. V posledných rokoch útoky na médiá ako také, respektíve na konkrétne novinárky a novinárov, nielenže zosilneli, ale mení sa aj ich funkcia. Tou je delegitimizácia mainstreamových médií, vedúca k univerzálnemu spochybneniu ich dôveryhodnosti, predovšetkým zo strany extrémistických alebo/a populistických politických subjektov. Na delegitimizácii mainstreamových médií a žurnalistiky sa okrem určitých politikov neraz podieľajú aj s nimi spriaznené alternatívne médiá. Jedným zo špecifických diskurzívnych rámcov útoku na médiá je v súčasnosti antimediálny populizmus, využívajúci všeobecné rámce populizmu (napríklad protiklad „skorumpovanej“ elity a „nevinného“ ľudu) a aplikujúci ich na médiá. Vykresľuje ich ako špecifický druh elit, ktorý má škodiť spoločnosti. Azda aj preto ľahko preniká aj do ďalších spoločenských sfér, kde využíva existujúci antisystémový, či priamo antimediálny sentiment. Objektom výskumu by mali byť diskurzívne stratégie politikov, prípadne aj alternatívnych médií, útočiacich na médiá; najmä tie stratégie, ktorých účelom je vyvolávať nedôveru v mainstreamové médiá a žurnalistiku. Práca by mala dospieť k systematike útokov naprieč politickým/mediálnym spektrom, respektíve (aj) k hlbšiemu poznaniu podoby antimediálnych útokov vo vybranej časti slovenskej mediálnej krajiny (napríklad v alternatívnych/konšpiračných médiách).

2. Diskurzívne konštruovanie „normálnosti“ v alternatívnych médiách

(The discursive construction of “normalcy” in alternative media)

Anotácia:

V slovenskej spoločnosti, no aj ďaleko za jej hranicami, v posledných rokoch silnejú rôzne

regresívne ideologické tendencie, spravidla založené na vymedzovaní sa voči tomu, čo sa samo alebo nimi nazýva liberálnym, či dokonca progresívnym. Odvolávanie sa na „normálnosť“ „tradičnosť“ či „zdravý (sedliacky) rozum“, ako sa vytúžený stav vecí v rôznych kontextoch zvykne pomenúvať, badať u mnohých politických predstaviteľov/iek a ďalších verejne aktívnych osôb a možno povedať, že tvorí jednu z hlavných diskurzívnych stratégií využívaných v prostredí takzvaných alternatívnych médií. Príkladom sú otázky rôznych identít a vyjadrení spojených s pohlavím, rodom či sexualitou (čo by mohlo byť jedným z užších zameraní doktorandského výskumu). Akákoľvek „normálnosť“ či „tradičnosť“ je pritom v princípe iba konštruovaná a podlieha úsiliu o jej naturalizáciu. Dizertačná práca by mohla ako metodologické východisko využiť foucaultovskú analýzu diskurzu. Cieľom doktoranda/ky by teda nebolo posudzovať pravdivostnú hodnotu jednotlivých publikovaných tvrdení, ale dôkladne preskúmať a charakterizovať daný diskurz ako svojbytný systém výpovedí, ktoré spája predstava takzvaného návratu k normálnosti. Inými slovami, cieľom je hlbšie pochopiť, ako sa prostredníctvom týchto výpovedí – foucaultovsky povedané – vymedzujú objekty, subjektivity, pojmy a stratégie daného diskurzu. Skúmanie toho, ako sa mediálne „alternatívy“ v protiklade k produkcii mainstreamových médií pozicionujú ako reprezentantky takzvaného zdravého rozumu, by mohlo pomôcť porozumieť tomu, ako sa prostredníctvom médií formuje súčasný verejný diskurz na Slovensku.

3. Spravodajské formáty v súčasnej slovenskej spravodajskej produkcii

(News formats in contemporary slovak news production)

Anotácia:

Spravodajské formáty sú teoretickým konceptom, ktorý sa objavil ako súčasť pojmovovo širšej koncepcie mediálnej logiky koncom 70. rokov 20. storočia v publikáciách Davida Altheideho a Roberta Snowa, pričom prvý z autorov ich doposiaľ teoreticky rozvíja. V mediálnych štúdiách na Slovensku sú rozpracúvané predovšetkým v publikáciách navrhovaného školiteľa. Dizertačná práca má nadviazať na doterajšie teoretické uvažovanie aj konkrétne výskumy a jej primárnym cieľom je identifikácia a podrobná charakteristika formátovania tém v spravodajských príspevkoch v slovenskom mediálnom prostredí. Môže ísť o pokračovanie skúmaní televíznych komunikátov, no za pozornosť by rozhodne stálo aj rozšírenie bádania na oblasť online produkcie (vrátane alternatívnych médií), prípadne aplikovanie tradične „televízneho“ konceptu napríklad na produkciu rozhlasu. Doktorand/ka môže v dizertačnej práci sledovať univerzálnejšie podoby a tendencie formátovania alebo si môže vybrať určitú spoločenskú sféru alebo špecifickú tematickú oblasť či niekoľko tematických oblastí, ktoré bude porovnávať. Základný teoretický a metodologický rámec práce je v odbornej literatúre dostatočne narysovaný konceptmi mediálnej logiky a mediálnych formátov, konkrétnejšie analytické zameranie bude individuálne spresnené v priebehu vlastného bádania. Okrem preskúmania špecifického formátovania však možno očakávať aj analyticky podloženú aktualizáciu zdrojovej teoretickej koncepcie.

4. Mediálne konštruovanie slovenskej národnej kuchyne

(Media construction of Slovak national cuisine)

Anotácia:

Ako prakticky akákoľvek oblasť súčasného sociálneho života, aj kulinárske krajiny (foodscapes) sú zásadne mediatizované, teda neustále (trans)formované médiami a ich používaním. Teoretickým východiskom dizertačnej práce bude chápanie jedla ako kultúrneho produktu, osobitne so zameraním na to, ako sú jedlá a s nimi súvisiace sociálne praktiky, ako

aj celé kulinárske krajiny, formované a transformované v médiách, respektíve prostredníctvom médií. Doktorand/ka využije kvalitatívnu analytickú perspektívu (napríklad postupy analýzy diskurzu) na preskúmanie toho, ako sa v médiách konštruje takzvané národné jedlo alebo takzvaná národná kuchyňa, pričom sa pozornosť koncentruje primárne na Slovensko. Predpokladá sa, že okrem preskúmania pozitívnych výpovedí (teda toho, čím národné/á jedlo alebo kuchyňa „sú“) bude osožné uplatniť aj diferenčný prístup, nazerajúci na to, ako sa uvedené objekty diskurzívne vymedzujú voči svojim alternatívam: ostatným jedlám v rámci špecifickej kulinárskej krajiny, jedlám pochádzajúcim z iných kulinárskych krajín, ako sa naznačujú vzájomné hranice kulinárskych krajín a podobne. Národné jedlo bude zároveň chápané nielen ako objekt sám osebe, ale ako nosič významov spojených s národnosťou. Prostredníctvom výskumu sa teda majú odhaliť a charakterizovať prostriedky a spôsoby, ako sa v konkrétnej kulinárskej krajine pomocou jedla konštruje koncept národa.

prof. PhDr. Ľubomír Guzi, PhD. (lubomir.guzi@unipo.sk)

1. Žánrové osobitosti súčasného ruského mediálneho diskurzu (so zameraním na žánre televízneho diskurzu)

(Genre peculiarities of contemporary Russian media discourse (focusing on genres of television discourse))

Anotácia:

Súčasný ruský mediálny prostredie do určitej miery kopíruje všeobecné modely mediálnej prezentácie informácie, vypracúva si však svoje vlastné matrice odovzdávania, resp. sprostredkúvania mediálnych a informačných dát. Téma navrhovanej práce si vyžaduje spracovanie problematiky mediálneho diskurzu ako takého, definovanie rôznych typov mediálneho diskurzu s prihliadnutím na ich komunikačné a realizačné funkcie s ďalšou, čiastkovou, analýzou televízneho diskurzu na báze jeho žánrových osobitostí. Ide hlavne o informačné programy, talk-show, zábavné relácie, autorské programy, investigatívno-popularizačné programy a pod.

2. „Telegram – kanál“ ako informačno-diskurzívne médium

("Telegram - channel" as an information and discursive medium)

Anotácia:

Problematika navrhovanej témy vychádza z analýzy aktuálneho mediálneho prostredia, ktoré sa neustále vyvíja, prináša nové technologické možnosti, nové žánrové spracovania, ktoré odrážajú nielen potrebu umiestnenia okamžitej správy, ale aj výmeny názorov a diskusie na aktuálne témy. V práci by mala byť uskutočnená komplexná analýza komunikačnej platformy Telegram, ktorá je charakterizovaná ako cloudová služba takzvaného okamžitého zasielania správ – *instant messagingu*. Súčasťou práce má byť v jej praktickej časti charakteristika vybraného kanálu, v ktorej by sa demonštrovala a analyzovala informačná, diskurzívna, žánrová a jazyková zložka prezentovaného materiálu.

prof. Mgr. Martina Ivanová, PhD. (martina.ivanova@unipo.sk)

1. Klimatická kríza v mediálnom diskurze

(Climate crisis in media discourse)

Anotácia:

Cieľom práce je analyzovať jazykové stratégie, ktoré sa používajú vo verejnom diskurze pri

komunikovaní o problematike klimatickej krízy a ochrany životného prostredia. Doktorand/ka využije kvantitatívno-kvalitatívny analytický prístup a na základe získaného jazykového materiálu sa pokúsi poukázať na preferované jazykové prostriedky a komunikačné stratégie uplatňované rôznorodými aktérmi sociálneho poľa pri mediálnom rámcovaní vymedzenej témy.

doc. Mgr. Pavel Izrael, PhD., FF KU Ružomberok (Pavel.Izrael@ku.sk)

1. Koncept alternatívnych médií v diachróni a ich súčasná podoba v slovenskom prostredí

(The concept of alternative media in diachrony and their current form in the Slovak environment)

Anotácia:

Tradičné definície alternatívnych médií z pohľadu masovej komunikácie niesli väčšinou pozitívny význam, keďže sa takéto médiá vnímali ako komunikačné kanály pre hlas komunit, ktoré mali sťažený prístup do celoplošných médií, resp. médií hlavného prúdu. Tak sa medzi alternatívne médiá bežne radili špecifické komunitné či náboženské médiá. V posledných rokoch nabral pojem “alternatívne médium” značne negatívnu konotáciu, keďže sa stal zastrešujúcou kategóriou pre médiá šíriace konšpirácie alebo hoaxy. Významový posun je vo veľkej miere zapríčinený vymedzením sa predmetných médií ako alternatívy voči médiám hlavného prúdu, ako priestoru pre názory odlišné od názorov zaznievajúcich v inštitucionalizovaných médiách. Cieľom práce je podrobne zachytiť vývoj pojmu “alternatívne médiá” v odbornej literature a následne analyzovať slovenskú mediálnu alternatívnu scénu z pohľadu ťažiskových tém a prevládajúcich naratívov.

doc. PhDr. Peter Karpinský, PhD. (peter.karpinsky@unipo.sk)

1. Dejiny slovenského komiksu

(History of Slovak comics)

Anotácia:

Bádateľ sa v nadväznosti na publikáciu Dejiny československého komiksu 20. storočia (Tomáš Prokúpek, Pavel Kořínek, Martin Foret, Michal Jareš) pokúsi na archívnej báze presnejšie a podrobnejšie zmapovať dejiny slovenského komiksu v 20. storočí a v prvých desaťročiach 21. storočia. Práca okrem dejinného prehľadu bude obsahovať informácie o recepcii komiksu na Slovensku (umenovedné reflexie o komikse), analýzy autorských stratégií vybraných slovenských tvorcov (J. Schek, B. Plochánová, P. Moravčík, F. Mráz, J. Gertlí Danglár a pod.), resp. poetologicko-axiologické analýzy vybraných komiksov s ohľadom na ich dobový kontext.

prof. PhDr. Peter Káša, CSc. (peter.kasa@unipo.sk)

1. Slovenská literatúra a kultúra prvej polovice 19. storočia vo vizuálnom mediálnom priestore

(Slovak literature and culture of the first half of the 19th century in the visual media space)

Anotácia:

Dizertačná práca bude primárne reflektovať, analyzovať a systematizovať všetky tradičné i aktuálne mediálne formáty (televízia, film, internet ...), ktoré tematicky odkazujú na texty,

udalosti a osobnosti slovenskej literatúry a kultúry v časoch národného hnutia. V práci sa budú analyzovať a špecifikovať jednotlivé žánre (formy adaptácií literárnych diel, charakter prototextu a ich vizualizované varianty a pod.). Práca môže otvárať aj ďalšie problémové línie, kde sa bude analyzovať pestrá a dynamická škála relácií medzi štandardným kanonizovaným obrazom (napr. v učebniciach literatúry) a jeho inovatívnym vizuálnym mediálnym formátom. Ďalšia línia môže sledovať aj relácie medzi estetickou a pragmatickou funkciou vizuálnych formátov a ich intencií smerom k vzdelávaniu, popularizácii literatúry a kultúry a celkovému rozvíjaniu kultúrnej gramotnosti.

prof. PhDr. Martina Kášová, PhD. (martina.kasova@unipo.sk)

1. Migrácia v politickom a mediálnom diskurze

(Migration in political and media discourse)

Anotácia:

Problematika migrácie je v súčasnom období jednou z najaktuálnejších a najdôležitejších otázok politickej agendy a verejných a spoločenských debát snád' v každom európskom štáte, Slovensko nevynímajúc. Slovenská lingvistika sa migráciou, jej pragmalingvistickým a politolingvistickým konceptom doposiaľ nezaoberala. V dizertácii pôjde o nemecko-slovenské porovnanie.

doc. Mgr. Pavol Markovič, PhD. (pavol.markovic@unipo.sk)

1. Koncepty teórie literárnej komunikácie v kontexte mediálnych štúdií (autor, subjekt, čitateľ)

(Concepts of literary communication theory within the context of media studies (author, subject, reader))

Anotácia:

Literárna veda a jej zložky generujú modely, pomocou ktorých je možné lepšie a adekvátnejšie vysvetlenie aj takých predmetov, ktoré sa od umeleckej literatúry odlišujú. V práci pôjde o priblíženie vybraných konceptov a pojmov literárnej vedy, ktoré majú explikačný potenciál v mediálnych štúdiách, najmä o model literárnej komunikácie.

2. Reprezentácia politik v textoch slovenských komentátorov (expresivita, modelovosť, metaforický presah žánru)

(The representation of politics in the texts of Slovak commentators (expressivity, model-based nature, and the metaphorical reach of the genre))

Anotácia:

Práca na príkladoch troch slovenských (politických) komentátorov (Peter Tkačenko, Peter Schutz, Michal Havran) analyzuje prvky autorského štýlu v komentári a zároveň skúma funkcie a ich presahy smerom k iným publicistickým žánrom, teda zaoberá sa problémom synkretizmu a hybridizácie žánrov. Druhým okruhom je vzťah štýlových dominánt s ideovými postojmi, či už komentovaných politikov alebo samotných komentátorov.

doc. PhDr. Miron Pukan, PhD. (miron.pukan@unipo.sk)

1. Podoby a funkcie slovenských študentských médií a umeleckých telies v súčasnom univerzitnom prostredí

(Characteristics and functions of Slovak student media and art bodies in the contemporary university environment)

Anotácia:

V dizertačnej práci by mal dizertant-ka na základe kvalitatívneho výskumu identifikovať pozíciu študentských médií a študentských umeleckých telies (ako sú študentské rady, kluby, súbory a pod.) v súčasnom univerzitnom živote a analytickyprehodnocovať, ako spomínané študentské inštitúcie a médiá prispievajú k osobnému či profesionálnemu rozvoju študentov, posilňujú ich tvorivý potenciál, vytvárajú autentický priestor na seba vyjadrenie a podporujú sociálny alebo komunitný status predovšetkým v akademickom prostredí na Slovensku (napr. úloha študentských médií a organizácie v rozvoji mäkkých zručností študentov – komunikácia, tímová práca, leadership; význam študentských médií ako platformy pre spoločenskú diskusiu a reflexiu kultúrnych, politických a akademických tém; vytváranie siete sociálnych vzťahov, kontaktov a kariérnych príležitostí pre študentov etc.).

prof. Mgr. Terézia Rončáková, PhD., FF KU Ružomberok (Terezia.Roncakova@ku.sk)

1. Obraz kresťanstva a kresťanov v slovenských médiách

(The image of christianity and christians in Slovak media)

Anotácia:

Postoj spoločnosti k ľuďom na základe ich náboženského presvedčenia a náboženskej príslušnosti sa odráža aj v masových médiách. Preto je pri ochrane slobody vierovyznania alebo presvedčenia dôležité sledovať mediálne prejavy a príslušné inštitúcie zamerané proti diskriminácii sa odvolávajú na takto zamerané výskumy z oblasti mediálnych štúdií a sociológie. Navrhovaný výskum by mapoval situáciu v slovenských médiách, pričom by sa po dohode s doktorandom nasmeroval na printové alebo elektronické médiá (vrátane onlinových), prípadne ich kombináciu. Využíval by metódu kvantitatívno-kvalitatívnej obsahovej analýzy, s cieľom merať tonalitu sledovaných textov (pozitívna, negatívna, neutrálna), pomenovať a definovať mediálne rámce používané vo vzťahu ku kresťanom a kresťanstvu. Podrobné (dvojstupňové) štatistické spracovanie premenných tonality, rámca, času, média, žánru, autora, témy by umožnilo získať užitočné dáta a informácie o vzťahu médií a kresťanstva na Slovensku.

prof. PhDr. Juraj Rusnák, CSc. (juraj.rusnak@unipo.sk)

1. Interaktívne médiá ako súčasť popkultúry

(Interactive media as a part of popular culture)

Anotácia:

Ambíciou práce je analyzovať ľudické, sebaaprezenačné a ambientné indikácie fungovania interaktívnych médií v prostredí populárnej kultúry. Osobitný dôraz bude vo výskume kladený na analýzu trendov v produkcii replikovaných znakových štruktúr (tzv. memetických reťazí), mikroblogovej žurnalistiky (tzv. statusov) a autorskej videotvorby (multimediálnych textov na videoportáloch).

2. Moderovanie v elektronických médiách ako sociokultúrny fenomén

(Presentation in electronic media as sociocultural phenomenon)

Anotácia:

Dizertačná práca by mala sústrediť svoju pozornosť na analýzu a interpretáciu moderovania ako komunikačnej stratégie vyrovnávajúcej napätie medzi pripraveným a spontánnym komunikačným prejavom, ako dramaturgickej iniciatívy spájajúcej dve odlišné paradigmy výstavby textu (diegetickú s dominanciou tvorby naratívov, resp. mimetickú s dominanciou napodobňovania skutočnosti – porov. Aristoteles, Platón, ale aj Lubbock, McLuhan a pod.)

prof. Mgr. Ján Sabol, PhD., ArtD., FF UPJŠ Košice (jan.sabol1@upjs.sk)

1. Medzi literatúrou, filmom a divadlom

(Between literature, film and theater)

Anotácia:

Dizertačná práca by mala sústrediť svoju pozornosť na interpretáciu vzťahu medzi literatúrou, filmom a divadlom s osobitným dôrazom na poetiku Karola Horáka a jeho pôsobenie na pôde Akademického Prešova.

prof. PhDr. Jozef Sipko, CSc. (jozef.sipko@unipo.sk)

1. Hodnoty a pseudohodnoty v jazyku súčasných médií

(Values and pseudo-values in language of contemporary Media)

Anotácia:

Hodnotové zameranie súčasných médií je evidentne veľmi výrazné. Praktický vo všetkých publicistických žánroch sa vyjadruje hodnotenie konkrétneho objektu, pričom v centre tohto prístupu je antopocentrický princíp, v rámci ktorého sa hodnotia najmä ľudia, v prvom rade známe osobnosti. Tento fakt predurčuje aj výber tém, keď najčastejšie sa hodnotia osobnosti politické. V tomto hodnotiacom priestore sa uvedené osobnosti hodnotia takmer výlučne negatívne. Jazykové formy hodnotenia sú priame na axiologickej osi "dobro", "zlo" prostredníctvom jazykových prostriedkov neraz s veľmi expresívnym obsahom. Nepriame hodnotiace prostriedky prostredníctvom jazykových výrazov, obsahujúcich bohatý lingvokultúrny kontext si vyžadujú bohatú kulturologickú základňu. V našej dobe sa spomínané hodnotenia neraz využívajú na rôzne formy nekorektnosti a ponižovania, čo sa prikrýva slobodou slova. A práve uvedené formy jazykovej nekorektnosti by mali byť v centre filologického hľadania.

prof. PhDr. Marta Součková, PhD. (martasouckova@gmail.com)

1. Od literatúry k filmu

(From literature to film)

Anotácia:

Práca má porovnať „jazyky“ dvoch rozličných umení, literatúry a filmu, a to na základe vybraných diel, buď podľa režiséra, alebo istého obdobia (napríklad magický realizmus vo filme a podobne).

2. K slovenskej recenzistike po roku 2000

(On Slovak reviewers after the year 2000)

Anotácia:

Práca má prostredníctvom vybraného materiálu (napr. z recenzistiky v konkrétnych printových či elektronických médiách) skúmať rôzne podoby kritického myslenia na Slovensku, ako i kritériá hodnotenia jednotlivých recenzentov. Užitočné je zamerať nielen na názorovú pluralitu, ale tiež na jej výsledky, čiže kvalitatívne rozdiely medzi recenziami, spôsobené okrem iného faktom, že dnes môže publikovať prakticky každý.

Študijný odbor: učiteľstvo a pedagogické vedy
Študijný program: lingvodidaktika (jazyk poskytovania štúdia slovenský)
Osoba zodpovedná za študijný program: prof. Mgr. Zuzana Straková, PhD.

Školitelia:

CIMERMANOVÁ, Ivana, prof., PaedDr., PhD.
 ČIŽMÁROVÁ, Mária, prof., PhDr., CSc.
 DRENGUBIAK, Ján, doc. Mgr., PhD.
 GALLO, Ján, doc. PaedDr., PhD.
 JAMBOR, Ján, doc., PhDr., PhD.
 KÁŠOVÁ, Martina, prof., PhDr., PhD.
 KESSELOVÁ, Jana, prof., PaedDr., CSc.
 LIPTÁKOVÁ, Ľudmila, prof., PaedDr., CSc.
 METRUK, Rastislav, doc., PaedDr., Ph.D.
 PETRÍKOVÁ, Anna, doc., Mgr., PhD.
 POKRIVČÁKOVÁ, Silvia, prof. PaedDr., PhD.
 RUSŇÁK Radoslav, doc. Mgr. PhD.
 STRAKOVÁ, Zuzana, prof., Mgr., PhD.
 STRANOVSKÁ, Eva, prof. PaedDr., PhD.

Témy:

prof. PaedDr. Ivana Cimermanová, PhD. (ivana.cimermanova@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: *Generative AI in Slovak Upper Secondary EFL Classes: Redefining Writing Competence and Assessment Strategies in the Age of Large Language Models (Generatívna umelá inteligencia na hodinách anglického jazyka na slovenských gymnáziách: Redefinovanie kompetencie písania a stratégií hodnotenia v dobe veľkých jazykových modelov)*SJ/AJ

Anotácia: Práca skúma vplyv nástrojov AI (ako ChatGPT) na písomné zručnosti slovenských stredoškôľakov pripravujúcich sa na maturitu. Cieľom je navrhnúť nový rámec pre hodnotenie písania, ktorý sa posúva od hodnotenia produktu (hotová esej) k hodnoteniu procesu (tvorba zadania, editácia, kritická analýza výstupu AI), pričom by práca mala reagovať na výzvy spojené s akademickou integritou.

Abstract: This thesis investigates the impact of AI tools (like ChatGPT) on the writing skills of Slovak secondary school students preparing for the "Maturita" exam. It aims to propose a new framework for assessing writing that moves away from product-oriented assessment (the final essay) to process-oriented assessment (prompts, editing, critical analysis of AI output), addressing the challenges of academic integrity.

2. Názov témy/jazyk práce: **Kritická digitálna gramotnosť vo výučbe anglického jazyka: Budovanie odolnosti voči dezinformáciám u slovenských dospelievajúcich žiakov** (*Critical Digital Literacy in EFL: Developing Resilience Against Disinformation Among Slovak Teenage Learners*)SJ/AJ

Anotácia: Práca skúma potenciál hodín angličtiny ako priestoru na rozvoj kritickej mediálnej gramotnosti. Keďže množstvo dezinformačného obsahu, ktorý prijíma slovenská mládež, pochádza z anglického jazyka, výskum navrhne a overí intervencie na báze CLIL. Tie by učili jazykové zručnosti prostredníctvom analýzy fake news, hoaxov a algoritmov sociálnych sietí.

Abstract: This thesis explores the potential of the EFL classroom to serve as a space for developing critical media literacy. Since much of the online disinformation content consumed by Slovak youth is in English (or translated from it), the research designs and tests CLIL-based interventions (Content and Language Integrated Learning) that teach language skills through the analysis of fake news, hoaxes, and social media algorithms.

3. Názov témy/jazyk práce: Očakávania a akademická pripravenosť študentov filologických študijných programov: lingvodidaktická analýza - prípadová štúdia (*Expectations and Academic Preparedness of Students in Philological Study Programmes: A Linguodidactic Analysis – a Case Study*)SJ/AJ

Anotácia: Od univerzitného študenta sa očakáva, že bude schopný samostatne pracovať, plánovať svoj progres, využívať učebné stratégie. Taktiež sa očakáva, že primerane pracuje s informačnými zdrojmi a je schopný komentovať ich, koherentne zhrnúť svoje argumenty do akademických študenta a ich pripravenosťou ako aj ich očakávaniami sa zväčšil. Cieľom tejto práce je popísať tieto diskrepancie v skupine študentov filologicky orientovaných študijných programov, ktorých štúdium je náročnejšie o to, že ich štúdium je realizované v cudzom jazyku, a navrhnúť riešenia. Predpokladané metódy výskumu sú prehľad literatúry, spracovanie existujúcich štatistických údajov, testy a rozhovory, čím na zodpovedanie otázok bude využitý zmiešaný prístup.

Abstract: University students are expected to be able to work independently, plan their own learning progress, and use appropriate learning strategies. They are also expected to work adequately with information sources, to comment on them, and to coherently summarise their arguments in academic writing. In recent years, the gap between students' preparedness for university study and their expectations has widened. The aim of this thesis is to describe these discrepancies in a group of students enrolled in philologically oriented study programmes, whose studies are particularly demanding because they are conducted in a foreign language, and to propose possible solutions. The anticipated research methods include a literature review, analysis of existing statistical data, tests, and interviews. A mixed-methods approach will be used to answer the research questions.

4. Názov témy/jazyk práce: Úloha učiteľských kognícií v implementácii princípov na učiaceho sa orientovanej výučby v lingvodidaktickej praxi (*Teachers' cognition as a mediating factor in the limited implementation of learner-oriented principles in foreign language education*)SJ/AJ

Anotácia: Téma vychádza z predpokladu, že napriek silnému teoretickému ukotveniu a kurikulárnej podpore na učiaceho sa orientovaných prístupov v cudzojazyčnom vzdelávaní zostáva ich uplatňovanie v pedagogickej praxi často obmedzené. Jedným z kľúčových, no stále nedostatočne preskúmaných faktorov tohto stavu sú učiteľské kognície, ktoré významne ovplyvňujú pedagogické rozhodovanie, výber metód a spôsob interpretácie kurikulárnych požiadaviek. Práca skúma, aké typy presvedčení a mentálnych modelov podporujú alebo naopak bránia uplatňovaniu študentocentrických prístupov, a akým spôsobom sa tieto kognície formujú v kontexte profesijnej skúsenosti, inštitucionálnych podmienok a

vzdelávacej kultúry. Metodologicky je práca koncipovaná ako kvalitatívna, resp. zmiešaná štúdia, využívajúca kombináciu pološtruktúrovaných rozhovorov, pozorovaní vyučovania a analýzy reflexívnych výpovedí učiteľov cudzích jazykov.

Abstract: The study is grounded in the assumption that, despite strong theoretical foundations and substantial curricular support for learner-oriented approaches in foreign language education, their implementation in classroom practice remains limited. One of the key, yet still under-researched, factors contributing to this situation is teachers' cognition, which plays a significant role in shaping pedagogical decision-making, the selection of instructional strategies, and the interpretation of curricular requirements. The study explores which types of beliefs and mental models facilitate, or conversely constrain, the adoption of learner-centred approaches, and how these cognitions are formed and negotiated within the context of teachers' professional experience, institutional conditions, and broader educational culture. Methodologically, the study adopts a qualitative or mixed-methods design, drawing on a combination of semi-structured interviews, classroom observations, and the analysis of teachers' reflective accounts.

prof. PhDr. Mária Čižárová, CSc. (maria.cizmarova@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Metodika práce s textom na hodinách ukrajinského jazyka
(*Methodology of Working with the Text in Ukrainian Language Classes*)/SJ

Anotácia: Práca bude zameraná na využitie textov rozličných štylistických úrovní na hodinách ukrajinského jazyka zohľadňujúc osobitosti súčasného výchovno-vzdelávacieho procesu a požiadaviek na externú časť maturitnej skúšky. Naliehavou úlohou školského jazykového vzdelávania je naučiť študentov efektívne komunikovať, vymieňať si skúsenosti, informácie, emócie a pocity zakomponované v texte. Pri analýze textu sa budú sledovať hlavné parametre – definícia témy a hlavnej myšlienky textu, výber mikrotém, určenie štýlu, analýza štruktúry textu, rozbor jazykových prostriedkov (lexikálnych, gramatických, štylistických). Súčasťou práce bude portfólio vhodných textov (súvislých aj nesúvislých) na ich využitie vo vyučovacom procese na strednej škole so zohľadnením rôznych foriem a metód práce s textom.

Abstract: The thesis will focus on the use of texts of different stylistic levels in Ukrainian language classes, taking into account the peculiarities of the current educational process and the requirements for the external part of the final exam. The urgent task of school language education is to teach students to communicate effectively, to exchange experiences, information, emotions and feelings embedded in the text. The main parameters will be followed in the analysis of the text - the definition of the theme and the main idea of the text, the selection of microthemes, the determination of the style, the analysis of the structure of the text, the analysis of the linguistic means (lexical, grammatical, stylistic). The thesis will include a portfolio of suitable texts (both continuous and non-contiguous) for their use in the teaching process at secondary school, taking into account different forms and methods of working with the text.

doc. Mgr. Ján Drengubiak, PhD. (jan.drengubiak@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Inovatívne postupy vo výučbe cudzieho jazyka pomocou literárneho textu (*Novel approaches to teaching foreign languages with literary texts*) SJ

Anotácia: Práca vychádza z výskumu využitia literárneho textu v učebniciach francúzskeho jazyka: niektoré učebnice takéto texty úplne vynechávajú, iné ho spracúvajú ako bežný vecný text a iba zopár poukazuje na ich estetickú rovinu. Učebnice francúzskeho jazyka navyše literárne texty využívajú takmer výlučne od úrovne B2 vyššie. Empirický výskum sa v prvej etape zameria na spôsob, akým učitelia integrujú prácu s literárnym textom do vyučovacieho procesu, ako i na vplyv zvolenej učebnice na ich stratégiu. V druhej etape sa práca zameria na efektívnosť prístupov, ktoré využívajú literárny text v kombinácii s iným médium: komiksom, filmovým/divadelným spracovaním, audioknihou, atď. Práca si kladie za cieľ zistiť, ktoré formy práce s literárnym textom sú najatraktívnejšie a najprínosnejšie z pohľadu študentov a učiteľov, ako aj to, či subjektívne hodnotenie prístupov odráža ich skutočný vplyv na porozumenie.

Abstract: The thesis draws on research into the use of literary texts in French language textbooks. While some textbooks omit them entirely, others treat them as ordinary non-fiction texts, and only a few emphasize their aesthetic value. In addition, French-language textbooks use literary texts almost exclusively from level B2 onward. In the first phase, empirical research will focus on the way teachers integrate the work on literary texts into the teaching process, as well as on the impact of the textbooks on their strategies. In the second phase, the study examines the effectiveness of approaches that combine literary texts with other media: comics, film/theater adaptation, audiobooks, etc. The aim is to determine which methods are the most engaging and most beneficial for students and teachers, and whether this engagement correlates with better text comprehension.

2. Názov témy/jazyk práce: Literárne texty vo vyučovaní cudzích jazykov (*Literary text in ESL classroom*) AJ

Anotácia: Práca skúma využitie literárnych textov v učebniciach anglického jazyka. Cieľom práce je zmapovať spôsoby využitia textov v učebniciach a identifikovať najpútavejšie aktivity a metódy pre študentov aj učiteľov. Okrem toho skúma, či vyššia miera zapojenia koreluje s lepším porozumením textu. Pre porovnanie, učebnice francúzskeho jazyka začleňujú literárne texty takmer výlučne od úrovne B2. Kým niektoré zdôrazňujú ich estetickú hodnotu, väčšina ich spracúva ako bežné vecné texty alebo ich nevyužíva vôbec. V prvej fáze sa štúdiá zameriava na zber údajov. Ich následná analýza poskytne komplexný prehľad rôznych prístupov k literárnym textom v učebniciach anglického jazyka. Nakoniec sa práca zameriava na to, ako učitelia integrujú literárne texty do svojej výučby a aký vplyv majú ich stratégie na porozumenie textu.

Abstract: The thesis explores the use of literary texts in English language textbooks. The aim is to map the ways literary texts are implemented and identify the most engaging activities and methods for both students and teachers. Additionally, it examines whether higher engagement correlates with better text comprehension. For comparison, French-language textbooks tend to incorporate literary texts almost exclusively from level B2 onward. While a few emphasize their aesthetic value, most treat them as ordinary non-fiction texts or do not use them at all. In the first phase, the study focuses on data collection. The subsequent

analysis provides a comprehensive overview of various approaches to literary texts in English textbooks. Finally, the research examines how teachers integrate literary texts into their teaching practices and the impact of their strategies on reading comprehension.

doc. PaedDr. Ján Gallo, PhD. (jgallo@ukf.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Polykódové texty v praxi cudzojazyčnej výučby s dôrazom na ruský jazyk (*Polycode Texts in the Practice of Foreign Language Teaching with an Emphasis on the Russian Language*)/SJ

Anotácia: Téma reflektuje jednu z dôležitých podmienok neustáleho zvyšovania kvality cudzojazyčnej výučby využívaním moderných vzdelávacích technológií schopných motivovať žiakov a študentov k osvojovaniu si vedomostí. Polykódové texty (plagáty, schémy, tabuľky, fotografie, karty, maľby, elektronické učebnice, mapy, ilustrácie), ako aj dynamické polykódové texty (videá, profesionálne orientované video súbory vo forme videocastov a podcastov, prezentácie) ako koherentný, štrukturálny, sémantický a funkčný integrálny celok zložený z niekoľkých semiotických kódov s cieľným komplexným dopadom na adresáta disponuje množstvom osobitostí, vďaka ktorým sú ideálne aj v edukačnom procese pri výučbe cudzích jazykov, aktivizujú žiakovu pamäť, myslenie a predstavivosť. Práca s polykódovým textom na vyučovacej hodine umožňuje jej zaujímavejší a efektívnejší priebeh s vytvorením autentického prostredia pre žiakov a študentov na aktívnu percepciu učiva, resp. informácie, ktorá je obsiahnutá v polykódovom texte. Cieľom dizertačnej práce je prezentovať možnosti efektívnej práce s vyššie uvedenými druhom textov v rámci cudzojazyčnej výučby súčasných žiakov a študentov s klipovým myslením v podmienkach slovenskej školy.

V teoretickej časti práce sa okrem uvedenia súčasného stavu riešenej problematiky doma a v zahraničí, cieľov práce, jej metodológie a výskumných otázok prezentuje aj vymedzenie základných pojmov (text, učebný text, monokódový text, semikódový text, polykódový text i.) podľa rôznych autorov domácej a zahraničnej proveniencie. Uvádza sa aj význam polykódových textov pre edukačnú prax. Ďalej sa v danej časti pertraktuje aj problematika kódov, opis a výklad možností práce s polykódovým textom na vyučovaní, ako aj fázy práce s dynamickým polykódovým textom (prípravná fáza zameraná na prvotné pochopenie, napr. videa; fáza automatizácie na zabezpečenie zapamätania si informácií a adaptačná fáza učiva s cieľom voľného rozprávania s využitím osvojených informácií). Praktická časť dizertačnej práce je zameraná na prezentovanie možností práce s polykódovými textami v praxi cudzojazyčnej výučby s akcentom na ruský jazyk (úrovne A1 – B2) na slovenských základných a stredných školách.

Abstract: The topic reflects one of the important conditions for constantly improving the quality of foreign language teaching by using modern educational technologies capable of motivating pupils and students to acquire knowledge. Polycode texts (posters, diagrams, tables, photographs, cards, paintings, electronic textbooks, maps, illustrations), as well as dynamic polycode texts (videos, professionally oriented video files in the form of videocasts and podcasts, presentations) as a coherent, structural, semantic and functional integral whole composed of several semiotic codes with a targeted complex impact on the addressee have a number of characteristics, thanks to which they are ideal also in the educational process of teaching foreign languages, they activate the pupil's memory, thinking and imagination. Working with polycode text in a lesson allows for its more interesting and effective course with the creation of an authentic environment for pupils and students for active perception of

the subject, respectively. information contained in a polycode text. The aim of the dissertation is to present the possibilities of effective work with the above-mentioned types of texts within the framework of foreign language teaching of current pupils and students with clip thinking in the conditions of Slovak schools. In the theoretical part of the work, in addition to presenting the current state of the issue at home and abroad, the objectives of the work, its methodology and research questions, the definition of basic terms (text, teaching text, monocode text, semicode text, polycode text, etc.) according to various authors of domestic and foreign provenance is also presented. The importance of polycode texts for educational practice is presented as well. Furthermore, the theoretical part also deals with the issue of codes, description and interpretation of the possibilities of working with polycode text in teaching, as well as the phases of working with dynamic polycode text (preparatory phase focused on initial understanding, e.g. videos; automation phase to ensure memorization of information and adaptation phase of the curriculum with the aim of free speaking using the acquired information). The practical part of the dissertation is focused on presenting the possibilities of working with polycode texts in the practice of foreign language teaching with an emphasis on the Russian language (levels A1 – B2) in Slovak primary and secondary schools.

2. Názov témy/jazyk práce: Inovatívne prístupy k efektívnej práci s kultúrnymi konceptmi v cudzojazyčnej edukácii (rusko-slovenský interkultúrny aspekt) *Innovative Approaches to Effective Work with Culture Concepts in Foreign Language Education (Russian-Slovak Intercultural Aspect)* SJ

Anotácia: Téma reflektuje moderný metodologický výskum konceptov kultúry v cudzojazyčnej edukácii v rámci novovznikajúcej vedy, akou je lingvokonceptodidaktika, resp. lingvokonceptuálna didaktika. Už prvé výskumy obsahu jednotlivých lingvokultúrnych konceptov v súčasnosti dokazujú možnosti zásadne nového prístupu k výučbe cudzích jazykov. Ide o tzv. koncepcný alebo konceptuálny prístup a dôležitosť jeho metodologického uchopenia. Daný prístup má na hodinách cudzojazyčnej výučby v súčasnosti široké uplatnenie v rôznych podobách a zahŕňa aktívne využívanie komparatívnej analýzy kultúrnych konceptov v rôznych jazykoch.

V teoretickej časti dizertačnej práce sa prezentujú súčasné prístupy k štúdiu konceptov v humanitných vedách. Uvádza sa aj úloha a miesto konceptu v lingvodidaktike. Na základe metodológie práce s kultúrnymi konceptmi v kontexte cudzojazyčnej edukácie sa uvádzajú súčasné metodické modely a technológie práce s danými konceptmi, t. j. ide o prezentovanie modelu práce s konceptmi v interkultúrnom prostredí, ako aj úlohy emócií ako pevného motivačného prvku. V teoretickej časti sa vysvetľuje aj uplatňovanie variantov súčasných technológií pri štúdiu kultúrnych konceptov v procese vyučovania ruského jazyka pre cudzincov. V danej časti sa uvádzajú aj modely práce s kultúrnymi konceptmi na vyučovaní ruského jazyka na slovenských stredných školách. Prezentujú sa fázy prípravy metodiky, t. j. opis základných krokov algoritmu. Uvádza sa realizácia programu vyučovania kultúrnych konceptov, ako aj jeho obsah.

V praktickej časti dizertačnej práce je výskum zameraný na prezentovanie realizácie jednotlivých etáp modelov práce s konceptmi kultúry v edukačnej praxi s akcentom na slovenské stredné školy. Prvá fáza zahŕňa historicko-etymologickú porovnávaciu analýzu konceptov kultúry. V druhej fáze sa nazerá na koncepty rôznych kultúr ako na jazykové jednotky. V tretej fáze ide o problematiku fungovania konceptov v rôznych typoch textov. V praktickej časti sa vymedzuje aj rozvrhnutie časového harmonogramu pri práci s kultúrnymi konceptmi na vyučovaní, pričom sa uvádzajú aj možnosti hodnotenia žiakov. V záverečnej

časti sa načrtávajú perspektívy uplatnenia algoritmu práce s kultúrnymi konceptmi v cudzojazyčnej edukácii.

Abstract: The topic reflects modern methodological research on the concepts of culture in foreign language education within the newly emerging science, such as linguo-concept didactics, or linguistic and conceptual didactics. Already the first researches into the content of individual linguistic and cultural concepts currently demonstrate the possibilities of a fundamentally new approach to teaching foreign languages. It is about the so-called conceptual approach and the importance of its methodological grasp. This approach is currently widely used in foreign language classes in various forms and includes the active use of comparative analysis of cultural concepts in different languages.

The theoretical part of the dissertation presents current approaches to the study of concepts in the humanities. The role and place of the concept in language didactics is also presented. Based on the methodology of working with cultural concepts in the context of foreign language education, current methodological models and technologies of working with these concepts are presented, i.e. j. it is about presenting a model of working with concepts in an intercultural environment, as well as the role of emotions as a solid motivational element. The theoretical part also explains the application of variants of current technologies in the study of cultural concepts in the process of teaching the Russian language to foreigners. The given part also presents models of work with cultural concepts in the teaching of the Russian language in Slovak secondary schools. The stages of methodology preparation are presented, i.e. j. description of the basic steps of the algorithm. The implementation of the program for teaching cultural concepts, as well as its content, is presented.

In the practical part of the dissertation, the research is focused on presenting the implementation of individual stages of work models with the concepts of culture in educational practice with an emphasis on Slovak secondary schools. The first phase includes a historical-etymological comparative analysis of the concepts of culture. In the second phase, the concepts of different cultures are viewed as linguistic units. In the third phase, it concerns the functioning of concepts in different types of texts. The practical part also defines the time schedule for working with cultural concepts in class, while the possibilities for evaluating pupils are also given. The final part outlines the perspectives of applying the algorithm for working with cultural concepts in foreign language education.

3. Názov témy/jazyk práce: Počúvanie s porozumením v procese vyučovania ruského jazyka s dôrazom na využitie multimédií (*Listening Comprehension in the Process of Russian Language Teaching with an Emphasis on the Multimedia Using*) SJ

Anotácia: V súvislosti s integráciou moderných technológií do výučby a so zreteľom na rôzne štýly a stratégie učenia sa žiakov pri osvojovaní si cudzieho jazyka sa v práci rieši problematike študentskej úspešnosti v porozumení autentickému hovorenému prejavu v ruštine. Výskum je taktiež zameraný na to, ako môžu byť multimédiá nápomocné efektívnemu porozumeniu. V práci sa prezentujú výsledky empirického výskumu, ktorý sa realizuje formou dotazníka, rozhovoru a experimentálnej sondy. Výskumu by sa mohlo zúčastniť napr. 100 žiakov niekoľkých gymnázií v Prešovskom kraji s niekoľkými vyučujúcimi ruského jazyka. Cieľom práce je dokázať frekvenciu a rôzne podoby zaradovania počúvania do výučby ruského jazyka, vzťah študentov k počúvaniu a ich sebahodnotenie vlastného porozumenia, vplyv časových faktorov na zaradovanie počúvania do výučby, možnosti využitia samostatného domáceho tréningu nácviku počúvania s využitím

výhod multimédií, úspešnosť počúvania s použitím opôr (obrázky, kľúčové slová, titulky, video) a bez nich (len zvukové nahrávky).

Abstract: In connection with the integration of modern technologies in teaching and taking into account the different learning styles and strategies of students in acquiring a foreign language, the work deals with the issue of student success in understanding authentic spoken speech in Russian. Research is also focused on how multimedia can be helpful for effective understanding. The work presents the results of empirical research, which is carried out in the form of a questionnaire, an interview and an experimental probe. In the research could participate, e. g. 100 pupils of several gymnasiums in the Prešov region with several teachers of the Russian language. The aim of the work is to prove the frequency and different forms of including listening in the teaching of the Russian language, the attitude of students to listening and their self-assessment of their own understanding, the influence of time factors on the inclusion of listening in teaching, the possibilities of using independent home training for listening practice using the advantages of multimedia, the success of listening using supports (images, keywords, subtitles, video) and without them (only audio recordings).

doc. Mgr. Ján Jambor, PhD. (jan.jambor@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Možnosti využitia čítania literárneho textu v nemeckom jazyku pre rozvoj jazykových zručností hovorenie a písanie v kontexte literárneho vzdelávania (*Possibilities of using the reading of a literary text in German for the development of the linguistic competences of speaking and writing in the context of literary education*)/SJ

Anotácia: Práca sa bude zaoberať možnosťami rozvoja produktívnych jazykových zručností (hovorenie a písanie), ktoré ponúka uplatnenie čítania literárneho textu vo výučbe nemčiny ako cudzieho jazyka a vo výučbe nemeckej literatúry. Na príklade zvolených kratších ucelených autentických textov prednostne zo súčasnej po nemecky písanej literatúry sa doloží téza, že cieľavedomá práca s literárnym textom má potenciál výrazne napomôcť rozvoju produkcie hovoreného a písaného komunikátu žiakov a študentov. Výskum sa sústreďí na celú škálu aktivít vyučovacieho procesu: 1. voľba vhodných textov rôznej žánrovej povahy (napr. krátka próza pre dospelých, autorská rozprávka pre deti, príbehy pre mládež, lyrický text pre dospelých, básne pre deti), 2. spoločné a samostatné čítania s porozumením, 3. rozhovor vyučujúceho s učiacimi sa o prečítanom texte s prvkami literárnovednej analýzy a interpretácie textu (prispôsobenej veku a schopnostiam žiakov a študentov), 4. samostatná alebo skupinová tvorba literárneho textu. Pri ostatnej aktivite sa bude vychádzať z taxonómie postupov hypertextuality, ako ich vymedzil Gérard Genette v prelomovej monografii *Palimpsestes. La littérature au second degré* (1982): ludická transformácia (paródia), satirická transformácia (travestia), vážna transformácia (transpozícia), ludická imitácia (pastiš), satirická imitácia (persifláž, resp. karikatúra) a vážna imitácia (napodobenina). V prvom kroku sa má autor práce zamerať: 1. na opis reálneho stavu vyučovania nemčiny ako cudzieho jazyka na slovenských základných a stredných školách s posilneným vyučovaním nemeckého jazyka (najmä školy s diplomom DSD1 a DSD2), ako aj na univerzitách a 2. na opis reálneho stavu vyučovania nemeckej literatúry na slovenských bilingválne gymnáziách a na slovenských univerzitách v konfrontácii s opisom problematiky v odbornej didaktickej literatúre primárne v nemeckom jazyku. Práca bude mať následne experimentálny charakter – na základe zistených nedostatkov autor navrhne modely výučby, preverí ich v didaktickej praxi a zovšeobecni svoje závery pre teóriu vyučovania cudzieho jazyka a literatúry v cudzom jazyku.

Abstract: The thesis will address the possibilities for the development of productive language skills (speaking and writing) offered by the application of reading a literary text in the teaching of German as a foreign language and in the teaching of German literature. The thesis that purposeful work with a literary text has the potential to significantly contribute to the development of pupils' and students' production of spoken and written communication will be demonstrated through the example of selected shorter, coherent, authentic texts, preferably from contemporary literature written in German. The research will focus on a range of teaching activities: 1. the selection of appropriate texts of different genres (e.g., short prose for adults, original fairy tales for children, stories for young adults, lyrical texts for adults, poems for children), 2. shared and independent reading comprehension, 3. Teacher's conversation with learners about the text read with elements of literary analysis and interpretation of the text (adapted to the age and ability of the pupils and students), 4. individual or group production of a literary text. The last activity will be based on the taxonomy of hypertextuality practices as defined by Gérard Genette in his groundbreaking monograph *Palimpsestes. La littérature au second degré* (1982): ludic transformation (parody), satiric transformation (travesty), serious transformation (transposition), ludic imitation (pastiche), satiric imitation (persiflage or caricature) and serious imitation (imitation). In the first step, the author of the thesis is to focus: 1. on the description of the real state of teaching German as a foreign language in Slovak primary and secondary schools with enhanced German language teaching (especially schools with DSD1 and DSD2 diplomas), as well as in universities; and 2. on the description of the real state of teaching German literature in Slovak bilingual grammar schools and in Slovak universities, in confrontation with the description of the issue in the professional didactic literature primarily in the German language. The thesis will then have an experimental character - on the basis of the identified shortcomings, the author will propose models of teaching, test them in didactic practice and generalise his conclusions for the theory of teaching foreign language and literature in a foreign language.

prof. PhDr. Martina Kášová, PhD. (martina.kasova@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Využitie umelej inteligencie pri rozvoji produktívnych jazykových zručností v nemčine ako cudzom jazyku (písanie, hovorenie) (*Einsatz künstlicher Intelligenz bei der Entwicklung produktiver Sprachfertigkeiten im Deutschen als Fremdsprache (Schreiben, Sprechen)*)/ SJ

Anotácia: Téma sa zameriava na systematické skúmanie možností využitia umelej inteligencie v procese rozvoja produktívnych jazykových zručností, konkrétne písania a hovorenia, vo výučbe nemčiny ako cudzieho jazyka. Pozornosť sa venuje didaktickému potenciálu nástrojov založených na umelej inteligencii, ich prínosu k tvorbe písomných a ústnych prejavov, poskytovaniu cielenej spätnej väzby, individualizácii vzdelávacieho procesu a zvyšovaniu efektívnosti a motivácie učiacich sa.

Abstract: The topic focuses on the systematic examination of the possibilities of using artificial intelligence in the process of developing productive language skills, specifically writing and speaking, in teaching German as a foreign language. Attention is paid to the didactic potential of AI-based tools, their contribution to the creation of written and oral expressions, the provision of targeted feedback, the individualization of the educational process, and the increase in the effectiveness and motivation of learners.

doc. PaedDr. Rastislav Metruk, Ph.D. (rastislav.metruk@fhv.uniza.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Nástroje generatívnej umelej inteligencie v procese cudzojazyčnej výučby – súčasný stav, perspektívy a výzvy (*Generative Artificial Intelligence Tools in Foreign Language Teaching – Current State, Perspectives, and Challenges*) SJ/AJ

Anotácia: Nástroje generatívnej umelej inteligencie (napr. ChatGPT, Gemini, Claude, Perplexity a ďalšie) v posledných rokoch výrazne ovplyvňujú viaceré oblasti spoločnosti, vrátane vzdelávania a najmä cudzojazyčnej výučby. V odbornej literatúre možno identifikovať narastajúci počet štúdií a výskumov, ktoré sa venujú ich dopadu na vyučovací proces: od podpory tvorby materiálov, personalizácie učenia a okamžitej spätnej väzby až po rozvoj písania, slovnej zásoby a konverzačných zručností. Zároveň sa otvárajú otázky spoľahlivosti výstupov, academickej integrity, ochrany osobných údajov, autorských práv, etiky a zodpovedného používania v školskom prostredí. Cieľom práce bude identifikovať a zmapovať súčasný stav využívania nástrojov generatívnej AI vo vyučovaní angličtiny ako cudzieho jazyka na Slovensku s využitím výskumných metód dotazník, rozhovor, prípadne experiment. Ťažisko bude na pripravenosti učiteľov a študentov na zmysluplné a bezpečné začlenenie týchto nástrojov do výučby, vrátane ich digitálnych a AI kompetencií, postojov a spôsobov používania, ako aj existujúcich pravidiel v školách. Práca zároveň načrtne perspektívy ďalšieho vývoja a vymedzí hlavné výzvy a riziká z pohľadu žiaka/študenta aj vyučujúceho (hodnotenie, verifikácia informácií, transparentné pravidlá). Výsledky výskumu môžu prispieť k doplneniu poznania o tejto téme v kontexte cudzojazyčnej výučby na Slovensku.

Abstract: Generative artificial intelligence tools (e.g., ChatGPT, Gemini, Claude, Perplexity, and others) have significantly influenced multiple areas of society in recent years, including education, particularly in foreign language teaching. A growing body of academic literature and research addresses their impact on the teaching process—from supporting the creation of instructional materials, personalising learning, and providing immediate feedback to fostering writing skills, vocabulary development, and conversational competence. At the same time, issues related to the reliability of outputs, academic integrity, personal data protection, copyright, ethics, and responsible use in school settings are increasingly discussed. The aim of this thesis is to identify the current state of the use of generative AI tools in teaching English as a foreign language in Slovakia by employing research methods such as questionnaires, interviews, or experiments. The focus will be on teachers' and students' readiness to integrate these tools into instruction in a meaningful and safe way, including their digital and AI competencies, attitudes, and patterns of use, as well as existing school rules and guidelines. The thesis will also outline future perspectives and define the main challenges and risks from both the learner/student and teacher viewpoints (assessment, information verification, transparent rules). The findings may contribute to expanding what is already known about this topic in the context of foreign language education in Slovakia.

prof. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc. (ludmila.liptakova@unipo.sk)

1. Názov témy: Výskum implementácie nového kurikula slovenského jazyka v 2. cykle základného vzdelávania (*Research on the implementation of the new Slovak language curriculum in the second cycle of basic education*) SJ

Anotácia: Zavádzanie nového kurikula základného vzdelávania z roku 2023 do edukačnej praxe je aktuálnou úlohou a výzvou tak pre školy a učiteľov, ako aj pre výskumníkov. To, či nové kurikulum prináša žiaducu kvalitatívnu zmenu vzdelávania, je možné spoľahlivo posúdiť na základe dát, ktoré následne poskytnú na dôkazoch založené informácie pre optimalizáciu zavádzania kurikula do praxe. Cieľom výskumu bude preto z pozície výskumníka projektovať edukačnú intervenciu vychádzajúcu z nového vzdelávacieho štandardu slovenského jazyka, realizovať ju, následne pozorovať a reflektovať dosiahnuté zmeny a na základe dát spracovať implementačný plán vybraného učiva. Metodologický rámec kvalitatívneho výskumu bude vychádzať z princípov edukačného dizajnového orientovaného výskumu (EDR, podľa McKenney & Reeves, 2019. *Conducting educational design research*. 2nd ed. Routledge). Výskum by sa mal realizovať v niektorej z pilotných základných škôl, ktoré v šk. roku 2026/2027 budú zavádzať nové kurikulum už do druhého cyklu.

Abstract: The introduction of the new basic education curriculum from 2023 into educational practice is a current task and challenge for schools, teachers, and researchers alike. Whether the new curriculum brings about the desired qualitative change in education can be reliably assessed using data, which will provide evidence for optimising its implementation. The research aims to design an educational intervention aligned with the new educational standard for the Slovak language, implement it, observe and reflect on the changes achieved, and use the data to develop an implementation plan for the selected curriculum. The methodological framework for qualitative research will be based on the principles of educational design-oriented research (EDR; McKenney & Reeves, 2019. *Conducting educational design research*. 2nd ed. Routledge). The research should be carried out in one of the pilot basic schools that will introduce the new curriculum in the second cycle in the 2026/2027 school year.

prof. PhDr. Anna Petriková, PhD. (anna.petrikova@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Spôsoby využívania slovenského jazyka v organizácii vyučovacej situácie na hodinách ruského jazyka (*Ways of using the Slovak language in the organisation of the teaching situation in Russian language classes*)/SJ, RJ

Anotácia: Cieľom práce je zistiť akým spôsobom sú organizované (komentáre, náznaky, preklad) vyučovacie situácie na hodinách ruského jazyka. Ide o kvalitatívny výskum predpokladajúci zber dát v podobe nahrávok rôznych situácií, ktoré následne budú podrobené konverzačnej analýze.

Abstract: This thesis aims to find out how teaching situations in Russian language classes are organized (comments, hints, translation). It is qualitative research assuming the collection of data in the form of recordings of speaking situations, which will then be subjected to conversational analysis.

2. Názov témy/jazyk práce: Vplyv intervalového opakovania na upevňovanie slovných zásoby pri učení sa ruského jazyka ako cudzieho (*The effect of spaced repetition on vocabulary consolidation in learning Russian as a foreign language*)/SJ, RJ

Anotácia: Cieľom práce je skúmať vplyv intervalového opakovania na proces upevňovania slovných zásoby pri učení sa ruského jazyka ako cudzieho. Intervalové opakovanie je metóda, ktorá zahŕňa systematické opakovanie naučeného materiálu v špecifických časových

intervaloch. V práci sa bude analyzovať, ako táto metóda ovplyvňuje zapamätávanie slovnej zásoby, zlepšuje dlhodobú retenciu slov a prispieva k efektívnemu učeniu sa jazyka. Taktiež sa budú skúmať rôzne faktory, ako napríklad frekvencia opakovania, dĺžka intervalov, a ich vplyv na kvalitu a rýchlosť učenia sa nových slov. V rámci výskumu sa plánuje vytvoriť experimentálny rámec, kde sa budú testovať rôzne prístupy (napríklad flash karty) k intervalovému opakovaniu a porovnávať ich účinnosť pri upevňovaní slovnej zásoby.

Abstract: This dissertation aims to investigate the effect of spaced repetition on the process of vocabulary consolidation when learning Russian as a foreign language. Spaced repetition is a method that involves systematic repeated viewing and reviewing of learned material at specific time intervals. The thesis will analyze how this method affects vocabulary memorization, improves long-term retention of words, and contributes to effective language learning. Various factors such as repetition frequency, length of intervals, and their effect on the quality and speed of learning new words will also be investigated. The research plans to develop an experimental framework where different approaches (e.g. flashcards) to interval repetition will be tested and compared for their effectiveness in vocabulary consolidation.

3. Názov témy/jazyk práce: Pragmatická kompetencia vo výučbe ruského jazyka ako cudzieho na slovenských školách: Teoretické a praktické perspektívy (*Pragmatic Competence in Teaching Russian as a Foreign Language in Slovak Schools: Theoretical and Practical Perspectives*) /SJ, RJ

Anotácia: Cieľom práce je skúmať, ako súčasné kurikulárne dokumenty podporujú rozvoj schopnosti porozumieť a adekvátne reagovať na komunikačné zámery v rečových aktoch. Práca sa bude zaoberať tak teoretickými prístupmi k pragmatickej kompetencii, ako aj praktickými aspektmi jej implementácie do cudzojazyčného vzdelávania, vrátane analýzy učebníc ruského jazyka, učebných plánov (testovacích štandardov). Dôraz bude kladený na identifikáciu efektívnych stratégií na podporu učenia sa jazykových a pragmatických zručností u slovenských študentov.

Abstract: This dissertation aims to investigate how curriculum documents support the development of the ability to understand and respond appropriately to communicative intentions in Russian speech acts. The thesis will address both theoretical approaches to pragmatic competence and practical aspects of its implementation in foreign language education, including an analysis of russian language textbooks, curricula (testing standards). Emphasis will be placed on identifying effective strategies to support the learning of language and pragmatic skills by Slovak students.

4. Názov témy/jazyk práce: Formovanie gramatickej kompetencie u učiacich sa ruský jazyk ako cudzí s využitím nástrojov umelej inteligencie (*Forming grammatical competence in learners of Russian as a foreign language using artificial intelligence*) /SJ, RJ

Anotácia: Cieľom dizertačnej práce je skúmať možnosti formovania gramatickej kompetencie u učiacich sa ruský jazyk prostredníctvom digitálnych technológií AI. Výskum sa zameriava na schopnosť študentov správne používať morfosyntaktické štruktúry (pády, slovesný vid), najmä v písanej produkcii. Výsledky práce poskytnú cenné poznatky o efektívnosti alebo neefektívnosti digitálnych nástrojov AI vo vyučovaní ruského jazyka v porovnaní s tradičnou výučbou a prispejú k rozvoju vhodných metódik zameraných na gramatickú kompetenciu.

Abstract: The aim of the dissertation is to examine the development of grammatical competence in learners of Russian through the use of digital AI technologies. The research focuses on students' ability to correctly use morphosyntactic structures, such as the case system and verbal aspect, especially in written production. The results of the thesis will provide valuable insights into the effectiveness or ineffectiveness of digital AI tools in teaching Russian compared to traditional teaching and will contribute to the development of appropriate methodologies focused on grammatical competence.

5. Názov témy/jazyk práce: Rozvoj interkultúrneho povedomia u učiacich sa ruský jazyk ako cudzí prostredníctvom autentických a interaktívnych úloh (*Developing intercultural awareness in learners of Russian as a foreign language through authentic and interactive tasks*)/SJ, RJ

Anotácia: Téma dizertačnej práce pojednáva o spôsoboch rozvoja interkultúrneho povedomia žiakov/ študentov prostredníctvom autentických a interaktívnych úloh. Cieľom práce je vytypovať také úlohy, ktoré sú najefektívnejšie pri formovaní kritického kultúrneho povedomia a rozvoji interkultúrnej kompetencie študentov ruského jazyka. Výber konkrétnej skupiny učiacich sa je flexibilný.

Abstract: The topic of this dissertation deals with ways of developing intercultural awareness in pupils/students through authentic and interactive tasks. The aim of the thesis is to identify tasks that are most effective in shaping critical cultural awareness and developing intercultural competence in students of the Russian language. The selection of a specific group of learners is flexible.

6. Názov témy/jazyk práce: Personalizácia výučby ruského jazyka ako cudzieho pomocou adaptívnych AI nástrojov: čítanie s porozumením a diagnostika učenia (*Personalization of Russian Language Instruction Using Adaptive AI Tools: Reading Comprehension and Learning Diagnostics*)/SJ, RJ

Anotácia: Dizertačná práca sa zameriava na využitie adaptívnych nástrojov umelej inteligencie vo výučbe ruského jazyka ako cudzieho, so zameraním na čítanie s porozumením a hodnotenie učebného pokroku. Cieľom práce je zistiť, do akej miery AI nástroje zlepšujú porozumenie písanému textu u žiakov, ako ovplyvňujú typy chýb a čitateľské stratégie a ktoré formy adaptácie (texty, úlohy alebo spätná väzba) majú najväčší vplyv na individuálne učenie sa a pokrok. Výber konkrétnej skupiny učiacich sa je flexibilný.

Abstract: The dissertation focuses on the use of adaptive artificial intelligence tools in teaching Russian as a foreign language, with an emphasis on reading comprehension and assessment of learning progress. The research questions concern the extent to which AI tools improve students' comprehension of written text, how they influence error types and reading strategies, and which forms of adaptation (texts, tasks, or feedback) have the greatest impact on individual learning and progress. The selection of a specific group of learners is flexible.

doc. Mgr. Radoslav Rusňák, PhD. (radoslav.rusnak@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Obrazová kniha ako intermodálne médium: jazykovo-obrazová konštrukcia významu a zážitková recepcia v základnom vzdelávaní (*The Picturebook as an Intermodal Medium: Verbal–Visual Construction of Meaning and Experiential Reception in Education*) SJ

Anotácia: Dizertačná práca sa zameriava na analýzu formátu obrazovej knihy v kontexte zážitkovej recepcie žiakov v 1., 2. a 3. cykle základného vzdelávania. Predmetom výskumu sú obrazové knihy, ktoré sprostredkovávajú význam prostredníctvom rôznych typov intermodálnej konštrukcie jazykového a obrazového kódu. Práca sa sústreďuje na vzťahy medzi textom a obrazom založené na zhode/súbehu významu, komplementarite významových rovín a na ich významovom pripojení, ktoré spoločne formujú čitateľský zážitok a interpretačný potenciál diela. Metodologicky sa výskum opiera o literárnovednú analýzu obrazovej knihy, intermodálnu a semiotickú interpretáciu textovo-obrazových vzťahov, doplnenú o didaktickú reflexiu ich recepcie v školskom prostredí. Pozornosť sa venuje tomu, ako jednotlivé typy intermodálnej konštrukcie podporujú porozumenie, emocionálnu angažovanosť a estetický zážitok žiaka v závislosti od vývinovej a kognitívnej úrovne čitateľa. Cieľom dizertačnej práce je poukázať na potenciál obrazovej knihy ako literárneho média, ktoré prostredníctvom prepojenia jazyka a obrazu rozvíja čitateľskú gramotnosť, interpretačné kompetencie a zážitkovú recepciu literárneho textu v 1., 2. a 3. cykle základného vzdelávania.

Abstract: The dissertation focuses on the analysis of the picture book format in the context of the experiential reception of pupils in the 1st, 2nd, and 3rd cycles of primary education. The subject of the research is picture books that convey meaning through various types of intermodal construction of linguistic and visual codes. The thesis focuses on the relationships between text and image based on the agreement/concurrence of meaning, the complementarity of levels of meaning, and their semantic connection, which together shape the reading experience and interpretive potential of the work. Methodologically, the research is based on literary analysis of picture books, intermodal and semiotic interpretation of text-image relationships, supplemented by didactic reflection on their reception in the school environment. Attention is paid to how individual types of intermodal construction support the student's understanding, emotional engagement, and aesthetic experience, depending on the reader's developmental and cognitive level. The aim of the dissertation is to highlight the potential of picture books as a literary medium that, through the interconnection of language and image, develops reading literacy, interpretative skills, and experiential reception of literary texts in the 1st, 2nd, and 3rd cycles of primary education.

prof. Zuzana Straková, PhD. (zuzana.strakova@unipo.sk)

1. Názov témy/jazyk práce: Využitie literatúry na podporu rozvoja kritického myslenia v cudzojazyčnom vzdelávaní (*Using literature in development of critical thinking in foreign language education*)/SJ, AJ

Anotácia: Literatúra sa vo vyučovaní cudzích jazykov zvykne využívať len vo veľmi obmedzenej miere a ak sa aj žiaci stretnú s literárnymi ukázkami, slúžia viac-menej na rozvoj jazykových kompetencií prostredníctvom jazykovej analýzy. Literatúra však môže slúžiť aj na rozvoj osobnostného potenciálu žiaka a v globálnejšom kontexte, napr. na rozvoj kritického myslenia. Výskum tejto oblasti bude smerovať k zisteniu miery využitia literatúry na rozvoj kritického myslenia a možnostiam zvyšovať tento potenciál.

Abstract: Literature tends to be used only to a very limited extent in foreign language teaching, and even when pupils do encounter literary texts, they are more or less used to focusing on linguistic competence through language analysis. However, literature can also be used to develop pupils' personal potential and, in a more global context, e.g. to develop critical thinking. Research in this area will be directed towards finding out the extent to which

literature is used for the development of critical thinking and the opportunities to enhance its potential.

2. Názov témy/jazyk práce: Kritické myslenie ako prediktor úspechu v akademickom vzdelávaní (*Critical thinking as a key predictor of success in higher education*)/SJ, AJ

Anotácia: Kritické myslenie sa javí byť zásadným prediktorom úspešného zvládnutia vysokoškolského štúdia, keďže predstavuje množinu kľúčových zručností umožňujúcich dôsledné analyticko-syntetické a tvorivé myslenie. Toto sa vyžaduje vo väčšine oblastí pedagogicko-filologickej orientácie a pre budúcich učiteľov cudzích jazykov predstavuje kritické myslenie navyše výzvu aj na aplikačnej úrovni. V súčasnosti sa venuje kritickému mysleniu zvýšená pozornosť najmä z dôvodu uznania tejto zručnosti ako kľúčovej zručnosti pre 21. storočie. Výskum tejto oblasti bude smerovať k zisteniu úrovne kritického myslenia u študentov vysokoškolského štúdia a jeho vplyvu na úspešnosť študentov na pedagogicko-filologických predmetoch. Zároveň bude sledovať možnosti jeho rozvoja v cudzojazyčnom vzdelávaní a vplyvu na efektívnosť cudzojazyčnej komunikácie.

Abstract: Critical thinking appears to be an essential predictor of successful mastery of undergraduate studies, as it represents a set of key skills enabling rigorous analytical-synthetic and creative thinking. This is required in most areas of pedagogical-philological orientation, and for future foreign language teachers, critical thinking additionally poses a challenge at the application level. Critical thinking is currently receiving increased attention, particularly due to the recognition of this skill as a key skill for the 21st century. Research in this area will be directed towards finding out the level of critical thinking in undergraduate students and its impact on students' success in pedagogical-philological courses. At the same time, it will pursue the possibilities of its development in foreign language education and its impact on the effectiveness of foreign language communication.